

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİ KAZANIMLARININ
SÜREÇ İÇİNDE YURTTAŞLAR ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK GÖRÜŞLERİN
İNCELENMESİ**

Gülşah KURU

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Hanife KESKİN**

İzmir

2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum 'Hayat Bilgisi Öğretimi Kazanımlarının Süreç İçinde Yurttaşlar Üzerindeki Etkilerini Ölçmeye Yönelik Görüşlerin İncelenmesi' adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

26/11/2018

Gülşah KURU



Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Programında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Dr. Öğretim Üyesi Hanife KESKİN

Üye :Prof. Dr. İlhan SILAY

Üye :Prof. Dr. Serap TABAK

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

26//11/2018



Prof. Dr. Süha YILMAZ
Enstitü Müdürü V.

TEŞEKKÜR

Bilim ve teknolojiadaki gelişmeler ve toplumun değişen ihtiyaçları, bireyin bu değişime ayak uydurmasını gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda, bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları hazırlanmaktadır. Amacı ‘temel yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, toplumsal değerleri özümseyen, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, üreten ve ülkesini seven bireyler yetiştirmek’ olan Hayat Bilgisi dersi öğretim programı da birtakım değişikliklere uğrayarak şimdiki halini almıştır.

Bu çalışmanın amacı, 1968-1998 ve 2005 yıllarında uygulanan Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının, bu programlardan mezun olan vatandaşlar üzerindeki etkilerini belirlemektir.

Yüksek Lisans tezimin hazırlanma sürecinin her aşamasında destek veren değerli danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Hanife Keskin’e, bu süreçte varlıklarını hep yanımda hissettiğim aileme ve hem teknik hem manevi yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen 30 Ağustos İlkokulu Sınıf Öğretmeni dayım Mete Pürmüs’e teşekkür ederim.

Gülşah KURU

İzmir, 2018

İÇİNDEKİLER TABLOSU

YEMİN METNİ.....	i
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER TABLOSU.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	xi

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
1.3. Problem Cümlesi.....	2
1.4. Alt Amaçlar.....	2
1.5. Sayıtlılar.....	3
1.6. Sınırlılıklar.....	3
1.7. Tanımlar.....	4
1.8. Kısaltmalar.....	6

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER.....	6
2.1. Hayat Bilgisi Dersi Tarihçesi.....	6
2.2. Hayat Bilgisi Dersinin Önemi.....	9
2.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Amaçları.....	10
2.3.1. 1968 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı.....	10
2.3.2. 1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı.....	13
2.3.3. 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı.....	14
2.4. 1968, 1998 ve 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Ortak Hedefleri.....	18

2.5. İlköğretim Çağındaki Çocuğun Gelişimsel Süreci.....	26
2.5.1. Kişilik Gelişimi.....	30
2.6. Öğrencilerin Gelişimsel Süreci Üzerinde Çevrenin Etkisi.....	32
2.6.1. Öğrencilerin Gelişimsel Süreci Üzerinde Ailenin Etkisi.....	36
2.6.2. Öğrencilerin Gelişimsel Süreci Üzerinde Sınıf Öğretmeninin Etkisi.....	38
2.7. Hayat Bilgisi Dersi Öğretimi.....	41
2.8. Konu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	44

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	49
3.1. Araştırmanın Modeli.....	50
3.2. Çalışma Grubu.....	50
3.3. Veri Toplama Araçları.....	52
3.4. Verilerin Analizi.....	53

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR.....	55
4.1. 'Vatandaşlık Katılımı' ile İlgili Bulgular.....	55
4.2. 'Sosyal Yaşam' ile İlgili Bulgular.....	57
4.3. 'Doğal Çevreye Duyarlılık' ile İlgili Bulgular.....	58
4.4. 'Mustafa Kemal Atatürk' ile İlgili Bulgular.....	60
4.5. 'Kültürel Kazanç' ile İlgili Bulgular.....	61
4.6. 'Sağlık' ile İlgili Bulgular.....	62
4.7. 'Ekonomik Yaşam' ile İlgili Bulgular.....	64
4.8. 'Meslek Seçimi' ile İlgili Bulgular.....	65

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	68
5.1. 'Vatandaşlık Katılımı' ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar.....	68
5.2. 'Sosyal Yaşam' ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar.....	69
5.3. 'Doğal Çevreye Duyarlılık' ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar.....	71
5.4. 'Mustafa Kemal Atatürk' ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar.....	72
5.5. 'Kültürel Kazanç' ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar.....	73
5.6. 'Sağlık' ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar.....	74
5.7. 'Ekonomik Yaşam' ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar.....	75
5.8. 'Meslek Seçimi' ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar.....	76
5.9. Sonuç ve Öneriler.....	79
 KAYNAKÇA.....	 84
EKLER.....	90

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1968- 1998 ve 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Ortak Hedefler ve Ortak Hedeflerin Tasnifi.....	18
Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları.....	50
Tablo 3. Katılımcıların İşlemiş Oldukları Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına Göre Dağılımları.....	50
Tablo 4. 1968 Programından Mezun Olan Katılımcıların O Dönemki Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımları.....	51
Tablo 5. 1998 Programından Mezun Olan Katılımcıların O Dönemki Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımları.....	51
Tablo 6. 2005 Programından Mezun Olan Katılımcıların O Dönemki Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımları.....	51
Tablo 7. Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri...	54
Tablo 8. Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Vatandaşlık Katılımını Geliştirdiğine Dair Görüşleri.....	55
Tablo 9. Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Sosyal Yaşamı Geliştirdiğine Dair Görüşleri.....	57
Tablo 10. Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Çevreye Olan Duyarlılığı Geliştirdiğine Dair Görüşleri.....	58
Tablo 11. Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Mustafa Kemal Atatürk'ü Tanımayı Sağladığına Dair Görüşleri.....	60
Tablo 12. Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Kültürel Kazanç Sağladığına Dair Görüşleri.....	61
Tablo 13. Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Sağlıklı Yaşam Becerileri Kazandırdığına Dair Görüşleri.....	63

Tablo 14. Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Ekonomik Yaşama Yeteneği Kazandırdığına Dair Görüşleri.....	64
Tablo 15. Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Meslek Seçimini ve Meslek Hayatını Etkilediğine Dair Görüşleri.....	65
Tablo 16. 1968 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programından Mezun Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları.....	66
Tablo 17. 1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programından Mezun Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları.....	67
Tablo 18. 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programından Mezun Katılımcıların Eğitim/Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları.....	67

ÖZET

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİ KAZANIMLARININ SÜREÇ İÇİNDE YURTTAŞLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK GÖRÜŞLERİN İNCELENMESİ

Bu çalışmanın amacı, 1968-1998 ve 2005 yıllarında uygulanan hayat bilgisi dersi öğretim programlarının, bu programlardan mezun olan öğrenci/vatandaşlar üzerindeki etkilerini belirlemektir. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim esas alınmış olup araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemleri içinde yer alan maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği kullanılmıştır. Ortak hedefler/kazanımlar doğrultusunda hazırlanan soruları yöneltmek üzere hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile farklı yaş ve meslek gruplarından 60 kişiyle görüşme yapılmıştır. Görüşmeler 15-50 dk arası sürmüştür. Katılımcıların 24'ü 1968 hayat bilgisi öğretim programından, 21'i 1998 programından ve 15'i ise 2005 programından mezun olmuştur. Hazırlanan soruların ilk bölümünde katılımcıların ilkokuldan mezun olma tarihini ve ekonomik düzeyi belirleyebilmek adına 2 soru, diğer bölümünde ise; bu programların öğrencilere kazandırması gereken ortak hedefler/kazanımlar ile ilgili 8 açık uçlu soru yer almaktadır. Veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiş, bulgular ifade edilirken katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilerek çalışmanın güvenilirliğine katkıda bulunulmuştur. Araştırmaya katılan katılımcıların görüşlerine dayalı olarak elde edilen bulgular doğrultusunda genel olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır: Tüm katılımcılar, Hayat Bilgisi dersinin 'Vatandaşlık Katılımı, Sosyal Yaşam, Doğal Çevreye Duyarlılık, Mustafa Kemal Atatürk, Kültürel Kazanç, Sağlık, Ekonomik Yaşam ve Meslek Seçimi ve Meslek Hayatı' üzerinde "olumlu" yönde etkili olduğunu ifade etmişlerdir; ancak belirlenen her kategoride oranlar farklıdır. İlkokulda 1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programını işlemiş olan katılımcıların bu dersin kendilerini daha yüksek oranda 'olumlu' yönde etkilediğini belirtmesi, 2005 programını kullanan katılımcıların ise;

bunun tersi yönünde ifadeler kullanması, yeni programda ilk kez yer alan yapılandırmacı yaklaşımın öğrenciler üzerindeki etkilerini sorgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi Dersi, Öğretim Programı, Kazanım

ABSTRACT

EXAMINING OPINIONS ABOUT THE EFFECTS OF OUTCOMES OF SOCIAL STUDIES TEACHING ON CITIZENS

The aim of this study is to determine the effects of lecture curriculum supplied in 1968-1998 and 2005 on students / citizens graduated from these programs. Phenomenon science model that one of the qualitative research methods are based on in the research. The maximum diversity sampling technique included in purposeful sampling methods was used in determining the sample of the research. A semi-structured interview form was prepared to address the questions prepared in line with the common goals / achievements and 60 interviews were held with different age and occupation groups. The talk took 15-50 minutes. Participants were graduated from the 1968 life science curriculum, 21 from the 1998 program, and 15 from the 2005 program. In the first part of the prepared questions, the participants have 2 questions in order to determine the date of graduation from the primary school and the economic level; there are 8 open-ended questions about common goals / achievements that these programs should bring to the students. The data were analyzed with content analysis technique, contributing to the reliability of the study by directly citing the participants' opinions when the findings were expressed. Based on the opinions of the participating participants, the following results were obtained in general: All participants stated that the Life Science course is effective in 'positive' on 'Citizenship Participation, Social Life, Sensitivity to Natural Environment, Mustafa Kemal Atatürk, Cultural Profit, Health, Economic Life and Career Choice and Professional Life'; but the ratios in each category are different. Participants who had been working on the 1968 Life Science lesson program in primary school stated that this lesson had a positive impact on them; using the expressions in the opposite direction, questions the effects of the constructivist approach, which takes place for the first time in the new program, on the students.

Key Words: Life Sciences Lesson, Curriculum, Earnings.

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Eğitim; toplumun ihtiyacından doğan, toplumun yükselmesinde önemli rol oynayan ve başarılı bir genç nesil yetişmesini sağlayan tüm sosyal süreçlerdir (Özkan, 2015).Eğitim, önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde, planlı ve öğretim yoluyla ‘formal’ olarak okullarda, halk eğitim merkezlerinde, örgün ve yaygın eğitim şeklinde yapıldığı gibi ‘informal’ olarak da yaşamın içinde olup kendiliğinden oluşan, amaçlı ve planlı olmayan bir süreçtir. Eğitim, yalnızca okullarda yapılmasa da okullar, eğitim sürecinin en önemli kısmını oluşturur (Fidan, 2012). Eğitim programı, planlanmış etkinliklerin okul içi veya dışında öğrencilere sağladığı öğrenme yaşantıları düzeneği olup öğretim programı ise, okulda veya okul dışında, öğrenciye kazandırılmak istenen özelliklerin ders kümeleri olarak planlanmasıdır (Demirel, 2013). Bu tanımlardan yola çıkılarak eğitim programının, öğretim programını kapsadığı bilinmektedir. Başarılı, ahlaklı, vatan sevgisi gelişmiş, donanımlı bireylerin yetişmesi eğitim yoluyla gerçekleşecektir. Bu doğrultuda özellikle okullarda okutulan derslerin öğretim programları dikkatle incelenip düzenlenmelidir.

Güleryüz (2008), Hayat Bilgisi dersini: “‘Hayat bilgisi dersi, her ne kadar ‘yaşam bilgisi’ olarak ifade edilse de aslında bilginin ötesinde, bütünü anlamaya, anlamlandırmaya, yaşamı keşfetme ve yeniden biçimlemeye dönük etkinlikler bütünü” olarak tanımlamıştır. Okul öncesi dönemde çocuklar, yaşama dair öğrenmelerini yakın çevreleriyle gerçekleştirmektedirler. İlköğretim okulları, çocuklar için yaşama dair öğrenilenlerin daha sistemli ve örgün bir şekilde gerçekleştiği yeni bir ortamdır. İlkokullarda temel derslerden biri olan, ‘hayatın bilgisini’ öğretme amacı

taşıyan Hayat Bilgisi dersinin önemi de bu noktada açığa çıkmaktadır (Karabağ ve diğer., 2009). Çocukların eğitim-öğretime başladıklarında karşılaştıkları ilk dersin hayat bilgisi dersi olması; bu dersin çocuğa kazandıracaklarının iyi irdelenmesi ve öğretiminin en etkili şekilde gerçekleştirilebilmesi için yapılabileceklerin iyi planlanması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple Hayat Bilgisi dersinin gerek öğretim programı hazırlanırken gerek uygulama aşamasında eğitimcilere büyük sorumluluk düşmektedir. Bir öğretim programının başarılı olup olmadığı veya başarılı uygulanıp uygulanmadığı o programın gerçekte, günlük hayatta öğrencilere ne ölçüde yarar sağladığı belirlenmeye çalışılarak anlaşılabılır.

Bu çalışmada ele alınacak olan Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının amaçları 1968 programında 5 başlık altında, 1998 programında 'genel hedefler' ifadesi kullanılarak 26 madde halinde ve 2005 hayat bilgisi dersi öğretim programında ise; 'kazanımlar' ifadesi ile belirlenen temalarla bütünleştirilmiş ve her sınıf düzeyinde ayrı ayrı belirtilmiştir (Güleryüz, 2008). Bu çalışmada üç programın ortak hedefleri/kazanımları doğrultusunda hazırlanmış sorularla dersin 'yurttaşlar' üzerindeki etkilerini belirleyebilmek amaçlanmaktadır.

1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Literatür incelendiğinde hayat bilgisi dersi öğretim programları ile ilgili çalışmaların olduğu; ancak bu programlardan mezun olan vatandaşlar üzerindeki etkilerini belirleyebilmek adına görüşlerin alındığı çalışmaların yeterli olmadığı dikkat çekmektedir. Bu programlardan mezun olmuş kişilerden görüş almanın, teorik kısmı bulunan programların pratikte nasıl gerçekleştirildiğinin ve günlük yaşamda bu programların hedeflerinin ne ölçüde gerçekleştirildiğinin belirlenebilmesi adına önem taşıdığı düşünülmektedir. Bu çalışmada, dersin hedeflerinin, yurttaşlar üzerinde ne ölçüde etkili olduğunun belirlenmesi ve bunu yaparken de üç program arası benzerlik/farklılıkların ayırılmasına varılabilmesi amaç edinilmiştir. Bu sebeple bu çalışmada, 1968, 1998 ve 2005 hayat bilgisi dersi öğretim programlarından mezun olmuş farklı ekonomik düzey ve meslek grubundaki kişilerin, bu dersin günlük yaşamlarına ne ölçüde etkisi olduğuna dair görüşlerinin alınıp karşılaştırılması amaçlanmıştır.

1.3. Problem Cümlesi

Hayat Bilgisi öğretimi kazanımlarının süreç içinde yurttaşlar üzerindeki etkilerini ölçmeye yönelik görüşler nelerdir?

1.4. Alt Amaçlar

Yukarıda ifade edilen, araştırmanın problem cümlesine dayalı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. 1968, 1998 ve 2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının 'Vatandaşlık Katılımı' üzerindeki etkilerine yönelik katılımcıların görüşleri nelerdir?
2. 1968, 1998 ve 2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının 'Sosyal Yaşam' üzerindeki etkilerine yönelik katılımcıların görüşleri nelerdir?
3. 1968, 1998 ve 2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının 'Doğal Çevreye Duyarlılık' üzerindeki etkilerine yönelik katılımcıların görüşleri nelerdir?
4. 1968, 1998 ve 2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının 'Mustafa Kemal Atatürk' üzerindeki etkilerine yönelik katılımcıların görüşleri nelerdir?
5. 1968, 1998 ve 2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının 'Kültürel Kazanç' üzerindeki etkilerine yönelik katılımcıların görüşleri nelerdir?
6. 1968, 1998 ve 2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının 'Sağlık' üzerindeki etkilerine yönelik katılımcıların görüşleri nelerdir?
7. 1968, 1998 ve 2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının 'Ekonomik Yaşam' üzerindeki etkilerine yönelik katılımcıların görüşleri nelerdir?
8. 1968, 1998 ve 2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının 'Meslek Seçimi' üzerindeki etkilerine yönelik katılımcıların görüşleri nelerdir?

1.5. Sayıtlar

- Araştırmaya seçilen örneklem grubu evreni yansıtır niteliktedir.
- Çalışmaya katılan bireylerin verdikleri cevaplar gerçek duygu ve düşüncelerini yansıtmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. İzmir ili ve görüşme yoluyla elde edilen veriler ile sınırlandırılmıştır
2. Örneklemde belirtilen 60 kişi ile sınırlandırılmıştır.

3. 1968, 1998 ve 2005 hayat bilgisi dersi öğretim programlarında yer alan amaçlar ve ulaşılan kaynaklarla sınırlandırılmıştır.

4. İlkokul 3.sınıftan sonra yurttaşların programda yer alan boyutlara ilişkin görüşlerini etkileyen başka ders ve faktörler olacağından bu araştırma, katılımcıların 'programa özgü verdikleri' cevaplarla sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

İlköğretim: Dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arası tercih imkanı olan ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarından oluşan, cinsiyet ayrımı yapmaksızın bütün vatandaşların milli amaçlara uygun bir şekilde tüm yönleriyle gelişmelerini amaçlayan temel eğitim ve öğretimdir (Yayla ve diğer., 2014).

Hayat Bilgisi: Hayat Bilgisi doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir (Sönmez, 2010). Binbaşoğlu'na (2003) göre Hayat Bilgisi dersi, çocuğa içinde bulunduğu çevrenin sosyal, kültürel özelliklerini inceletip çocuğun küçük yaşlardan itibaren çevreye uyum sağlamasını kolaylaştıran bir ders olarak tanımlanmaktadır.

Öğretme: Yaşantılar yoluyla işleyen, öğrenmeyi kılavuzlama veya sağlama faaliyetidir (Ertürk, 2013: 88).

Öğretim Programı: Bir okulu bitirmek veya bir alanda uzmanlaşmak için okunması gereken ders ve konuları kapsayan plan, ders programı, müfredat, müfredat programıdır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2017).

Kazanım: Öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencide görülmesi beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005).

Davranışçı Öğrenme Yaklaşımı: Birey kendinden bağımsız, nesnel olan bilgiye tepkide bulunur. Bu tepki dış çevreden gelen bir uyarıcı olup bireyi yönlendirir. Davranışçı öğrenme anlayışına göre bilgi, kaynaktan öğrenciye aktarılır ve öğrenci bu bilgiyi aynen alır (Kabapınar, 2009).

Yapılandırmacılık: Öğrenenin önceki deneyimlerine dayalı olarak bilginin yeniden oluşturulması olarak tanımlanır (Koohang, Riley ve Smith, 2009; Çiftçi, Sünbül ve Köksal, 2013: s.2 'deki alıntı).

Gelişim: Organizmanın, döllenmeden itibaren büyüme, olgunlaşma ve öğrenmenin etkileşimiyle bedensel, zihinsel, dil, duygusal ve sosyal yönden belli koşulları olan en son aşamasına ulaşmaya kadar sürekli ilerleme kaydeden değişimdir (Yıldırım, 2015: 21).

Yaşantı: Bireyin diğer bireylerle ve çevresiyle etkileşiminin bireyde bıraktığı izlenim olarak tanımlanır (Demirel, 2012).

Sınıf Öğretmeni: Öğretmenler toplumun geleceği olan bireylerin yetişmesi için çaba gösteren eğitim sürecinin önemli üyeleridir (MEB, 2008). Sınıf öğretmenleri, ilkokul döneminde yani ilköğretimin ilk dört yılında görev yapan öğretmenlerdir. Sınıf Öğretmenleri çocukların ailelerinden (anne ve baba) sonra gelen hatta bazı durumlarda ailelerden de önce gelip sözlerinin, davranışlarının öğrencileri tarafından 'doğru' kabul edildiği kişilerdir (Senemoğlu, 1993).

1.8. Kısaltmalar

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER

2.1. Hayat Bilgisi Dersi Tarihçesi

Hayat Bilgisi dersi için kesin bir başlangıç belirlemek oldukça zor olup bu dersin düşünce temelleri Eflatun (Platon)'a kadar dayanmaktadır (Baysal, 1995).

Hayat Bilgisi dersine önemli katkıları olan François Rabelais, Comenius, Friedrich Herbart, John Dewey ve Decroly gibi isimler vardır. Rabelais (1494-1553), Hayat Bilgisi dersini ilköğretim için önemli görmüştür. Batı'da ilk defa, eğitim planında eşyayı ders konusu haline getiren isim olmuştur. Comenius (1592-1670), hayat bilgisi dersinin konularını ortaya koymuş ve hayat bilgisi dersi öğretiminin gerekli olduğunu vurgulamıştır. Friedrich Herbart (1776-1841), öğretimde öğrencilerin ilgisine önem verir. Aynı zamanda konuların birbiriyle ilişkilendirilmesi gerektiğini savunur. Bu yönüyle Türkiye'de Hayat Bilgisi dersinin temel yaklaşımı olan 'toplu öğretim' in kurucusu kabul edilir. John Dewey, öğretimi toplulaştırmada daha ileri giderek okulun, hayatın bir benzeri değil hayatın kendisi olduğunu savunur. Dewey'in öğretim yaklaşımı ile yapılandırmacı öğretim yaklaşımı birbirine benzer. Hayat Bilgisi öğretimi yapacak öğretmenler, Dewey'in fikirlerini ayrıntılı incelemelidirler (Bektaş, 2009).

O. Decroly (1871-1932), yaşlılarına göre gelişim geriliği olan ve engelli çocukların eğitiminde uyguladığı yöntemleri, normal çocuklar üzerinde de uygulamak için 'hayat ile ve hayat için' sloganı ışığında eğitim uygulayan bir okul açtı ve burada olumlu sonuçlar aldı. Decroly bu okulda 'toplu öğretim' fikrine canlılık kazandırdı. Decroly'nin yönteminde konuların öğretimine gözlemle başlanır; öğretmen

öğrencilerine, onların merakını harekete geçirecek sorular sorar. Kazanılan yeni bilgiler, eski bilgilere bağlanıp sonuç çıkarılır ve çocuğun bu sonuçlara uygun davranışlar sergilemesi beklenir (Binbaşıoğlu, 2003).

Türkiye'deki öğretim programlarının gelişimi üzerinde son yüz elli yıldır etkili olan hiçbir ülke, ülkemizde cumhuriyetin ilk yıllarından beri uygulanan Hayat Bilgisi dersi öğretim programına ad, desen ve içerik yönlerinden benzememektedir (Akyüz, 2008). Almanya dışında Batı'da Hayat Bilgisi adlı bir ders bulunmamaktadır. Bu durum son yıllarda Türkiye'de kimi eğitim çevrelerince bu dersin kaldırılıp ABD'de olduğu gibi ana sınıfından itibaren sosyal bilgiler ve fen bilgisi derslerinin ilköğretimin sonuna kadar devam ettirilmesi yönünde bir eğilime yol açmıştır (Öztürk ve Dilek, 2002).

John Dewey'in Türkiye seyahati, Türkiye'de Hayat Bilgisi dersinin şekillenmesi açısından büyük önem taşır. Toplu öğretimin benimsenmesinden sonra Türkiye'de Hayat Bilgisi dersi bu adla ilk kez 1926 programında yer almıştır. Bu ders, birçok dersin içeriğini içinde barındırarak mihver ders özelliği kazanmıştır (Baysal, 2006b).

Cumhuriyet döneminde ilkokullarla ilgili 1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989, 1993 ve 1995 yıllarında yetiçeklerde düzenlemeye gidilmiştir. 1926 programında 'ilk mektebin başlıca genç nesli muhitine faal halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir.' İlkesi temele alınmış; hayat bilgisi dersine haftada 4 saat olmak üzere; I,II ve III. sınıflarda yer verilmiştir (MEB, 1926; Sönmez, 2010: s. 6'daki alıntı). 1930, 1932 ve 1936 programlarında, 1926 programındaki amaca; 'bedence ve ruhça en iyi alışkanlıklara sahip olmak, Türk toplumuna ve Cumhuriyet idaresine intibak etmek, faydalı olmak, milli, medeni ve insani fikir ve hislere sahip bir hale getirmek' gibi ilkeler de eklenmiştir. Dersler bu programlarında tabiat ve toplumsal yaşayışla ilgili iki başlık altında toplanmış I. sınıfta 5, II. sınıfta 6 ve III. sınıfta 7 saat olarak yer almıştır. 1962 ve 1965 program taslaklarında hayat bilgisi, toplum ve ülke incelemeleri dersleri başlığı altında yer almıştır (Sönmez, 2010: 6).

1936 programı, öğrencilerin gelişim özelliklerini daha çok önemser ve bu program yakın çevre temellidir. Programda 1. ve 2.sınıfta toplu öğretim, 3.sınıfta ise;

bilimsel sınıflamalara da dikkat ederek öğrencileri 4. ve 5.sınıf derslerine hazırlayabilmek ideal bulunmuştur. 1948 Hayat Bilgisi dersi öğretim programı, konu ve ünitelerin çok olup zamanın az olması, programın öğrenci düzeyine uygun olmaması ve esnek olmaması gibi sebeplerle eleştirilip yeni programa ihtiyaç duyulmuştur (Bektaş vd., 2009). 1962 İlkokul Programı taslağında, ilkokul 1. 2. ve 3. Sınıflarda okutulan ‘Hayat Bilgisi’ öğretim programı ile 4. ve 5.sınıflarda okutulan ‘Toplum ve Ülke İncelemeleri’ öğretim programının amaçları birlikte verilmiştir. Bu amaçlar şunlardır: Yurdu ve dünyayı tanımak, çocuklara plan, kroki ve harita fikri vermek, onları bu araçları anlar ve uygular hale getirmek (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000). 1948 programındaki eleştiriler dikkate alınarak 1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programı geliştirilmiştir. Bu program 30 yıl uygulamada kalan, tüm hedeflerin öğrencilere yönelik hale getirildiği bir programdır (Şahin, 2009).

1968 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda derslerin sınıf düzeyindeki amaçları ayrı ayrı belirlenmemiştir. Bu programda ilkokulun bütün sınıflarında toplu öğretimin uygulanması bir ilke olarak kabul edilmiştir (Binbaşıoğlu, 2003).

1995 İlkokul Programı’ndaki Hayat Bilgisi dersi öğretim programı 1968 programından aynen alınmıştır (MEB, 1995: 185). 1998 programı da 1968 programı ile önemli ölçüde örtüşmesine rağmen önceki programdan farklı olarak bazı üniteler eklenmiş bazıları çıkarılmıştır (Öztürk ve Dilek, 2002). 1924’ten başlayarak 1998’e kadar bu program da dahil olmak üzere yaparak yaşayarak öğrenme vurgulanmasına rağmen bunun tam olarak sağlanabildiği söylenemez (Baysal, 2006b; Bektaş vd., 2009: s. 22’deki alıntı). 1998 Hayat Bilgisi dersi öğretim programının davranışçı yaklaşımı, 2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programının ise; yapılandırmacı yaklaşımı temel alması ise; iki program arasındaki en temel farktır.

2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzunda bu dersin toplu öğretim yaklaşımına dayalı olarak oluşturulduğu; çocukların kendini, toplumu ve dünyayı tanımaları için tasarlandığı açıklanmıştır. Bu programda davranışçı yaklaşımdan çok bilişsel ve yapılandırmacı öğrenme yaklaşımları dikkate alınmıştır (Bektaş vd., 2009). 2005 yılı Hayat Bilgisi dersi öğretim programında küçük değişiklikler yapılarak 2009 yılında yeni program oluşturulmuştur (Tay ve Baş, 2015).

2009 Hayat Bilgisi dersi öğretim programındaki değişiklik ve düzenlemelerle 2015 Hayat Bilgisi dersi öğretim programı oluşturulmuştur. 2015 Hayat Bilgisi dersi

öğretim programı, gerek programın vizyon kısmında kullandığı ifadeyle gerek programın ünite temelli yaklaşıma sahip olmasıyla gerek kazanım, beceri sayılarının ve ders saatlerinin azaltılmasıyla 2009 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından farklılık gösterir. Ayrıca 2015 programı, 2009 programındaki 'öğrenme alanı' anlayışını terk etmiş, 2009 programındaki 'Okul Heyecanım, Benim Eşsiz Yuvam, Dün Bugün Yarın' üniteleri değişip yerine 'Ben ve Okulum, Ailem ve Evim, Sağlıklı Hayat, Güvenli Hayat, Ülkemi Seviyorum ve Doğa ve Çevre' temaları gelmiştir. Programın eğitim durumları, Atatürkçülükle ilgili konuların kazanımlarla ilişkilendirilmesi ve değerlendirme kısmındaki açıklamalar oldukça azaltılmış, 2009 programında her kazanım için ayrı ayrı verilen etkinlikler 2015 programında tamamen kaldırılmıştır. 2009 programında 1.sınıfta 86, 2.sınıfta 95 ve 3.sınıfta 111 olmak üzere toplam 292 kazanım yer alırken; 2015 programında 1.sınıfta 54, 2.sınıfta 49 ve 3.sınıfta 43 olmak üzere toplam 146 kazanım yer almaktadır (Tay ve Baş, 2015).

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesine(TYÇ) Dair Tebliğ ve eki Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi, 2/1/2016 tarihli ve 29581 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda da bu yeterliliklere değinilmiş, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin, Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ile uyumlu olacak şekilde tasarlanan, tüm öğretim kademelerinde, mesleki, genel ve akademik eğitim ve öğretim programları ve diğer öğrenme yollarıyla kazanılan tüm yeterlilik esaslarını gösteren ulusal yeterlilikler çerçevesi olduğu vurgulanmıştır. TYÇ'de hayat boyu öğrenme kapsamında her bireyin kazanması beklenen 8 anahtar yetkinliğin: 'Ana dilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik algısı ve kültürel farklılık ve ifade' olduğu belirtilmiştir (MEB, 2017).

Ünite temelli yaklaşım esas alınarak hazırlanan 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda, bir önceki programda (2015) yer alan: 'Ben ve Okulum, Ailem ve Evim, Sağlıklı Hayat, Güvenli Hayat, Ülkemi Seviyorum ve Doğa ve Çevre' temaları; 'Okulumuzda Hayat, Evimizde Hayat, Sağlıklı Hayat, Güvenli Hayat, Ülkemizde Hayat ile Doğada Hayat' olarak değiştirilmiştir. Yeni programda 1.sınıfta 50, 2.sınıfta 50 ve 3.sınıfta 43 olmak üzere toplam 143 kazanım yer almaktadır (MEB, 2017).

2.2. Hayat Bilgisi Dersinin Önemi

Hayat Bilgisi dersi, öğrencilerin içinde yaşadıkları toplum hayatının ve doğal çevrenin onlarla ilgili olan tüm yönlerinin, gerçek ortamlarındaki doğallığı içerisinde ele alındığı ve öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun bir biçimde düzenlendiği, onların ilgilerine, meraklarına ve ihtiyaçlarına hitap eden bir derstir (Bektaş vd., 2009).

Hayat Bilgisi dersinde, çocuğa -içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel çevreyi inceleyerek- daha küçük yaşlardan başlayarak, çevresi ve çevre sorunları hakkında doğru ve sağlam bilgiler ile çevreye uyumda iyi alışkanlık ve gerekli beceriler öğretmek amacı ön planda yer alır (Binbaşıoğlu, 1987: 1). Çocuğun içinde bulunduğu çevreyi tanıması, çevre sorunları hakkında bilgi sahibi olması; onun çevresine ve topluma kolay adapte olmasını sağlayacak ve böylelikle daha duyarlı bir vatandaş olma yolunda ilk adım atılmış olacaktır.

Hayat Bilgisi dersi çocuğa bilgiden ziyade, olumlu tutum ve davranışlar kazandırılmasını, onun çevreyle olan ilişkilerini geliştirmeyi ön planda tutan bir derstir. Öğrenciler, içinde bulunduğu toplumun sorunlarını kendi zihin düzeylerine göre bu ders sayesinde öğrenirler. Tüm bu sebeplerden dolayı hayat bilgisi dersi, diğer derslere de temel olan bir derstir (Binbaşıoğlu, 1987).

Okula başlayan çocuk hayat bilgisi dersi sayesinde bir 'bütün' halinde gelişecek yine bu ders sayesinde çocuğun çevreye olan farkındalığı artacak ve çevreye uyumu kendi isteğiyle gerçekleşecektir (Binbaşıoğlu, 2003).

2.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Amaçları

Hayat Bilgisi öğretiminin temel amacı, öğrencinin içinde yaşadığı toplumla uyumunu sağlayıcı bilgi, tutum ve beceriler geliştirmektir (Güleryüz, 2008: 73). Çocuğun çevresine 'başarılı', 'etkin' ya da 'olumlu' bir biçimde uyum sağlamasını gerçekleştirme sürecindeki ilk ders Hayat Bilgisi dersidir (Binbaşıoğlu, 2003). Bu temel amaç doğrultusunda Hayat Bilgisi öğretim programları hazırlanmıştır. Bu bölümde, çalışmanın temelini oluşturan 1968, 1998 ve 2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programları üzerinde durulmuştur.

2.3.1. 1968 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

1968 programında yer alan Hayat Bilgisi dersinin amaçlarının, önceki programlar göz önüne alındığında, öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmesini daha

çok desteklediği söylenebilir (Binbaşıoğlu, 2003). Hayat Bilgisi dersi öğretim programında üniteler ayrıntılı olarak belirtilmiş, konu seçimi ve ünitelerin düzenlenmesinde ilkokul öğrencilerinin ilgi ve ihtiyaçları ön plana alınmıştır. Bu programda ilkokulun bütün sınıflarında 'toplu öğretim' anlayışı benimsenmiştir aynı zamanda bu ders, her sınıf için üniteler şeklinde düzenlenmiş ve okutulan sınıfta işlenecek belirli gün ve haftaların listesi de dersin öğretim programında verilmiştir (MEB, 1968).

1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programında ders saatleri; 1.sınıfta 6, 2.sınıfta 6 ve 3.sınıfta 6 olmak üzere toplam 18 saat olarak belirtilmiştir. Bu programda yer alan konular: 1.sınıfta: Okul Hayatım, Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk, Evimiz ve Ailemiz, Yeni Yıl, Sağlığımızı Nasıl Koruruz, Bizim Bayramımız 23 Nisan, Ders Yılı Sonu; 2.sınıfta: Yeni Ders Yılımız, Çevremizde Bahar, Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk, Çevremizde Kış, Taşıtlar ve Trafik, Haberleşme, Çevremiz Bahar, Ders Yılı Sonu; 3.sınıfta ise: Çevremizi Tanıyalım, Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk, İlçemizi Tanıyalım, Sağlığımızı Koruyalım, Yeryüzünde ve Gökyüzünde Gördüklerimiz, Köyü Tanıyalım, Çevremizde Kullandığımız Alet ve Makinalar ve Ders Yılı Sonu'dur (Güven, 2010).

1968 yılında kabul edilen Hayat Bilgisi dersinin amaçları: Yakın çevreyi tanımayla ilgili yetenek ve becerilerin gelişmesi yönünden, yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden, toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden, ekonomik yaşama fikri ve yeteneklerini geliştirme yönünden ve daha iyi yaşama yeteneklerini geliştirme yönünden olmak üzere 5 alt başlık altında toplanmıştır (MEB, 1995):

A)Yakın çevreyi tanımayla ilgili yetenek ve becerilerin gelişmesi yönünden: Çevreyi ve bu çevrenin doğal olaylarını, güzelliklerini; tanıma, anlama, doğru yorumlama becerisi kazanma, doğal olayların insan yaşamı üzerindeki etkisini bilme, çevresini sevmeye, bu çevrede yaşama imkânlarını inceleyerek daha iyi yaşama yollarını bulmaya çalışma ve günlük olayları, her gün kullandığı eşyayı, yakın çevrenin eserlerini, anıtlarını inceleyerek toplumsal gelişme bilinci kazanırlar,

B)Yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden: Türk Milletine, Türkiye Cumhuriyetine, Atatürk'e ve devrimlerine karşı sevgi ve saygı duyar, onlara güvenir,

millet ve yurt işlerine karşı yakın ilgi duyar, yakın çevrede yaşayan büyük insanları ve çevrenin gelişip ilerlemesine hizmet etmiş olanları tanır, onları takdir etme ve değerlendirme duygusu kazanırlar, demokratik davranışlara ve inanışlara sahip bir yurttaş olurlar, aileyi, okulu ve yurdu severler, milli duygularını kuvvetlendirirler, ailelerinin ve toplumun mutluluğuna en iyi şekilde nasıl yararlı olabileceklerini araştırırlar ve kendi mutluluklarının, toplumun yükselmesine bağlı bulunduğunu kavrarlar,

C)Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden: Evde, okulda ve çevrede beraber yaşadıkları insanlara karşı sevgi ve saygı duyarlar, doğruluk fikri ve işlerini doğru yapma alışkanlığı kazanırlar, dayanışma, işbirliği ve sorumluluk duygularına sahip olurlar, aileyi, okulu ve çevreyi inceleyerek topluluk halinde yaşamının önemini kavramaya ve toplumun istediği davranışları göstermeye başlarlar,

D)Ekonomik yaşama fikri ve yeteneklerini geliştirme yönünden: Ailenin geçim ve gelir durumunu dikkate alarak parasını planlı harcamaya, tutumlu olmaya ve yerli malı kullanmaya önem verirler, eşyalarını ve toplumun ortak mallarını iyi kullanır ve gerektiğinde onarırlar, üretim, tüketim ve dağıtım hakkında temel bilgiler kazanırlar, insanların ve grupların ekonomik yönde birbirlerine bağlı olduklarını bilirler, milli gelir kaynaklarını tanımaya ve gerektiği şekilde değerlendirmeye çalışırlar,

E)Daha iyi yaşama yeteneklerini geliştirme yönünden ise; Beslenme, sağlık ve trafik kurallarını, emniyetli ve sıhhatli yaşama yollarını öğrenirler, ev ve iş hayatlarını daha iyi düzenlemeye, etrafını geliştirip güzelleştirmeye; içinde bulunduğu hayattan daha üstün bir yaşama seviyesine ulaşmaya çalışırlar, çalışmanın, dinlenmenin ve eğlenmenin gereğini ve zamanını kavrarlar, tarım, ticaret ve sanayi faaliyetleriyle ilgilenirler, ürünleri tanımaya ve çevrede bulunanların üretim yollarını öğrenmeye çalışırlar (MEB, 1995: 185-186; Güler, 2008: s. 231-232'deki alıntı).

Ekonomik yaşama fikri ile yeteneklerini geliştirme ile daha iyi yaşama yeteneklerini geliştirme hedefleri ilk kez bu programda yer almıştır. Programda dersin özel hedefleri yazılmamış, konular ünitelere göre düzenlenmiş ancak; ünitelerin hedef ve hedef davranışları belirtilmemiştir. Yine bu programda ilk kez öğretim yöntem ve teknikleriyle ilgili bir açıklama yapılmıştır. Dersin işlenişinde 'küme çalışmaları, seviye grupları' gibi kavramlar üzerinde durulup ilk defa bunlarla ilgili açıklamalara yer verilmiştir (Özdemir Özbey, 2001).

1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programı, dersin işlenişinde kullanılacak olan yöntem ve tekniklerin önemini vurgular. Programa 'Hayat Bilgisi Dersinin Araçları' ile 'Metod ve Teknikler' başlıkları eklenmiştir ve derslerin nasıl işleneceği ile ilgili çalışmalarla küme çalışmaları ve seviye gruplarıyla çalışmaların nasıl yapılacağı açıklanıp psikomotor beceriler üzerinde durulmuştur. Değerlendirme çalışmalarına ise; ayrıca bir bölüm ayrılmamış fakat bu çalışmalarla ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Farklı ölçme araçları kullanılması ve çocukların başarılarının birbirleriyle kıyaslanmaması gerektiği vurgulanmıştır (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000).

2.3.2. 1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

1997'de kesintisiz sekiz yıl ilköğretim uygulamasının gelmesinden sonraki ilk program olan 1998 Hayat Bilgisi dersi öğretim programında ilk defa dersin genel hedefleri, her sınıf için özel hedefleri ve ünite hedef ve hedef davranışları birarada yazılmıştır. Genel amaçlar yazılırken toplumun ihtiyaç ve beklentilerinin yanında ilk defa bireyin ihtiyaç ve beklentileri de göz önüne alınmıştır (Özdemir Özbey, 2001). Bu programda öğrenciler arası bireysel farklılıklar, onların gelişim özellikleri, ilgileri, ihtiyaçları ve yetenekleri dikkate alınmış ve hedefler buna uygun olarak düzenlenmiştir.

1998 programının, çocukları son otuz yılda önemli oranda kentlileşen ve böylece onlar için sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi yönden kavranması güç bir hal alan Türk toplumuna uygun olarak sosyalleştirmeyi amaçladığı söylenebilir (Öztürk ve Dilek, 2002: 69).

1926, 1936, 1948, 1968 ve 1998 programlarında diğer derslerde olduğu gibi Hayat Bilgisi dersinde de olguların parçalara bölünüp ayrı ayrı analiz edildiği, doğrudan gözlenebilen ve ölçülebilen davranışların temel alındığı 'davranışçı yaklaşım' benimsenmiştir. Bu kuram, öğrenciyi dış çevreden pasif olarak etkilenen bir varlık olarak gördüğü için, süreçte öğretmen aktifliği söz konusudur. Öğrencilerin kendilerini ifade edecekleri ortamlar çoğu zaman oluşturulamamıştır. Değişimin sürekli olduğu bir dünyada, bir insanın nasıl yetiştirilmesi gerektiği sorusuna verilen cevaplar değişmektedir. Bilginin pasif alıcısı olarak yetişen insanın, kararlar alıp sorunlarla baş edebilmesi, girişimci olması ve eleştirel düşünebilmesi çok zordur. Dünyadaki değişim, eğitim programlarında da değişimi gerektirmektedir. Bu sebeple 2005 programında yaklaşım değişikliğine gidilmiştir (Baysal, 2006a).

Hayat Bilgisi 1998 programında genel hedefler 26 madde halindedir. Bunlar: Türk Milletinin bir bireyi olmaktan gurur duyuş, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bütünlüğünün bilincinde oluş, Türk Milleti'nin kültürel değerlerini benimseyiş, Atatürk'e sevgi ve saygı duyuş, insanlara sevgi ve saygı duyuş, kendine güven duyuş, dayanışma ve iş birliği içinde olmayı alışkanlık haline getiriş, yaratıcı ve eleştirci düşünmeyi alışkanlık haline getiriş aile hayatının öneminin farkında oluş, okulun kendine kazandırdıklarının farkında oluş, planlı çalışmayı alışkanlık haline getirme, ülke ve dünya olaylarına duyarlı oluş, ışığın duyma ve görme ile ilgisini seziş, Atatürk ilke ve inkılaplarını temel özellikleriyle tanıyabilme, çevresindeki maddeleri tanıyabilme, uzayı tanıyabilme, turizmin önemini kavrayabilme, doğa olaylarının etkilerini kavrayabilme, demokrasinin temel kurallarını kavrayabilme, sorumluluğunu yerine getirebilme, toplu yaşama kurallarına uyabilme, sağlığını koruyabilme, canlı ve cansız varlıkları koruyabilme, bilinçli bir tüketici olabilme, çevreyi koruyabilme, teknolojik yeniliklerden yararlanabilme (Güleryüz, 2008: 234-235).

1998 Hayat Bilgisi dersi öğretim programında ders saatleri; 1.sınıfta 5, 2.sınıfta 5 ve 3.sınıfta 5 olmak üzere toplam 15 saat olarak belirtilmiştir. Bu programda yer alan konular: 1.sınıfta: Okula Başlıyorum, Paylaşım ve Görev Dağılımı, Cumhuriyet ve Atatürk, Ben ve Ailem, Yılın Bölümleri, Güneş ve Dünyamız, Sağlıklı Büyüyelim, Bizim Bayramımız 23 Nisan, Çevremizde Canlılar, Tatile Giderken; 2.sınıfta: Okulumuz Açıldı, Okulda Evde Dayanışma, Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk, Sağlıklı Büyüyelim, Taşıtlar ve Trafik, İletişim, Görüyorum ve Duyuyorum, 23 Nisan, Çevremizde Canlılar, Dünya ve Uzay, Tatile Giderken; 3.sınıfta ise: Okulumuz Açıldı, Bilinçli Tüketici, Cumhuriyet Bayramı, Yaşadığım Yer, Toplum Hayatımız, Sağlıklı Büyüyelim, Çevremizde Canlılar, Dünya ve Uzay, 23 Nisan, Çevremizi Tanıyalım, Hareket ve Kuvvet, Çevremizdeki Maddeler ve Tatile Giderken'dir (Güven, 2010).

Bu programda her sınıf için öğrenme-öğretme etkinlikleri açıklanmıştır. Önceki programlar değerlendirmeye önem vermezken bu program değerlendirme çalışmalarına önem verir (Kalaycı, 2000; Kabapınar, 2009: s.22 'deki alıntı).

2.3.3. 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programının öncelikli amacı, öğrencilerin temel yaşam becerilerini kazanmalarına ve olumlu kişisel nitelikler geliştirmelerine yardımcı olmaktır (Güleryüz, 2008: 78). Hayat Bilgisi dersi; bireyin yaşamını

sürdürebilmesi için gerekli olan becerileri kazandıran, bireyin çevresi ile ilişki kurmasını, hangi ortamda nasıl davranması gerektiğini bilmesini sağlayan ve bireyin 'iyi bir vatandaş' olarak yetişmesinde önemli rolü olan bir derstir.

2005 yılında geliştirilip 2009 yılında gözden geçirilen Hayat Bilgisi dersi programı hazırlanırken; Türk milli eğitiminin ve ilköğretimin amaçları aracılığıyla bireylere kazandırılmaya çalışılan nitelikler, Atatürk'ün öngördüğü eğitimsel amaçlar, UNESCO, UNICEF gibi uluslararası kuruluşlara göre bireye kazandırılması gereken özellikler, çeşitli ülkelerde eğitimle bireye kazandırılması istenen özellikler, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Özel İhtisas Komisyonları tarafından belirlenen beceriler ve 2005 yılında ülke genelinde uygulanmaya başlanılan Hayat Bilgisi Dersi Programı ile ilgili değerlendirme çalışmaları gözden geçirilmiştir (Demir, 2016).

2005 yılı Hayat Bilgisi dersi öğretim programı önemli değişiklikler içermektedir. 2004'te hayat boyu öğrenme anlayışının geliştirilmesi amaçlanmış, 2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ile davranışçı yaklaşım yerine yapılandırmacı yaklaşım, hedef ve davranış ifadeleri yerine 'kazanım' ifadesi ve ünite yaklaşımının yerine de 'tematik yaklaşım' kullanılmıştır (MEB, 2005).

Yapılandırmacı yaklaşım, geçmiş tecrübelerden yola çıkıp bilginin tekrar oluşturulması, şekillenmesi anlamına gelir. Bu yaklaşımda öğrenme, aktif bir süreç olup öğrenci bilgiyi pasif bir şekilde almak yerine kendi deneyimleri, gözlemleri ve yorumları ile yapılandırır (Çiftçi, Sünbül ve Köksal, 2013). Yapılandırmacı yaklaşım, bireysel gelişimi desteklemek için öğretmeni geri planda tutup öğrenciyi ön plana çıkarır. Bu süreçte, öğrencinin içinde yaşadığı çevre ve geçirdiği yaşantılar etkilidir. Böylelikle bilgi, öğrenen tarafından öğrenenin kendine özgü bir şekilde yapılandırılır.

Yapılandırmacılığa göre bilgiyi yapılandırma gereksinimi, bireyin çevresiyle etkileşimi sırasında geçirdiği yaşantılardan anlam çıkarmaya çalışırken ortaya çıkar. Birey, içinde yaşadığı çevreyle ve geçirdiği yaşantıların getirdiği sıkıntılarla baş etmek için bilgiyi yapılandırmak zorundadır. Bu süreç, yaşam boyu sürer. Çünkü çeşitli zamanlarda, çeşitli ortamlarda geçirdiği yaşantılar bireyde bir dengesizlik, bir problem yaratır. Birey önceki deneyimlerine, kavramlarına ve bilgilerine dayanarak bu dengesizliği giderebilecek olası çözümler düşünür (Ün Açıkgöz, 2014: 61).

APA tarafından yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının özelliklerini yansıtan bazı ilkeler ele alınmıştır. APA Merkezli Öğrenci İlkeleri, dört başlık altında

sıralanmıştır. Bunlar: Bilişsel ve Üst Bilişsel Faktörler, Motivasyon ve Duygusal Faktörler, Gelişimsel ve Sosyal Faktörler ve Bireysel Faktörlerdir (Schunk, 2014).

Bilişsel ve Üst Bilişsel Faktörler: Zor konuların öğrenilmesinin kişinin bu konu ile ilgili bilgi ve tecrübesinden yola çıkarak ona anlam yüklemesi gerçekleştiğinde kolaylaşacağı (Öğrenme İşleminin Doğası); gerekli olan zaman, destek ve eğitim rehberliği verildiğinde başarılı öğrencinin anlamlı ve uyumlu bilgi temsilleri oluşturabilmesinin sağlanacağı (Öğrenme İşleminin Hedefleri); başarılı öğrencinin yeni bilgiyi daha önceki öğrendikleriyle anlamlı şekilde birleştirebileceği (Bilginin Oluşturulması) ve karmaşık öğrenme hedeflerine ulaşmak için düşünce dağarcığı ile mantık yürütme stratejileri oluşturup kullanabileceği (Stratejik Düşünme); zihinsel tercihlerde üst düzey stratejilerin kullanılmasının yaratıcılık ve eleştirel düşünmeyi kolaylaştırabileceği (Düşünme Hakkında Düşünme) ve öğrenmenin, kültür, teknoloji ve eğitim uygulamaları gibi çevresel faktörlerden etkilenebildiği (Öğrenme Bağlamı) maddelerinden oluşmakta,

Motivasyon ve Duygusal Faktörler: Öğrencinin motivasyonunun, neyin ne kadar öğrenildiğini etkilediği ve öğrencinin duygusal durumundan, inanç, ilgi, hedeflerinden ve düşünce alışkanlıklarından etkilendiği (Öğrenme Üzerindeki Motivasyon ve Duygusal Etkiler); Öğrencinin öğrenme motivasyonuna, onun yaratıcılığının, üst düzey düşüncelerinin ve merakının katkı sağladığı ve öğrencinin içsel motivasyonunun yeni ve zorlu görevlerle, kişisel ilgi alanlarıyla ilgili görevlerle, kişisel seçim ve kontrol sağlayan görevlerle uyarıldığı (Öğrenme İçin İçsel Motivasyon); yoğunlaştırılmış öğrenci çabasının ve yönlendirilmiş pratiğin, karmaşık bilgi ve becerilerin edinimini kolaylaştırdığı ve bu süreçte öğrencilerin öğrenme motivasyonunun olması gerektiği aksi taktirde bunun ancak baskı ile gerçekleşeceği (Motivasyonun Çaba Üzerine Etkileri) maddelerinden oluşmakta,

Gelişimsel ve Sosyal Faktörler: Bireylerin gelişmesinin öğrenme için farklı fırsatlar ve engeller çıkardığı, öğrenmenin ise en çok; fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal alanlar içerisinde ve bunlar arasındaki gelişim farklılıkları göze alındığında etkili olacağı (Gelişimin Öğrenme Üzerindeki Etkileri) ile öğrenmenin sosyal etkileşim, kişiler arası ilişkiler ve iletişimden etkilendiği (Öğrenme Üzerindeki Sosyal Etkiler) maddelerinden oluşmaktadır ve son başlık olan Bireysel Farklılık Faktörleri ise; ön öğrenmeleri ve kalıtsal özellikleri sebebiyle tüm öğrencilerin, farklı stratejiler,

yaklaşımlar ve yeteneklere sahip olduğu (Öğrenmede Bireysel Farklılıklar); öğrenciler arası dil, kültür ve sosyal çevre farklılıklarının dikkate alınmasının, öğrenmenin gerçekleşmesi için en etkili yol olduğu (Öğrenme ve Çeşitlilik) ve öğrencilerden beklentiği yüksek ve zorlayıcı koymanın, öğrenciyi öğrenme süreci ilerledikçe değerlendirmenin ve tanısal, süreç ve sonuç değerlendirmelerini de öğrenme sürecine dahil etmenin önemli olduğu (Standartlar ve Değerlendirmeler) maddelerinden oluşmaktadır (Schunk, 2014).

2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programı, öğrencilerin aktif olup yaparak yaşayarak öğreneceği bir program olarak tasarlanmıştır. Programda; bu dersin çocukları hayata hazırlamayı amaçladığı ve onları tüm yönleriyle değişimin hem öznesi hem nesnesi olarak gördüğü belirtilmiştir. Bu sebeple 'birey', 'toplum' ve 'doğa' olmak üzere üç öğrenme alanı ve bu öğrenme alanlarını aynı anda içine alan üç tema belirlenmiştir. Bunlar: 'Okul Heyecanım', 'Benim Eşsiz Yuvam' ve 'Dün, Bugün, Yarın' temalarıdır (Bektaş vd., 2009; Demir, 2016).

2005 Hayat Bilgisi Dersi Programı, öğrencilere eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma, problem çözme, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, kaynakları etkili kullanma, güvenlik ve korunmayı sağlama, özyönetim, katılım, iş birliği ve takım çalışması, bilimin temel kavramlarını tanıma ve temalarla ilgili temel kavramları tanıma gibi temel yaşam becerileri kazandırmayı hedefler (MEB, 2005).

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin: 'Özsaygı, Öz güven, Toplumsallık, Sabır, Hoşgörü, Sevgi, Barış, Yardımseverlik, Doğruluk, Dürüstlük, Adalet, Yeniliğe Açıklık, Vatanseverlik ve Kültürel Değerleri Koruma ve Geliştirme' kişisel nitelikleri ve değerleri geliştirmelerine yardımcı olunacağı ifade edilmiştir (Güleryüz, 2008: 78).

Programın öğrenme-öğretme sürecinde; bilginin hızla artıp var olan bilginin eskimesi sebepleriyle öğrencilere hazır bilgi aktarmak yerine onların etkin olduğu yöntemlerin kullanılması, öğrenciler arası bireysel farklılıkların dikkate alınması ve onların farklı zekâ alanlarına seslenilecek şekilde hareket edilmesi öngörülmektedir. Programın değerlendirme kısmı ise; yalnızca öğrenme ürünü değil, öğrenme sürecinin izlenmesi ve bunun sonucuna göre gerektiği durumlarda sınıf etkinliklerinin değiştirilmesi temeline dayanmaktadır. Programda; gösteri, anekdot, tartışma,

sergileme, deney, görüşme, gözlem, sözlü sunum, proje, öz değerlendirme, testler, öğrenci ürün dosyası (portfolyo) ve performans değerlendirme gibi değerlendirme araç ve teknikleri önerilmektedir (MEB, 2005).

Tablo 1

1968-1998 ve 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Ortak Hedefler ve Ortak Hedeflerin Tasnifi

Ortak Hedeflerin Tasnifi	Ortak Hedefler		
	1968 Programı	1998 Programı	2005 Programı
Vatandaşlık Katılımı	Yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden	Türk Milletinin bir bireyi olmaktan gurur duyuyuş Türkiye Cumhuriyeti devletinin bütünlüğünün bilincinde oluş Kendine güven duyuyuş Demokrasinin temel kurallarını kavrayabilme Sorumluluğunu yerine getirebilme	A.1.10. Okul ve sınıf kurallarını belirleme çalışmalarına katılır ve bu kurallara uyar. A.1.15. Arkadaş edinir ve arkadaşıyla ilgili duygularını ona açıklar. A.1.20. Atatürk resmi, Türk bayrağı, İstiklal Marşı ve Atatürk'ün gençliğe hitabesinin sınıfta bulunma nedenleri hakkında sorular sorar. A.2.28. Kulüp çalışmaları ile ilgili olarak geliştirilen bir proje üzerinde arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışır. A.2.30. Kulüp ve diğer grup çalışmalarında yapılacak işler konusunda arkadaşlarını yönlendirir, onları cesaretlendirir ve gerektiğinde yardımında bulunur. B.3.20. Ailede kararlar alırken görüş bildirir ve kendisinin üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretmek bunları uygular. B.3.44 İnsanların mutluluğunun bireylerin aile içerisinde ve ülke genelinde üzerlerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmelerine bağlı olduğunu kavrar. C.3.10. Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenler hakkında fikirler üretir.

Sosyal Yaşam		İnsanlara sevgi ve saygı duygusu	A.1.5.Arkadaşlarının oyunlarına katılırken, onlarla oyun kurarken ve oynarken uygun davranışlarda bulunur.
		Dayanışma ve işbirliği içinde olmayı	A.1.14.Arkadaşlarıyla iyi ilişkiler geliştirme konusunda yapması gerekenleri sözlü olarak ifade eder.
	Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden	alışkanlık haline getiriş	A.1.26. Kulüp ve diğer grup çalışmalarında bir görevin tamamlanması için işbirliği yapar ve sorumluluğu paylaşır.
	Daha iyi yaşama yetenekleri ni geliştirme yönünden	Yaratıcı ve eleştirici düşünmeyi alışkanlık haline getiriş	B.1.6. Evde kuralların neden gerekli olduğunu açıklar.
		Aile hayatının öneminin farkında oluş	B.1.13. Ailedeki yardımlaşmayı ve görev dağılımını araştırır, dayanışmaya günlük hayattan örnekler gösterir.
		Toplu yaşama kurallarına uyabilme	B.1.16. Aile içinde görevlerini yerine getirirken kimlerden nasıl yardım alacağına karar verir.
			B.2.18. Aile içinde kimin kime, nasıl yardım ettiğini gözlemleyerek aile içinde üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretir.
			A.3.4. Öğretmeni ve arkadaşları ile etkileşimde bulunurken ve iletişim kurarken uygun davranışlar gösterir.
			A.3.8. Öğretmeni, okul çalışanları ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde gerektiğinde sorun çözme becerisini kullanır.

Doğal Çevreye Duyarlılık	Yakın çevreyi tanımayla ilgili yetenek ve becerilerin gelişmesi yönünden	Doğa olaylarının etkilerini kavrayabilme	A.1.38. Sınıfını, okulunu ve çevresini temiz tutmak ve korumak için sorumluluk alır. B.1.1. Her canlının bir yuvaya ihtiyacı olduğunu fark eder. C.1.9.Canlıların hareketlerini ve seslerini birbirinden ayırt ederek özgün bir biçimde ifade eder.
		Sorumluluğunu yerine getirebilme	C.1.10. Mevsim değişikliklerine bağlı olarak canlıların yaşamlarındaki değişiklikleri fark eder. C.1.14.Doğal afetlerin çevreyi nasıl değiştirdiğini araştırır.
		Canlı ve cansız varlıkları koruyabilme	B.2.7.Ülkemizde meydana gelen doğal afetlere örnekler vererek doğal afetlerin yaşanmasında hem doğanın hem de insanların rolü olduğunu kavrar ve bunlardan korunma yollarını keşfeder.
		Çevreyi koruyabilme	C.2.17. Hava, su ve toprakta mevsimlere bağlı olarak meydana gelen değişiklikleri gözlemler. B.3.2. Canlıları sınıflandırarak evinde bitki yetiştirmeye veya hayvan beslemeye istekli olur ve onların ihtiyaçlarını sorumluluk alır. C.3.22.Birey, toplum ve çevre arasındaki karşılıklı bağımlılığı kavrar ve bunu gösteren örnekler verir.

Mustafa Kemal Atatürk	Yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden	Atatürk'e sevgi ve saygı duygusu Atatürk ilke ve inkılaplarını temel özellikleriyle tanıyabilme	A.1.20. Atatürk resmi, Türk bayrağı, İstiklal Marşı ve Atatürk'ün Gençliğe Hitabesinin sınıfta bulunma nedenleri hakkında sorular sorar. A.1.21. Atatürk'ün hayatını öğrenmeye istekli olur. C.1.6. Atatürk'ün çocukluk anılarını araştırarak sınıfta sunar. A.2.24. Atatürk'ün öğrenim hayatı hakkında araştırma yapar ve bulgularını canlandırır. B.2.28. Atatürk'ün önderliğinde Türk milletinin sahip olduğu hak ve hürriyetleri araştırır. B.3.30. Atatürk'ün insan hak ve hürriyetlerine verdiği önemi açıklar. C.3.6. Atatürk'ün kişilik özellikleriyle ulusal bir lider olması arasında bağlantı kurar. C.3.7. Atatürk'ün ulusal bir lider olarak Türk Milleti'ne yaptığı hizmetleri açıklar.
-----------------------	---	--	---

Kültürel Kazanç	Yakın çevreyi tanımayla ilgili yetenek ve becerilerin gelişmesi yönünden	Türk Milleti'nin kültürel değerlerini benimseyiş Ülke ve dünya olaylarına duyarlı oluş Turizmin önemini kavrayabilme	A.1.11. Türk bayrağını ve istiklal marşını tanır ve bunlara saygı gösterir. A. 2. 6. Türk bayrağına ve İstiklal Marşı'na neden saygı gösterilmesi gerektiğini açıklar. A.2.25. Milli bayramları kutlamak amacıyla hazırlık yapar ve kutlama için alternatifler üretir. A.2.26.Dini bayramların, milletimizin paylaşım ve dayanışma içine girdiği özel günler olduğunu fark eder ve bayram kutlamalarına katılır. B.2.36. Yaşadığı yerleşim biriminin ve vatanının kendisi için özel bir yer olduğunu fark ederek ülkesini de bir 'yuva' olarak görür. B.3.43.Bir evin farklı işlevlere sahip bölümleri ile ülkenin farklı özelliklere sahip yerleri arasında bir benzerlik görür; evin bütünlüğü ile Türkiye'nin bütünlüğü arasında bağlantı kurar. C.3.8.Diğer ülkelerin bayraklarını inceleyerek bayrağımızla olan benzerliklerini ve farklılıklarını belirtir. C.3.9. Bayram kutlamalarına katılarak Milli bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurar.
-----------------	--	--	---

Sağlık	Daha iyi yaşama yetenekleri ni geliştirme yönünden	Sağlığını koruyabilme	A.1.8. Kişisel bakımını sağlamak için yapabileceklerini belirler. A.1.16.Beslenme saatinde temizlik ve görgü kurallarına uyar. A.1.23.Sağlığını korumak için aşı olması gerektiğini anlar ve aşı olmaktan kaçınmaz. A.1.38. Sınıfını, okulunu ve çevresini temiz tutmak ve korumak için sorumluluk alır. A.2.3. Gerekğinde büyüklerinden yardım alarak kişisel bakımını yapar. A.2.7. Neden dengeli ve düzenli beslenmesi gerektiğini araştırır ve anlatır. A.2.16. Sağlığını koruma sorumluluğunu üstlenir ve okulda sağlığını korumak için yapması gerekenleri açıklar. B.2.9. Sağlıklı büyüme ve gelişme ile kişisel bakım, spor, dengeli beslenme arasındaki ilişkiyi açıklar. C.2.23.Yaşadığı çevreyi temiz tutmanın kendi sağlığı ve gelişimiyle ilişkili olduğunu kavrar. A.3.16.Dengeli ve düzenli beslenmek için doğal ve sağlıklı ürünleri tüketir. A.3.17.Kendi sağlığı kadar arkadaşlarının sağlığını da korumaktan sorumlu olduğunu kavrar.
--------	--	-----------------------	---

Ekonomik Yaşam	Ekonomik yaşama fikri ve yetenekleri ni geliştirme yönünden Daha iyi yaşama yetenekleri ni geliştirme yönünden	Bilinçli bir tüketici olabilme	A.1.4. Bir gününü nasıl geçireceğini planlar ve yaptığı plana uyar. A.1.19.Okul ve sınıf eşyalarını tanır ve özenli kullanır. A.1.36.Okuldaki kaynakların neden bilinçli tüketilmesi gerektiğini açıklar. B.1.10.Kişisel eşyalarını özenli kullanır. B.1.23.Evlerde kullanılan kaynakların hayatımızdaki yerini ve önemini belirtir. B.1.24.Paranın değişim aracı olarak işlevini fark eder. B.1.25.Aile bütçesi hazırlama çalışmalarına katılarak paranın sınırlı bir kaynak olduğunu keşfeder. A.2.17.Arkadaşları ile birlikte oynamak, çalışmak ve özel günleri kutlamak için plan yapar ve planını uygular. A.2.22.Bilinçli tüketici olmanın ayırt edici özelliklerini araştırarak okuldaki kaynakları bilinçli tüketmenin önemini açıklar. B.2.30.İnsanların niçin tasarruf yaptıklarını araştırır ve yeterli para biriktirinceye kadar isteklerini erteler. B.2.33.Evdeki kaynakları bilinçli olarak tüketir. A.3.15.Kişisel bakımını yaparken kaynakları tutumlu kullanır. A.3.22. Tüketici olarak sahip olduğu hakları bilir ve bilinçli tüketici davranışları sergiler. B.3.24.Kendi parasını uygun biçimde, önceliklerini belirleyerek harcar. B.3.26.Kaynakları bilinçli olarak tüketmenin aile bütçesine katkısını açıklayan yazılı, sözlü ya da görsel etkinliklerde bulunur. B.3.28. İnsanların nelerden ve nasıl tasarruf edebildiklerini araştırır.
----------------	--	---------------------------------------	---

Meslek Seçimi ve Meslek Hayatı	Yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden Daha iyi yaşama yeteneklerini geliştirme yönünden	Okulun kendine kazandırdıklarının farkında oluş Planlı çalışmayı alışkanlık haline getirme Sorumluluğunu yerine getirebilme	A.1.3. Neleri kolayca yapabileceğine ve neleri yapmaktan hoşlandığına karar verir. A.1.24. Görev almak istediği kulübü tercih etme nedenini açıklar. B.1.20. Ailesindeki lideri/liderlerin ailedeki rolünü fark eder. A.2.1. Okulla ilgili günlük işlerini öncelik sırasına koyarak her işi belirlenen zaman içinde yapar. A.2.8. Okulda kendisinin ve arkadaşlarının güçlü yanlarını tanır. A.2.20. Çevresindeki insanların mesleklerinin farklı özellikler gerektirdiğini açıklar. B.2.13. Yakın çevresindeki kişilerin iş ve meslekleriyle ilgili gözlemler yaparak bu kişilerin hayatımızı kolaylaştırmak için neler yaptıklarını açıklar. B.2.14. Her iş ve mesleğin gerekli ve saygın olduğunu takdir ederek herhangi bir mesleğin insanların hangi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğunu araştırır. C.2.8. Geçmişte kabul gören mesleklerle günümüzde kabul gören meslekler arasındaki farklılıkları araştırır. A.3.23. Nasıl daha iyi öğrendiğini açıklayarak kendisine uygun öğrenme tekniklerini seçer ve kullanır. B.3.12. Hayatımızı kolaylaştırmak için çalışanları tanır ve yaptıkları işleri açıklar. B.3.13. Hayalindeki meslekle ilgili duygu, düşünce ve beklentilerini sanat yoluyla ifade eder. B.3.32. Kişisel olarak gelişimine uygun amaçlar belirleyerek bu amaçlara ulaşmak için izleyeceği aşamaları planlar. B.3.33. Amaçlarına ulaşabilmek için kişisel olarak çaba harcaması gerektiğini kabul eder ve karşılaşılabileceği eleştirilere açık olur. B.3.34. Kaybetme veya başarısız olma olasılığını göze alarak yenilikleri deneme cesareti gösterir ve bundan zevk alır. C.3.4. Gelecekte mesleğini seçerken göz önünde bulundurması gereken noktalar hakkında sorular sorar.
--------------------------------	---	--	--

2.4. İlkokul Çağındaki Çocuğun Gelişimsel Süreci

Gelişim, organizmanın döllenmeden itibaren büyüme, olgunlaşma ve öğrenmenin etkileşimiyle bedensel, zihinsel, dil, duygusal ve sosyal yönden belli koşulları olan en son aşamasına ulaşınca kadar sürekli ilerleme kaydeden değişimdir (Yıldırım, 2015: 21).

Kişinin içinde bulunduğu yaşam döneminde yerine getirmesi gereken görevler, bu dönemde kazanması ve geliştirmesi gereken özellikler ile davranışlar, bebeklik ve ilk çocukluk döneminde fiziksel ve psikomotor alanlarda daha fazla iken; daha sonraki dönemlerde sosyal ve kişilik alanında kendini göstermektedir (Yıldırım, 2015).

Temel eğitim döneminin içinde yer alan 8-10, 12 yaşlar arasını kapsayan ve ikinci çocukluk dönemi olarak adlandırılan dönem, çocuğun gerçek sosyal ilişkiler kurmaya başladığı dönemdir. Bu dönemde okula başlayan çocuğun kazandığı yeni beceriler ve yüksek zihinsel işlevler çok önemlidir (Şendil, 1995). Öğrencilerin duygularını rahatlıkla ifade edebilmesi, kendisini iyi tanıyıp kendi adına daha iyi kararlar verebilmesi, her açıdan gelişebilmesi önemlidir. Bu sebeple birey; fiziksel, sosyal, benlik kavramı, bilişsel ve kariyer gelişim alanları ile birlikte düşünülmelidir (Yüksel, 2003).

Son çocukluk döneminde, bir çocuk ailesi dışındaki çevresinde kendini kanıtlayabilmesi için -okulda başarılı olmak ve akranlarıyla iyi bir şekilde iletişim kurmak gibi- kendisi hakkında olumlu bir duyguya ihtiyaç duyar. Bu yaştaki kendini algılayışı, onun çocukluk ve yetişkinlik dönemi boyunca başarısı, sosyal etkileşimi ve duygusal durumu üzerinde önemli bir etki olacaktır (Yavuzer, 2016: 16). İlkokulda sosyal becerilerin geliştirilmesi, çocuğun ilerleyen yaşlarda çevreye uyum sağlaması, girdiği ortamlarda rahat tavır sergileyip ortama kolayca uyum sağlayabilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu dönemde çocuklara kazandırılacak olan sorumluluk bilinci, iletişim becerisi, iş birliği, yardımlaşma ve paylaşma becerileri onun davranışlarına yansıtacak ve bu davranışların alışkanlık haline getirilmesine temel atılmış olacaktır.

Fiziksel gelişim ile öğrenme birbiriyle ilişkilidir. Fiziksel gelişimi normal olan çocukların öğrenmeleri de olumlu etkilenmesine karşın; fiziksel gelişimi yavaş olan çocukların öğrenmeleri olumsuz etkilenir. Fiziksel gelişim, çocuğun davranışlarını da etkiler. Örneğin: Kendini fiziksel anlamda yeterli hissedен çocuk, ne yapabileceğini bilir ona uygun aktivitelerde bulunur. Fiziksel anlamda iyi gelişmemiş çocuksa bu aktivitelerden geri kalır bu durum çocuğun duygularına da yansır ve çocuğun kendine olan güveni azalır (Deniz, 2011). Öğretmenler, çocukların fiziksel gelişim ihtiyaçlarını fark edip bu ihtiyaçlara uygun olan ve onların aktif katılım sağlayacağı olanaklar sunmalıdır.

Bilişsel gelişim; bebeklikten yetişkinliğe kadar, bireyin kendini, çevresini ve dünyayı anlama ve anlamlandırma yollarını arama sürecindeki düşünsel ve duygusal etkinlikler olarak tanımlanabilir. Bilişsel gelişimi evrelere göre sınıflayan ilk psikolog Piaget'dir (Aydın, 2003). Piaget'e göre bilişsel gelişim beynin ve sinir sisteminin olgunlaşması ve bireyin çevreye uyum sağlaması sonucunda gerçekleşmektedir (Ergin ve Yıldız, 2012: 107-108).

Jean Piaget'e göre bilgi çocuklara verilmez. Bilgi öğrencilerin faaliyetleri ile keşfedilmeli ve yapılandırılmalıdır. Zihinsel yapıların yeniden örgütlenmesi öğrenmeyi kolaylaştırır. Çocuklar en iyi kendi somut deneyimlerinden öğrenirler. Piaget zihinsel gelişimi dört dönem halinde incelemiştir. Bunlar: Duyusal Motor Dönem (0-2 yaş), İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş), Somut İşlemler Dönemi (7-12 yaş) ve Soyut İşlemler Dönemi (12 yaş ve üzeri). İlkokul çağındaki çocuk, işlem öncesi dönemin sonuna gelmiş somut işlemler dönemine geçmiştir. Somut işlemler döneminde çocukta mantıklı düşünme başlar. Çocuğun duyu organlarıyla algılayabildiği işlemler, yaşantılar önemlidir. Çocukların öğrenme ortamları da buna uygun olarak onların yaparak-yaşayarak öğrenmelerini destekleyecek nitelikte düzenlenmelidir (Yıldırım, 2015: 61).

Piaget'in zihinsel gelişimi yaşa ve evrelere göre biçimlendirmesi eleştirilebilir. Bireysel farklılıklar ve çevre faktörünün bu sınıflandırmada fazla dikkate alınmaması bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Bu evreler yaşa sıkı sıkıya bağlı değildir. Bazı dönemlerde öğrencide bir önceki dönem özelliklerine rastlanabilir.

Jerome Bruner'e göre bilişsel gelişim, yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Gelişim eylemsel (enactive), imgesel (imaginative) ve sembolik (symbolic) olarak adlandırılan belli başlı üç gelişim aşamasında oluşur (Aydın, 2003: 44-45). Eylemsel dönemde (0-3 yaş) çocuk çevreyi anlamak için onu keşfetme yolları arar ve dikkatle etrafına bakan bebek, çevresi hakkında genel bilgileri kazanır. İmgesel dönemde görsel bellek gelişmiş olup çocuklar bir nesneyi, olayı görmeden resmedebilir. Bruner sembolik dönemde çocuğun bilişsel gelişiminin güçlü olduğunu kabul eder ve çocuğun az sembolle çok şey ifade edebildiğini savunur (Deniz, 2011).

Lev Semonovich Vygotsky'e göre çocuğun sosyal çevresi, onun bilişsel gelişiminde önemli rol oynar. Vygotsky, çocuğun bilişsel gelişiminin etkilenmesinde akranlarının ve yetişkinlerin rolünün çok önemli olduğunu vurgular. Çocuğun sosyal

çevresinin yardımı, desteği onun metabilis seviyesini ve özyeterlilik yeteneğini geliştirir (Yıldırım, 2015). Öğretmen, öğrencilerinin akranlarıyla iş birliği kurmasını sağlamalı, gerektiği durumda akran öğretiminden yararlanmalıdır. Çocuklar çalışmalarında aşırı derecede bağımsız bırakılmamalı, çocukların aileleriyle iletişim kurulup onların da bu süreci desteklemesi sağlanmalıdır.

Vygotsky'e göre öğretim, öğrenciyi yeni ve daha ileri hedeflere yöneltebildiği ölçüde başarılıdır. Ancak bilişsel gelişmede, bireysel farklılıklar bulunduğu unutulmamalıdır (Aydın, 2003: 47). Her çocuğun aynı düzey ve hızda öğrenme sağlamadığı göz önünde bulundurulmalı, bu süreçte çocuğun yetişkinlerle ve akranlarıyla etkileşimine önem verilmelidir.

Piaget ve Vygotsky'nin düşünceleri arasında farklar bulunmaktadır. Piaget, gelişimin öğrenmeden önce geldiğini savunurken Vygotsky, öğrenmenin gelişimden önce geldiğini; Piaget, çocukların benmerkezci konuşmadan sosyal konuşmaya geçtiğini savunurken Vygotsky, çocuğun beyninin doğuştan sosyal olduğunu ve dolayısıyla benmerkezci konuşmasının da sosyal olduğunu; Piaget, 'kardeş' kavramı gibi görece kavramların 11-12 yaşta kazanılacağını belirtirken Vygotsky, bu konuda kavramları, kendiliğinden edinilen ve öğretilen kavramlar olarak ikiye ayırarak kendiliğinden edinilen kavramların gündelik hayatta kullanılan kavramlar olup öğretilen kavramların ise; okulda karşılaşılan kavramlar olduğunu savunur (Ergin ve Yıldız, 2012).

Piaget, çocukların çevrelerini bireysel etkileşimleri yoluyla öğrendiğini savunurken Vygotsky, öğrenme üzerinde diğer insanların etkisini; Piaget, bireyci ve içsel görüşlere önem verip gelişimde biyolojik etkenler üzerinde dururken Vygotsky ise; toplumsal çevreyle etkileşime önem verip gelişimde toplumsal etkenleri savunur (Deniz, 2011).

Ahlak kavramı, bir bireyin doğru ve yanlış, iyi ve kötü, uygun olan veya uygun olmayan davranışlar hakkında sahip olduğu genel ölçüt ve değerlere işaret eder (Deniz, 2011: 273). Ahlak gelişimi, bireyde kişilik gelişiminin önemli öğelerinden biridir. Çocuğun ahlaki gelişimi anne, baba, arkadaş gibi yakın çevresinin tutum ve davranışlarından önemli oranda etkilenir (Kabaday ve Aladağ, 2010). Çocuğun bir davranışı 'doğru' veya 'yanlış' olarak kabul etmesinde yakın çevrenin rolünün büyük olması, çocuğun gerek ailesinin gerek öğretmeninin dikkatli olması gerektiğini ortaya

koymaktadır; çünkü çocuğun değerlendirmeleri, özellikle ilkokulun ilk yıllarında çevresinin etkisi altında olduğu için 'doğru' ve 'yanlış' kavramları, onun ailesinin, öğretmeninin ve yakın çevresinin kabul ettiği 'doğru' ve 'yanlışlar' olacaktır.

Piaget ahlak gelişimi konusunda bilişsel kuramı geliştirmiştir. Bu kuram iki evreden oluşur. Ona göre ilk evre, okulöncesi döneme denk gelen, çocuğun kuralları değişmez, sorgulanmaz kabul ettiği ve niyetin değil o davranışın sonucunun önemli olduğunu kabul ettiği ahlaksal gerçekçilik evresi ile daha olgun olan, 9-11 yaşlar arasında ortaya çıkmaya başlayan ikinci evre, çocuğun davranışın sonucuna değil de o davranışı gerçekleştirme niyetine baktığı özerk ahlaksal gelişim evresidir (Yazgan İnanç, Bilgin ve Kılıç Atıcı, 2010). İlkokul çağındaki çocuk daha çok ikinci evre olan özerk (otonom) ahlaksal gelişim evresindedir. Bu evredeki çocuk, eğer bir kişinin davranışının sonucu olumlu bile olsa kişinin o davranışı gerçekleştirme niyeti kötü ise; davranışı hatalı, bunun tam tersinde ise; eğer bir kişinin davranışının sonucu olumsuz bile olsa kişinin o davranışı gerçekleştirme niyeti iyi ise; davranışı doğru bulur.

Ahlak gelişimi konusunda Laurence Kohlberg ise; Piaget'in ahlak gelişimi kuramını genişletip değiştirmiştir. Kohlberg'in zihinsel ahlak gelişimi kuramı, üç düzey ve her düzeyde iki evre olmak üzere altı evreye ayrılır. Bu evreler, çocukların sadece kurallara uymalarına bağlı değil, çocukların yaptıkları seçimler için gerekçe olarak ne gösterdiklerine de bağlıdır. Birinci düzey gelenek öncesi düzey olup uyma ve ceza eğilimi (itaat ve ceza eğilimi, 5-8 yaş) ile bireysellik ve araçsal amaç eğilimi (saf çıkarıcı eğilim, 8 yaş-ergenlik çağı) olmak üzere iki evreye ayrılırken ikinci düzey geleneksel düzey olup iyi çocuk eğilimi (ergenlik çağı) ile otorite ve toplumsal düzeni sürdürme eğilimi (kanun ve düzen, ergenliğin sonu-yetişkinlik) olmak üzere iki evreye ayrılmış ve son olarak üçüncü düzey gelenek ötesi düzey (kazanılabilirse 20 yaş civarı) olup sözleşme ahlakı, bireysel haklar, demokratik olarak kabul edilen yasalar(sosyal sözleşme eğilimi) ile bireysel ilkeler ve vicdan evresi (evrensel ahlak ilkeleri) olarak ikiye ayrılmıştır (Yazgan İnanç, Bilgin ve Kılıç Atıcı, 2010). İlkokul çağındaki çocuk Kohlberg'in kuramına göre birinci düzey ahlak evrelerinde yer alır. İtaat ve ceza eğilimi ile saf çıkarıcı eğilim evrelerinde yer alan çocuklar; ödül kazanmak, ceza almamak veya kendilerine yarar sağlamak için kurallara uyarlar. Bu durumda anne-baba, öğretmen ve yetişkinlerin tutumu, çocuğa verecekleri ödül veya ceza, çocuğun

kurallara uyarsa elde edeceği kazanç onun kurallara uyup uymaması ve ahlaki gelişiminde belirleyici olacaktır.

2.4.1. Kişilik Gelişimi

Kişilik; kalıtsal olup erken ortaya çıkan, gelişimsel kararlılığını sürdüren 'mizaç' kavramı ile kişiliğin temelini oluşturan bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran 'karakter' kavramlarını içine alan bireyin zihinsel, duygusal ve davranışsal süreçleridir (Demirel Yılmaz, 2010). Kişilik, doğuştan gelen etkenler ve çevrenin etkisi ile şekillenir.

"Kişilik; bir insanın bütün ilgilerini, tavırlarını, niteliklerini, yeteneklerini, konuşma tarzının, dış gösterişinin ve çevresine uyum tarzının özelliklerini özetleyen terimdir (Doğan, 2007: 3)."

Kişiliği birçok kuramsal yaklaşım farklı şekillerde ele almıştır. Bunlar: Psikanalitik Yaklaşım, Psiko-sosyal Yaklaşım, Hümanistik Yaklaşım, Ayırıcı Özellik Yaklaşımı ve Davranışçılık-Sosyal Öğrenme Yaklaşımı ve Sosyal-Bilişsel Yaklaşımıdır. Freud'un psikoanalitik kuramı, ilk çocukluk yıllarındaki yaşantıların önemi üzerinde durur. Bu kuram; topografik kişilik kuramı, yapısal kişilik kuramı ve psikoseksüel kuram olmak üzere temelde üç bölümden oluşur. Topografik Kişilik Kuramı, bireyin farkında olduğu duygu, düşünce ve yaşantılarını içeren 'bilinç' ; bireyin istek, dürtü ve arzularının yer aldığı ve bilinç yüzeyinde olmayan, bireyin farkında olmayıp davranışı üzerinde etkili olan 'bilinçdışı' ve bireyin şuan farkında olmayıp istediğinde hatırlayabileceği tüm duygu, düşünce ve yaşantılarını içeren 'bilinçaltı' (bilinç öncesi) öğelerini içeren kuramdır. Yapısal Kişilik Kuramı, kişiliğin en ilkel bölümü olup mantığın hâkim olmadığı, saldırganlık içgüdülerini barındıran 'id'; kişiliğin mantıklı değerlendirmeler yapıp id ile süper ego arası denge kuran organı olan 'ego' ve kişiliğin ahlaki boyutunu oluşturup vicdanı, toplumsal kuralları ve değer yargılarını içselleştiren 'süper ego' olmak üzere üç yapıdan oluşur (Yıldırım, 2015).

Freud, psikoseksüel gelişimde kalıtıma vurgu yapar ve kişiliği beş psikoseksüel gelişim evresi içinde inceler. Bunlar: Oral Dönem (Doğumdan sonraki birinci yıl), Anal Dönem (1-3 yaş), Fallik Dönem (3-6 yaş), Gizil (Latent) Dönem (Kızlarda 6-11/ Erkeklerde 6-13 yaş) ve Genital Dönem (Kızlarda 11-12 yaştan sonra, Erkeklerde 12-13 yaştan sonra)'dır (Aydın, 2003). İlkokul çağındaki çocuk Freud'un Gizil (Latent) Gelişim Evresinde yer alır. Bu dönemdeki kız çocuklar anneye, erkek çocuklar babaya

yönelir. Böylelikle cinsel kimliğin oluşmasında hemcinsi olan ebeveyn çocuk için önem taşır. Ayrıca bu dönemde çocuğun arkadaşları, öğretmenleri, yakın çevresi de onun kişiliğinin oluşmasında önem taşır. Bu dönemdeki çocuğun merak duygusu uygun bir şekilde giderilmelidir aksi takdirde çocuklar tedirgin, özgüvensiz yetişip çocuklarda davranış bozuklukları görülecektir (Aydın, 2003: 98).

Erikson'un psiko-sosyal yaklaşımı, Freud'un kuramının aksine çevre faktörüne vurgu yapar. Gelişimi sekiz temel evreye ayırır. Bunlar: Güven-güvensizlik (0-1 yaş), Özerklik-Utanç ve Şüphe (2-3 yaş), Girişkenlik-Suçluluk (4-5 yaş), Başarı-Aşağılık Duygusu (6-12 yaş), Kimlik-Kimlik Karmaşası (12-18 yaş), Yakınlık-Yalıtılmışlık (18-26 yaş), Üretkenlik-Durgunluk (orta yetişkinlik) ve Bütünlük-Umutsuzluk (yaşlılık dönemi) (Ergin ve Yıldız, 2012). İlkokul çağındaki çocuk, başarıya karşı aşağılık duygusu evresinde yer almaktadır.

Bu yaşlar arasında çocuklar ev ve okulla ilgili beklenti ve sorumlulukları yerine getirmeyi öğrenirlerken; ya başka insanlarla olumlu etkileşimde bulunma, başarılı olma gibi yaşantılar sonucunda değerlilik duygusu geliştirirler ya da bu dönemdeki olumsuz yaşantılara bağlı olarak başka insanlarla ilişkilerinde aşağılık duygusu yaşamaya başlarlar (Yazgan İnanç, Bilgin ve Kılıç Atıcı, 2010: 43). Bu dönemde yer alan çocuklara başarı duygusu tattırılmalıdır bu sayede çocuğun kendine olan güveni gelişir. Cesaretlendirilen çocuk, yeni başarılar elde etmek için girişken olacak ve çocuğun çevresiyle olan ilişkileri gelişecektir. Çocuğun hatalarını sürekli dile getirmek, onu olumsuz yönde etkileyip çocuğun kendine olan inancını kaybetmesine sebep olur.

Rogers ve Maslow Hümanist kuramın önemli temsilcileridir. Rogers Benlik Kuramında, insana ve onun yeteneklerine önem verir. Kişinin kendisi hakkında değerlendirmelerini, duygu ve düşüncelerini açıklayan 'benlik' kavramının gelişiminin kişilik gelişiminde önemli olduğunu savunur. Kişinin kendisini nasıl algıladığı ile kişinin hedeflediği benliği arasındaki fark ne kadar az ise; bu o kişinin kendinden ne kadar memnun olduğunu, fark ne kadar fazla ise de kişinin kendinden memnun olmayıp bu durumdan olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Maslow ise; her bireyin değerli olduğunu ve bireyin kendini gerçekleştirme isteğinin kişilik gelişiminde etkili olduğu görüşünü savunur (Yıldırım, 2015). Kendini gerçekleştirmek, insanın kendisini tanıyıp sahip olduğu cevheri ortaya çıkarma yolunda belirli bir sırayla ilerlemesidir.

Bu sürecin başında bireyin temel(fizyolojik) ihtiyaçlarının karşılanması yer alır. Ardından sırasıyla; güvenlik, sevgi ve ait olma ihtiyacı ve takdir edilme-saygı duyulma ihtiyacı karşılanan birey, piramidin en tepesinde yer alan kendini gerçekleştirme ihtiyacı duyar (Deniz, 2011).

Ayırıcı Özellik Yaklaşımı üzerinde ise; Gordon Allport çalışmış, kişiliği açıklarken ayırıcı özellikler üzerinde durmuştur. Allport, bir kişinin temel özelliği ne ise; girdiği her ortamda bu özelliği sürdürüp benzer davranışlar sergileyeceğini, bunun bireyin ayırıcı özelliği olduğunu savunur (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012).

2.5. İlkokul Öğrencilerinin Eğitimi Üzerinde Çevrenin Etkisi

Toplumsal bakış açısına göre eğitim: Yaşlı kuşağın genç kuşak üzerinde uyguladığı eylemdir. Bireysel ya da psikolojik bakış açısına göre eğitim ise: Bireyin, sahip olduğu bedensel ve zihinsel potansiyeli geliştirebilmesi için yeterli eğitsel koşulları oluşturarak onları başarılı ya da verimli kılmak sürecidir (Dinçer, 2002: 2).

Eğitim, doğuştan ana-babanın çocuğa kazandırdığı alışkanlıklarla ve öğrettiği değerlerle başlar. Aile, arkadaş çevresi, sokak, iletişim araçları, toplumsal örgütlenmeler, kendi deneyimlerimizin hepsi bizim öğrenmemize etki eder (Sarıhan, 2007: 9). İlköğretim: Kadın-erkek bütün vatandaşların milli amaçlar doğrultusunda; bedensel, zihinsel ve ahlaki doğrultuda yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir (Çınar, 2008).

Geçmişten günümüze ilköğretimin gelişim sürecine baktığımızda; ilkokul mecburiyetine 1876 anayasasında yer verildiği görülmektedir; ancak dönem koşullarından dolayı bu konunun üzerine gidilememiştir (Özkan, 2015). Eğitimle ilgili ilk sistematik hareket 15 Temmuz 1921'de Ankara'da toplanan Maarif Kongresi ile başlamıştır. Bu kongrede konuşma yapan Mustafa Kemal Atatürk, o zamanki eğitim durumuyla ilgili gözlem ve deneyimlerini anlatıp yapılması gerekenler üzerinde durmuştur (Binbaşıoğlu, 2014). Türk Milli Eğitim sisteminin ilk kademesini ilköğretim kurumları oluşturmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı ana hizmet birimleri arasında bulunan İlköğretim Genel Müdürlüğü 1923 yılında kurulan Maarif Teşkilatında yer alan müdürlüklerden biridir. Zamanla ismi; İlköğretim Umum Müdürlüğü, Okul Öncesi ve Temel Eğitim Genel Müdürlüğü olarak değişse de 13 Aralık 1983 tarihinde adı yeniden: 'İlköğretim Genel Müdürlüğü' olarak düzenlenmiştir. Görevi: ilkokullar, ortaokullar, ilköğretim okul ve kurumlarının

eğitim, öğretim ve yönetimi ile ilgili tüm görev ve hizmetlerini yürütmek, okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitapları ile eğitim araç ve gereçlerini hazırlamak ve Talim-Terbiye Kuruluna sunmaktır (MEB, 2010).

Cumhuriyetin ilanından hemen sonraki yıllarda tüm çocukların ilköğretimden faydalanabilmesi için fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılmış, eğitim parasız hale getirilmiş ve 7-14 yaş arası çocuklarda ilköğretimin mecbur olduğu 1924 anayasasında da tekrar edilmiştir. Zamanla okul, öğrenci ve öğretmen sayısı artmış, ilkokulda okutulan ders programları gelişmiş, 1926'da ilkokul programlarında 'toplu öğretim' metodu uygulanarak ilk üç sınıfta dersler Hayat Bilgisi adı altındaki üniteler etrafında verilmiştir (Özkan, 2015).

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki programlar çağdaş tekniklerden uzak olup öğretmene yol gösterici bir kılavuz kaynak özelliği taşır. Bu programlar, 1948 İlkokul Programı'na kadar, köy okullarının gelişmesi için ayrı bir program geliştirmeye çabalar (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000).

1926'da yayınlanan ilkokulların öğretim programları, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk ilkokul programıdır. Programda ilkokulun amacı: 'Çevresine etkin uyum yapabilecek iyi yurttaşlar yetiştirmek' olarak belirtilmiştir. Önceki dönemlerin eğitim amacından farkı, 'etkin uyum' ve 'iyi yurttaş' yetiştirmeye niteliklerinin ön planda olmasıdır (Binbaşıoğlu, 2014). 1939 ve 1940'lı yıllarda birçok köyde okul olmayıp 7-14 yaş arası nüfusun yarısından fazlası imkânsızlıklardan okuyamamıştır (Özkan, 2015).

Maarif Vekili Saffet Arıkan'ın yerine tayin edilen Hasan Ali Yücel, Arıkan'ın zamanında temeli atılan köy öğretmenini yetiştirme projesine önem vererek 1940'da, köyden alınacak öğrencilerin köy ortamında yetiştirilip yine köye gönderileceği köy enstitüleri kanununu çıkardı (Binbaşıoğlu, 2014). Köy enstitüleri kanunu, ilköğretimi yaygınlaştırma yolunda önemli bir adımdır. Bu sayede köylerdeki çeşitli sorunlara çözüm üretmek ve köy ile kent yaşamı arasındaki fırsat eşitsizliğini ortadan kaldırmak amaçlanmaktadır.

1940'lı yılların sonlarına doğru gelen Demokrat Parti ise; ilköğretimi eğitimin temeli olarak görüp tüm öğretmenlerin aynı anlayışla yetiştirmelerini gerekli görmüştür ve ilköğretimdeki ikiliğe son vermek istemiştir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Ahmet Tevfik İleri, konuşmalarında tüm milli eğitim sorunları arasında ilköğretimi en önemli

bulduklarını, en kısa zamanda iyileştirmek ve yaygınlaştırmak için uğraşacaklarını belirtmiştir; ayrıca öğretmen kadrosunun arttırılacağını, okul binalarının yeniden yapılacağını ve yardıma muhtaç öğrencilerin kitaplarının ücretsiz olarak verilip bu öğrencilere gıda, tedavi ve giyim yardımlarının da yapılacağını belirtmiştir (Özkan, 2015).

1948 İlkokul Programı, 20 yıl süreyle uygulamada kalan, Milli Eğitim'in amaçlarını: 'Toplumsal, Kişisel, İnsanlık Münasebetleri ve Ekonomik Hayat' başlıkları altında ele alan, genel amaçlar açısından ise; ülkemizin ve dünyanın, milli, insani değerlerini göz önünde bulunduran bir programdır. Bu programda derslerin özel amaçları belirtilmeyip (Türkçe ve Matematik dersi hariç) genel ifadeler kullanılmıştır.

Program; içeriğinin çocuklar için ağır olması, bireysel farklılıklara yer vermemesi, öğrencilerin ilgilerine ve ihtiyaçlarına göre hareket edilmemesi ve esnek olmayışı gerekçeleriyle eleştirilip tüm bu eleştirilerden sonra 1951-1952 öğretim yılında programın yeniden geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000).

1950 yılında Prof. Dr. K. V. Wofford'un Türkiye'ye gelip verdiği raporda, Türk Eğitim Sistemi'nin daha fazla gelişmesini sağlayacak geniş bir planın gerekliliğinden bahsetmiştir ve bunun sonucunda bir komisyon kurulup bu komisyon Türkiye'deki ve dünyadaki birçok okulu inceledikten sonra bir rapor hazırlamıştır. Bu rapor, ilköğretimle ilgili olarak: Öğretmen okullarının ve orada okuyan öğrenci sayılarının arttırılması, bu okulların bina, araç-gereç sayılarının arttırılması ve öğretmen okulları ile eğitim enstitülerinin eğitim sürelerinin birer yıl arttırılması gibi konular üzerinde durmaktadır. 1973'de çıkan Milli Eğitim Temel Kanunu'na kadar yapılan etkinliklerde bu raporun etkisi vardır (Binbaşıoğlu, 2014).

1968 İlkokul Programı ise; 1962 İlkokul Program taslağı üzerinde çalışılarak geliştirilmiştir. Bu program zaman zaman değişikliğe uğrayarak günümüze kadar gelmiştir. Bu programda yetiştirilmesi hedeflenen yurttaş tipi özellikle 'toplumsal, kişisel ve ekonomik hayat' yönlerinden ele alınmış, amaçlar da bu başlıklar altında verilmiştir. Amaçlar, derslerin genel amaçları olup sınıf düzeyindeki amaçları belli değildir (Binbaşıoğlu, 2014).

1980 yılından itibaren 1968 programındaki amaçlar ve ilkeler çerçevesinde bazı değişiklikler yapılarak 1995 yılında programlar yeniden basılmıştır. 1968-1995

programlarında 'Atatürkçü Düşünme' bir model olarak kullanılmaya başlanıp 1973 Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 'Milli Eğitimin Temel İlkeleri' bölümünde Atatürk Milliyetçiliği önerilmiştir. İlköğretim okullarının 1. – 5. sınıfları için hazırlanan yeni programlar Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2004 tarihinde yürürlüğe girip 2005-2006 eğitim-öğretim döneminden itibaren de ilköğretim okullarında uygulanmaya başlanmıştır. Bu program öğrenci merkezli eğitimi vurgular ve bireysel farklılıklara saygı ilkesi ön plandadır (Türer, 2010).

1940'lı yıllardan sonra 1990'lara kadar okul sayısı, yeni kayıt sayısı, öğrenci sayısı, öğretmen sayısı ve mezun sayısı sürekli artış göstermiştir. 1990- 1997 yılları arasında okul ve öğrenci sayısında düşüş yaşanmış; 1997 yılı sekiz yıllık zorunlu eğitim ve sonrasında 2010'a kadar ise; bu sayılar inişli çıkışlı bir grafik izlemiştir(MEB, 2010).

2012-2013 öğretim yılında 4+4+4 değişikliği olarak bilinen zorunlu kesintili 12 yıllık eğitim uygulamasına geçildikten sonra ise; ilkokul derslerinin yeniden yapılanması gündeme gelmiştir (Demir, 2016). Eğitim sistemimizde yapılan bu gibi değişiklikler olumlu-olumsuz birtakım eleştirilere sebep olmuştur. Özellikle 4+4+4 uygulaması, 60.ayını dolduran çocukların okula başlamasını öngörmesi ve bu durumun o yaştaki çocuklar için olumsuz etkileri olacağına inanılması ve kesintili eğitim sebebiyle çocuk işçiliğinin artacağına olan inanç sebepleriyle olumsuz; kesintisiz 8 yıllık eğitimin meslek liselerinin önünü kapatmasıyla işsiz pek çok lise ve üniversite mezunu nüfusun olduğu, bu uygulama sayesinde gençlerin istedikleri alanda yetişip fırsat eşitliği sağlanacağı gibi gerekçelerle de olumlu yönde eleştirilmektedir.

Geçmişten günümüze yapılan düzenlemeler; eğitim seviyesini yükseltmek, fırsat eşitsizliğini en aza indirmek gibi amaçlarla olmuştur. Bu uygulamalar, ilkokul çağındaki çocukları etkilemiştir. Yapılan değişikliklerin çocuğun gelişimine uygun olarak en doğru şekilde uygulanması, çocuğun bu değişikliklerden olumlu etkilenmesini sağlarken eğitimci tarafından iyi anlaşılamayan, uygulama aşamasında hataya düşülen değişiklikler çocuğun olumsuz etkilenmesine, çocuğun derse, öğretmene ve okula olan ilgisini ve sevgisini kaybetmesine neden olabilmektedir.

Öğrencilerin yakın çevresi, aile ortamı, akranları, öğretmenleri ve toplum onların eğitimi üzerinde etkilidir. Yaşanılan çevre ve sahip olunan imkânlar ne kadar elverişli ise; çocuk bu durumdan o ölçüde yarar sağlayacaktır. Okulların imkânlarının

arttırılması, özellikle şehirlerde yaşayan öğrenciler için temiz ve doğal ortamların yaratılması, öğrencilerin motivasyonunu arttıracaktır.

2.5.1. Öğrencilerin Eğitimi Üzerinde Ailenin Etkisi

Çocuğun toplumsallaşmasında, benlik kavramlarını kazanmasında aile ve okulun önemli katkıları vardır. Küçük çocuklar bir davranışta bulunurken bunun 'doğru' veya 'yanlış' olduğuna, anne, baba ve öğretmenlerinin aynı durumda verdikleri tepkileri inceleyerek karar verir. Özellikle anne-baba davranışı bu noktada çok belirleyici olacaktır. Onların davranışlarını izleyen çocuk, bu davranışları benimser ve kendi davranışlarını da buna göre belirler (Doğan, 2007).

...Aileler çocuklarında var olan eğilimleri desteklediklerinde onların başarma davranışları geliştirmelerine yardımcı olurlar. Örneğin, çocuk arkadaşları yoluyla bağımsızlığını geliştirmeye başladığında ebeveynleri onu bunun için överler....(Schunk, 2014: 468).

Anne ve babanın çocuk yetiştirirken izleyecekleri tutum oldukça önemlidir. Bununla ilgili olarak yedi farklı tutumdan söz edilebilir. Bunlar: Otoriter (baskıcı/katı) tutum, aşırı izin verici (hoşgörülü) tutum, aşırı koruyucu tutum, tutarsız (dengesiz/kararsız) tutum, ilgisiz ve kayıtsız tutum, mükemmeliyetçi (yetkinci) tutum ve demokratik (kabul edici) tutumdur (Yıldırım, 2015).

Otoriter (baskıcı/katı) tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar genellikle saldırgan davranışlar göstermekle birlikte bunun tam tersi çok içine kapanık olarak da yetişebilmektedir. Bu tutumda aile; dövme, azarlama gibi çocuğa fiziksel ceza verdiği için çocukta davranış yok olmaz çocuk ya girdiği ortamlarda kendini ifade edemeyip ürkek, kendine güvensiz davranışlar sergiler ya da kendisi de ailesi gibi saldırgan özellikler gösterip isyankâr bir tip olur. Aşırı izin verici (hoşgörülü) tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar otoriter tutumun tam aksine davranışlarında hiçbir sınırlama olmadığı için ailelerinden çekinmez hatta onları yönetirler. Bu aile tipinde yetişen çocuklar, hareketlerinde hiçbir sınırlama olmadığı için kendine güvensiz yetişir, ben-merkezci olup çevreleriyle ilişki kurmakta zorlanırlar. Aşırı koruyucu tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar birey olduklarını algılayamazlar. Aile, çocuğun her davranışını kontrol eder bu da çocuğun kendine güvensiz olup, her adımını ailesiyle atma isteğine, sosyal ilişkilerinin gelişmemesine sebep olur (Deniz, 2011).

Çocuğa karşı korumacı ve kayırmacı yaklaşım içinde olan anne-babaların yetiştirdiği çocuklar topluma uyum sağlamakta zorlanırlar. Bu çocuklar arkadaşları ile eşit şartlarda yaşamayı kabullenemezler. Ben merkezli yetiştirildikleri için her imkanın öncelikle kendilerine sunulmasını beklerler....(Şimşek, 2008).

Tutarsız (dengesiz/kararsız) tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar genellikle karşılaştığı durumlarda ne yapacaklarını bilememektedirler. Anne-babanın bu tutumu, çocuğu diğer hatalı tutumlardan bile daha fazla olumsuz etkilemektedir. Örneğin; çocuğun bir davranışını hatalı bulduğunu söyleyen anne-baba, aynı davranışı kendisi sergilerse çocuk bu çelişkiden olumsuz etkilenir ve dengesizlik, güven problemi yaşar. Demokratik tutuma sahip aileler, çocukları ile ilgili konularda onların görüşlerini alıp çocuklarının kendilerini ifade etmesine, onlarla birlikte kararlar almaya özen gösterirler (Deniz, 2011).

Uzmanlar, demokratik tutuma sahip aile ortamında yetişen çocukların çevresiyle iyi ilişkiler kurma eğilimlerinin yüksek olduğunu; girişken, bağımsız, özdenetim güçleri yüksek ve sosyal ilişkilerinin kuvvetli olduğunu belirtmektedirler (Yavuzer, 1996; Deniz, 2011: s. 156'daki alıntı).

İlgisiz ve kayıtsız tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar kendilerini değersiz hissedip sevilmediğini düşünürler. Yapılan araştırmalar, bu ailelerde yetişen çocuklarda saldırganlık, kavgacılık, suç işlemeye yatkınlık gibi problemlerin ortaya çıktığını göstermektedir. Mükemmeliyetçi (yetkinci) tutuma sahip olan aileler ise; çocuklarının en iyisi olması için baskı kurup çocuklarını sürekli eleştirir ve katı kurallar koyarlar. Bu ailelerde yetişen çocuklar ise; ya boyun eğici ya hırçın ya da kavgacı olurlar (Vural, 2014).

Tüm bu tutumlar ve çocuklar üzerindeki etkileri incelendiğinde en uygun anne-baba tutumunun demokratik tutum olduğu göze çarpmaktadır. Çocuk yetiştirmek büyük emek gerektirir. Ailelerin tutumu, çocuklar üzerinde nasıl otorite kurdukları önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Anne ile babanın çocuk yetiştirirken tutarlı olması, çocuğu bütün yönleriyle olduğu gibi kabul edip kıyas yapmaması, çocuğun kendini birey olarak hissetmesini sağlaması ve çocuk için, çocuğun gelişimi için en doğru şekilde davranması gerekmektedir.

2.5.2. Öğrencilerin Eğitimi Üzerinde Sınıf Öğretmeninin Etkisi

Alanında eğitim almış, belirli bir uzmanlık bilgi ve becerisine sahip olan, mesleğe girişte seçim ve denetimden geçen, mesleki etiğe uygun davranan, sorumluluk sahibi, mesleki kültürü koruyan, genel kültür seviyesi yüksek, geniş bir dünya görüşüne ve bireyin yetişmesine odaklanıp bireye rol model olabilecek özelliklere sahip, öğreteceği konuda yeterli bilgisi olup nasıl öğreteceğini bilen kişiler 'öğretmen' olarak adlandırılabilir (Yayla ve diğer., 2014).

Sarıhan 'a göre (2007: 21) "Öğretmenin öğrencisini etkileyebilmesi için önce kendisini yetiştirmesi, öğrencileri için canla başla çalışması şarttır." Öğretmenin canla başla çalışıp öğrencilerini etkilemesinden kasıt, öğrencilerinin yerine düşünüp onların adına karar vermesi veya kararlarını kabul ettirmesi, sınıfta baskın olması demek değil; aksine öğrencilerinin aktif olabilmesi, kendi kararlarını kendilerinin alabilmesi için iyi bir yol gösterici olmaya çalışmasıdır.

Sınıf öğretmenleri, ilkokul döneminde yani ilköğretimin ilk dört yılında görev yapan öğretmenlerdir. Sınıf Öğretmenleri çocukların ailelerinden (anne ve baba) sonra gelen hatta onlardan da önce gelip sözlerinin, davranışlarının öğrencileri tarafından 'doğru' kabul edildiği kişidir (Senemoğlu, 1993). Bu durumda bir sınıf öğretmeni; duruşu, giyimi, tavrı, davranışı, konuşması, genel kültür seviyesi ve bilgi birikimi ile öğrencilerine rol model olabilmelidir. Çocuğun hamuruna şekil veren en önemli mimarlar ilkokul öğretmenleridir (Yavuzer, 2016).

İlköğretim birinci kademede, çocukların zihinsel, bedensel, sosyal ve duygusal gelişim özelliklerinin bir bütün olarak gelişebilmesi ve eğitilmeleri sorumluluğu sınıf öğretmenlerinin görev alanındadır (Öztürk ve Dilek, 2002:10).

Sınıf öğretmeni, öğrencilerinin üzerinde başta 'iyi bir insan olmaları' yönünde etkilidir. Bu doğrultuda mesleğini severek, isteyerek yapan bir sınıf öğretmeni; öğrencileri tarafından sevilecektir ve öğrencileri ondan sevecenlik, sabır, adalet gibi pek çok olumlu davranış özellikleri kazanacaktır (Sarıhan, 2007). Sınıf öğretmenlerinin mesleğini sevmesi, kendini hem mesleki hem de sosyal anlamda sürekli geliştirmesi, yeniliğe açık ve gerek kişiliği gerek davranışlarıyla tüm öğrencilerine örnek olması, öğrencilerinin geleceği için büyük önem arz etmektedir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 45.maddesi kapsamında öğretmenlik yeterliliklerini belirlemeye yönelik çalışmalar yapıp birikimler sağlanmış, 2004 tarihine kadar da çeşitli projeler, yabancı uzman görüşleri, seminer çalışmaları, çalıştaylarla bu konu üzerinde durulmuş ve bu çalışmaların sonucunda Genel Yeterlilikler; 6 ana yeterlilik, 31 alt yeterlilik ve 233 performans göstergesi olarak belirlenmiştir. Özel Alan Yeterlilikleri ise; ilköğretim kademesi öğretmenlerinin alanlarına özgü, 16 alan olarak belirlenmiştir. Bunlar (MEB, 2008):

Genel Yeterlikler ana hatlarıyla: Kişisel ve Mesleki Değerler ile ilgili olarak: Öğrencilere değer verme, saygı duyma ve onların başaracaklarına inanma, ulusal ve evrensel değerlere önem verme, öz değerlendirme yapma, kişisel gelişimini sağlama, mesleki gelişmeleri izleyip katkı sağlama, okulun iyileştirilmesi ve gelişmesine katkı sağlama ve sorumluluklarını yerine getirebilme,

Öğrenciyi Tanıma ile ilgili olarak: Öğrencilerin gelişim özelliklerini, ilgi ve ihtiyaçlarını tanıma, onlara değer verme ve rehberlik etme,

Öğrenme ve Öğretme Süreci ile ilgili olarak: Dersi planlama, materyal hazırlama, öğrenme ortamlarını düzenleme, bireysel farklılıkları dikkate alarak planlama yapma ve zamanı iyi kullanabilme,

Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme ile ilgili olarak: Ölçme ve değerlendirme yöntem-tekniklerini belirlemek, öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirme, verileri analiz etme, yorumlama ve geribildirim sağlama sürecini gözden geçirme,

Okul, Aile ve Toplum ilişkileri ile ilgili olarak da: Çevreyi tanıma, çevrenin olanaklarından yararlanma, okulu kültür merkezi durumuna getirme, aileyi tanıma ve ailelerle ilişkilerde tarafsızlık ve aile katılımını ve işbirliğini sağlama,

Program ve İçerik Bilgisi ile ilgili olarak ise; Türk Eğitim Sistemi'nin dayandığı temel değer ve ilkeleri uygulamak olarak belirtilmiştir.

Sınıf Öğretmeni Özel Alan Yeterlilikleri ana hatlarıyla: Öğrenme-Öğretme Ortamı ve Gelişim alanında: Öğrencilerin gelişimlerine uygun yöntemler kullanarak onların eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme ve akıl yürütme becerilerini geliştirmek,

İzleme ve Değerlendirme alanında: Öğrenim süreci içinde öğrencilerin gelişim düzeylerini izleyip kullanılan ölçme aracından elde edilen verileri değerlendirebilmek,

Bireysel ve Mesleki Gelişim - Toplum ile İlişkiler alanında: Mesleki gelişim sağlayıp etik değerler oluşturabilmek, toplumun üyeleriyle beraber çalışabilmek ve bilişim teknolojilerinden yararlanabilmek,

Sanat ve Estetik alanında: Öğrencilerin güzel sanatlarla ilgili genel bilgilere sahip olabilmelerini, sanatsal etkinlikleri öğrenme sürecinde kullanabilmeyi, estetik bakış açısını yakalayabilmeyi ve Atatürk'ün, sanatın gelişmesine verdiği önemi içselleştirebilmelerini sağlamak,

Dil Becerilerini Geliştirme alanında: Öğrencilerin Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerilerini, okuma-yazma becerilerini geliştirmek, onların iyi iletişim kurabilmeleri için model olabilmek ve Atatürk'ün, Türk Dili ve Ulusal Değerler ile ilgili görüşlerini öğretim uygulamalarına yansıtabilmek,

Bilimsel ve Teknolojik Gelişim alanında: Öğrencilerin bilimsel ve teknolojik kavramları doğru ve etkin kullanmalarını sağlayabilmek, bilimin gelişimi hakkında genel bilgi kazandırabilmek ve Atatürk'ün bu konu hakkındaki düşünce ve görüşlerini öğretim uygulamalarına yansıtabilmek,

Bireysel Sorumluluklar ve Sosyalleşme alanında da: Öğrencilerin kendini ve yakın çevresini tanımlarını sağlayıp onlara demokratik davranma ve sorumluluk bilinci kazandırarak çevresindekilerle etkili iletişim kurmalarını sağlamak ve öğrencilerin içinde yaşadığı doğal çevreyi tanıma ve gözlem becerisini, doğal afetlere karşı anlayış geliştirme becerisini, doğayı sevmeye ve koruma bilinci ile zaman ve değişim bilinci geliştirmek ve Atatürk'ün çocuk hakları, insan hakları, demokrasi ve vatandaşlık hak ve sorumlulukları konusunda görüşlerini öğretim ortamına yansıtabilmek,

Beden Eğitimi ve Güvenlik alanında ise; öğrencilerin ritim ve müzik eşliğinde jimnastik ve dans hareketleri geliştirmelerine rehberlik edebilmek, takım sporları ile ilgili temel bilgi ve becerilerini geliştirmek, ferdi sporla ve takım sporlarıyla ilgili motor becerilerini geliştirmek, öğrencilerde dengeli beslenme alışkanlığı oluşturmak, onların ilkyardım kurallarını uygulayabilmelerini sağlamak ve Atatürk'ün spor ve ulusal değerlerle ilgili düşünce ve görüşlerini öğrenme sürecindeki uygulamalara yansıtabilmek olarak belirtilmiştir (MEB, 2008).

2.6. Hayat Bilgisi Dersi Öğretimi

Öğretim etkinliklerinin öğrencinin öğrenme ihtiyacına ve hızına uygun, onu belli bir düzeyde zorlayacak şekilde düzenlenmiş olması etkili öğrenme ortamının temel ilkesidir. Etkili öğrenmenin gerçekleşmesini isteyen öğretmen, temel öğretim becerilerine dikkat etmelidir. Bunlar: Planlama ve Hazırlık, Ders Sunumu (derse başlama, etkili açıklamalar yapma, soru sorma, destekleyici geri bildirim verme ve ev ödevleri), Ders Yönetimi (öğrenci katılımını sağlama, düşünmeyi öğrenme, etkili öğrenme-öğretme ortamı hazırlama, problem çözme becerisi kazandırma, sınıfı kontrol edebilme, öğrenenin aşırı hareket ve gürültüsünü idare edebilme), Sınıf Ortamı (hedefe yönelik, düzenli ve rahat bir ortam oluşturma, öğretmenin öğrencilerden pozitif beklentisi, saygı ve anlayışa dayalı ilişki kurma) ve Sınıfta Disiplin (öğrenci davranışlarına ilişkin kesin kurallar ve beklentiler ortaya koyma, öğrenci davranışlarını dikkatle izleme, sorunlu davranışı engellemek için önlemler alma, gerektiğinde uyarma ve akademik yardım, öğrenci başarısını değerlendirme)'dir (Yavuzer, 2016).

Öğretmenler için, Larry Koenig'in uygulamasına dayalı olan bazı stratejiler vardır. Bu stratejiler: Olumlu sınıf ortamının hazırlanmasında etkili olan öğretmen stratejileri, öğrencilerin hatalı davranışları karşısında öğretmenin önleme amaçlı stratejileri ve sınıf ortamını olumsuz etkileyen ve huzuru bozan davranışlara yönelik stratejilerdir. Olumlu sınıf ortamının hazırlanmasında etkili olan öğretmen stratejileri için: Eleştirel yorumları dile getirirken dikkatli olmak, öğrencilerin yeteneklerini vurgulamak ve kurallar koyup bunların sonuçlarını, yaptırımlarını belirlemek örnekleri verilebilir. Öğrencilerin hatalı davranışları karşısında öğretmenin önleme amaçlı stratejilerine örnek olarak: Öğretmenlerin dostça ve cana yakın bir tavır göstermesi, bedenlen yakın durup mesafeyi en aza indirmek, fısıldama tekniği ile olumsuz davranışta bulunan öğrenciyi (sakız çiğnemek gibi) sessizce uyarmak, aykırı davranış olduğunda öğrencinin olumlu niteliğini vurgulayıp buna uygun davranmasını istemek, iradesi güçlü çocuklar için seçenekler sunmak ve soruyu soruyla yanıtlamak örnekleri verilebilir. Sınıf ortamını olumsuz etkileyen ve huzuru bozan davranışlara yönelik stratejilere ise: Öğretmenlerin, olumsuz davranış sergileyen öğrencilerine duygularını dile getirmesi ve bir not yazması, danışmanlık seansı düzenlemek, işbirliğine dayanan bir planlama seansı, programı yapmak, davranışlar-sonuçları ve yaptırımları çizelgesi

hazırlamak, ses tonu ve konuşmayı ayarlamak, öğrencilerin aktif olacağı etkinlikler düzenlemek, süreçte aile ile işbirliği halinde olmak, öğrenciye sorumluluklar vermek ve hatalı davranışı telafi yollarına ilişkin bir plan yapmak gibi örnekler verilebilir (Yavuzer, 2016).

Çocukların gelişim özellikleri ve ilgi alanları birbirinden farklıdır. Hayat Bilgisi dersi öğretimi, çocukların gelişim özelliklerini dikkate alarak çocuğu sıkmadan, onun ilgi ve ihtiyaçlarına uygun bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Hayat Bilgisi dersi öğretiminde öğretmenlerin dikkat etmesi gereken bazı temel ilkeler vardır. Bunlar: Çocuğa Görelik, Somuttan Soyuta, Yakından Uzağa, Bilinenden Bilinmeyene, Kolaydan Zora, Yerellik (Mahallilik), Hayatilik (Yaşamsallık) ve Güncellik (Öztürk ve Dilek, 2002).

Cumhuriyet döneminde zaman zaman, özellikle ilkokullarda Hayat Bilgisi dersinde çevre gezilerine ve uygulamalara çok yer verilmiştir. Çarşı, pazar, resmi binalar öğrencilerce topluca ve bireysel olarak gezilir, dersler böyle yapılırdı. Okul, hayatı tanımaya yöneliyor, okul hayatın içine giriyordu. İnceleme gezilerini bazı yöneticiler çok iyi karşılıyor ve teşvik ediyorlardı. Fakat bu uygulamaların daha ziyade gelişmiş kentlerde ve nitelikli öğretmenlerce yapıldığında kuşku yoktur. Geniş öğretmen kitleleri, kendi yetiştirmelerindeki aksaklıklar nedeniyle, kitabilik ve ezbercilik gibi geleneksel yöntemlerin dışına pek çıkamamakta ve yeni bir eğitim anlayışı ve yaşamı okulların çoğuna girememektedir (Akyüz, 2008: 333).

'Dağınık' öğretimin zıttı olan 'toplu öğretim', konuların ayrı ayrı öğretilmeyip konu bütünlüğünü bozmadan, öğrencilerin çevre koşullarını inceleyip onların bizzat yaşantı kazanarak öğrenmelerini sağlayan öğretim sistemidir. Toplu öğretim çocuğun kalıcı öğrenmesinin sağlanacağı, verilen örneklerin gerçek hayattan olup öğrencilerin süreçte aktif olacağı, onların ilgisini canlı tutacak bir sistemdir. Hayat Bilgisi dersi bu öğretim sisteminin özünü oluşturan derstir. Bu ders, bütün öğretimin temeli olup diğer dersler bu derse dayanır (Binbaşıoğlu, 2003). Hayat Bilgisi dersi öğretiminde diğer derslerle kurulan ilişki, çocuğun öğrendiklerini birçok alanda uygulamasını sağlayarak çocukta kalıcı izli davranış değişikliği yaratır.

O. Decroly (1871-1932) 'Toplu Öğretim' fikrini 'Decroly Usulü' olarak adlandırmıştır. Bu yöntemde ele alınan konulara gözlemle başlanır. Öğretmen konuya

başlamadan öğrencilerine sorular yöneltip onları incelemeler yapmaya yönlendirir. Yeni bilgiler, eski bilgilerle ilişkilendirilir ve sonrasında bu bilgilerden yola çıkılarak bir sonuç çıkarılır. Öğrencilerin bu sonuçlara uygun davranmaları beklenir. Süreçte diğer dersler destekleyici niteliktedir. Bu yöntemle öğrencilerin eleştirel düşünceleri sağlanır ve kişiliğin gelişmesi ile öğrencilerin insani duygularının gelişmesine önem verilir (Binbaşoğlu, 2003).

Hayat bilgisi dersi öğretiminde bilgiden çok, 'iyi vatandaş' olmaya önem verilir. Öğrencilerin olumlu tutum ve davranışlar geliştirmesi ve çevrelerine kolayca uyum sağlayabilmeleri amaçlanır. Bu sebeple derste verilen örnekler öğrencilerin yakın çevresinden olmalı; onların duyu organlarıyla algılayabilecekleri ve seviyelerine uygun örnekler kullanılmalıdır.

Çocuğa baskılarla değil, onun ilgisini çekip öğrenmesini kolaylaştıracak şekilde yaklaşılmalıdır. Körü körüne ezber yerine çocuğun duygularına hitap edilmelidir. Çocuğu eleştirirken yapıcı olmaya özen gösterilmeli, çocuğa yapılan eleştiriler onun kişiliğine değil davranışlarına yönelik olmalıdır. Çocuğa görev ve sorumluluklar verip onun başardığını hissetmesine izin verilmelidir (Vural, 2014).

2.7. Konu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Barlas (2015) tarafından yapılan: 'Hayat Bilgisi Dersi Kazanımlarının Ortak ve Derse Özgü Becerileri Kazandırmadaki Etkililiğinin Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Belirlenmesi' adlı araştırmada: Öğretmenlerin Hayat Bilgisi dersi kazanımlarını ortak ve derse özgü becerileri kazandırmada genel olarak etkili buldukları; cinsiyet, görev yapılan yerleşim türü, mesleki kıdem, eğitim durumu ve yeni program hakkında bilgilendirilme durumlarına göre öğretmen görüşlerinin farklılaştığı, becerilerin kazandırılmasında ise; aile ile işbirliğinin önemli olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Baysal (1995) tarafından: 'İlkokullarda Hayat Bilgisi Dersinin Etkililiği' incelenmiştir. Bu araştırmada öğrencilerin çoğunun bu dersi sevdiği; fakat dersin önemini kavrayamadıkları, derste yapılan faaliyetlerin başarıyı etkileyip bu faaliyetlerin yetersiz olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Öğretmenler, dersin işlenişinde ders kitaplarını tercih etmekte ve Hayat Bilgisi dersinin amaçlarının, çocuğun hayatında önemli bir değişim sağladığı, vatan-millet sevgisini kuvvetlendirdiği, toplumsal bağlılığı güçlendirdiğini düşünmektedir.

Deliktaş (1999) tarafından yapılan: 'İlköğretim 1., 2. ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Programının Amaçlarına Ulaşma Düzeyinin Saptanması (Konya İli Yunak İlçesi Örneği)' adlı araştırmada: Dersin amaçlarının açık ve net olmadığı, genel ifadelerle verildiği ve amaçlarla ilgili hedef davranışların belirlenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bilişsel amaçlara ulaşmada, köy ve kent okullarında 1. ve 3.sınıfta okuyan öğrencilerin yetersiz olduğu; ancak 2.sınıf öğrencilerinin kent okullarında başarılı, köy okullarında başarısız olduğu gözlenmiştir. Devinimsel alanlardaki hedef davranışlara ulaşmada, köy ve kent okullarındaki 1. ve 2.sınıf öğrencilerinin başarısız olup 3.sınıf öğrencilerinin ise; kentte başarılı, köyde başarısız olduğu tespit edilmiştir. Duyuşsal alanlardaki hedef davranışlara ise; köy ve kent okullarında 1. ve 2.sınıflarda önemli bir fark çıkmayıp 3.sınıflarda önemli bir fark çıkmıştır.

Demir (1998) tarafından yapılan: 'Cumhuriyet Döneminde Program Geliştirme Açısından Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının İncelenmesi' adlı araştırmada: 1930, 1936, 1948 ve 1968 Hayat Bilgisi öğretim programlarının amaçları çağdaş eğitim biliminin özelliklerine göre düzenlenmiştir. Bu araştırmada ele alınan programlardan konu ile ilgili olarak: 1968 programında, bir yurttaşın sahip olması gereken görev ve sorumlulukları kazandırma amaçlanmış, yine aynı programda 1948 programına göre içeriğin değişmeyerek 4 madde halinde düzenlendiği sonuçlarına ulaşılmıştır. 1968 programında ilk defa ekonomik yaşama fikri ve yeteneklerini geliştirme amacı yer almış ve yine bu programda ilk defa daha iyi yaşama yeteneklerini geliştirme yönünden amaçlar belirtilirken öğrencilerin öğrenme isteğinin uyandırılmasına ilişkin olarak düzenlenmiştir. 1968 programında ilk defa dersin işlenişinde 'küme' kavramı yer alırken, 1998 programında ise; yeni tekniklere yer verilmiştir. 1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı çağdaş eğitim biliminin özelliklerine göre düzenlenmiştir. Dersin genel, özel, ünite hedef ve hedef davranışları taksonomik olarak yazılmıştır. Amaçların gerçekleşmesi rastlantıya bırakılmamış, belirtke tablosu yer almıştır.

Demir (2007) tarafından yapılan: 'İlköğretim Okulu Hayat Bilgisi Dersi Programının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Kayseri İli Örneği)' adlı bir diğer araştırmaya göre: Hayat Bilgisi programında yer alan kazanımların çoğunun gerçekleştirilebilir nitelikte olduğu, tematik yaklaşımın benimsenmesinin olumlu bulunduğu, öğrenme-öğretme sürecinde 'estetik-sanat' eğitimine yeterince yer verilmeyip öğretmenlerin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına ilişkin bilgilerinin

yetersiz olup öğretimde araç-gereç sorunu çekildiği olumsuz sonuçlarına ve öğrencilerin süreçte daha aktif olup yeni öğretim yöntem ve tekniklerinin olduğu, velilerle iletişimin arttığı olumlu sonuçlarına ulaşmıştır.

Erkan (1996) tarafından yapılan: 'Cumhuriyetten Günümüze İlkokul Programları ve Hayat Bilgisi Programı' adlı araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: İçinde bulunduğumuz çağın koşulları, bireysel ve toplumsal ihtiyaçları değiştirmiştir. Toplumun yaratıcı, yapıcı, eleştiriye ve değişime açık, sorunların üstesinden gelebilen yeni bireylere ihtiyacı vardır; bu noktada hayat bilgisi programının önemi belirginleşir.

Güven (2010) tarafından yapılan: 'Türkiye'de İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Programı Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler' adlı araştırmada: Hayat Bilgisi dersine ait her yeni programın hem şekil hem de içerik olarak kendinden önceki programdan farklı olduğu, bu farklılığın en çok 2005 yılı Hayat Bilgisi dersi programında görüldüğü, bu programların önceki yıllarda olanlarının kapsamının dar, daha sonra programların kapsamının genişlediği, kademe kademe gelişip çağın gerektirdiği seviyeye yaklaştığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Karagülle (1988) tarafından yapılan: "İlkokullarda Okunan Hayat Bilgisi Ders Programının Değerlendirilmesi" adlı araştırmada: dersin amaçlarının yeterli ve ifade yönünden anlaşılır olması ile cinsiyet arasında ilişkinin olmadığı ve amaçların yeterliliği ile mesleki kıdem derecesi arasında fikir ayrılığı olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kılıç (2010) tarafından yapılan: 'İlköğretimde Hayat Bilgisi Dersinde Aile Katılımı Çalışmaları' adlı araştırmada: Öğretmenlerin ders kapsamında aileleri okuldaki sosyal etkinliklere davet ettikleri, onlardan gerektiğinde yardım aldıkları, onları sınıf etkinliklerine kattıkları, ailelere çocuklarıyla yapacakları etkinlikler verdikleri, onlarla toplantılar, aile ziyaretleri ve anket çalışmaları yaptıkları; aile katılım çalışmalarına en çok birinci sınıfta ihtiyaç duydukları ve tüm bunların kendileri, öğrenciler ve aileler üzerinde olumlu etkileri olduğunu düşündükleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Aynı zamanda bu çalışmalarda karşılaşılan bazı zorlukların olduğu, bunların başında ailelerin katılıma isteksiz oluşunun geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kılıç (2015) tarafından yapılan: 'Hayat Bilgisi Dersinde Öğrencilerin Yaşam Becerilerinin Geliştirilmesinde Etkin Öğrenme Uygulamaları' adlı bir diğer

araştırmada ise; etkin öğrenme yöntem ve tekniklerinin Hayat Bilgisi dersinde öğrencilerin olumlu yönde beceriler geliştirmesini sağladığı, kullanılan bu yöntem ve tekniklerin öğrencilerde Hayat Bilgisi dersine karşı olumlu tutum geliştirip derste zamanlarını eğlenceli geçirdiklerini düşünmelerini sağladığı, öğrencilerin bu uygulamalarla kazanmış oldukları öz yönetim becerilerini okulda ve günlük hayatta da kullandıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kılınç (2011) tarafından yapılan: 'İlköğretim Hayat Bilgisi Programı Karakter Eğitimi Boyutunun Öğrencilerin Tipik Performanslarına Dayalı Olarak Değerlendirilmesi' adlı araştırma kapsamında sonuç bölümü üç başlığa ayrılmıştır. İlk başlıkta hedef-kazanımların bağıntılarının çözümlenmesine ilişkin sonuçlar kısmında kazanımların öz saygı, sabır, barış, doğruluk, yenilik, vatanseverlik boyutlarında öğrenme yaşantılarının yeterli düzeye ulaşmadığı; ikinci olarak hedef örüntülerine ilişkin modelin çözümlenmesine ilişkin sonuçlar kısmında on beş hedef arasındaki örüntüye bakıldığında en yüksek ilişki 'toplumsallık' ile 'kültürel değerleri koruma ve geliştirme' arasında görüldüğü, ikinci sırada en yüksek ilişkinin ise; 'toplumsallık' ve 'yardımseverlik' arasında ve aynı zamanda 'barış' ve 'öz saygı' arasında elde edildiği, üçüncü sırada en yüksek ilişkinin ise; 'toplumsallık' hedefi ile 'hoşgörü' hedefi arasında gözlemlendiği ve son olarak hedeflerin önemlilik düzeylerine ilişkin modelin çözümlenmesine ilişkin sonuç kısmında ise; karakter yapısının şekillenmesinde Hayat Bilgisi öğretim programına göre öğrenme yaşantıları geçiren öğrenciler için en önemli bileşenlerin 'hoşgörü' ve 'barış' olduğu, bu iki hedefi izleyen ve üçüncü sırada önemli olan hedefin ise; 'saygı' hedefi olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Narin (2007) tarafından yapılan: 'İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerlerini Kazandırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri' adlı araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır. Öğretmenler programın vatandaşlık bilgisi kazandırma bakımından kazanımlarının yeterli olduğunu, ancak kazanımlar arası bir bütünlük ve konu sıralaması olmadığını, bireysel bir program olduğunu ifade etmektedirler. Öğretmenler bu programın vatandaşlık becerisi kazandırma yönünden de yeterli bulmakta; ancak vatandaşlık değerleri kazandırma yönünden programı yetersiz bulmaktadırlar. Programda milli duygulara yeterli ölçüde yer verilmediği, programın bireysel olup programın evrensel boyutunun ön planda olduğunu, vatansal ve kültürel değerleri koruma, Cumhuriyeti koruma ve

güçlendirme, Atatürkçülük konularına yeterince yer verilmediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Özdemir Özbey (2001) tarafından yapılan: 'Türkiye'de Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının Tarihsel Gelişimi' adlı araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: Hedef ve hedef davranışlarla ilgili olarak 1948 Hayat Bilgisi dersi öğretim programında hedeflerin taksonomik yazılmadığı, dersin hedeflerinin genel hedefler olarak yazılıp dersin özel hedeflerinin yazılmadığı; 1968 programında çakışan hedeflerin olduğu, bir hedefin birden fazla faaliyeti içerdiği, dersin özel hedeflerinin yine yazılmayıp konular ünitelere göre düzenlenmesine rağmen ünite hedef ve hedef davranışlarının belirtilmediği ve bu durumun önemli bir eksiklik olduğu aynı zamanda bu programda ilk defa hedeflere ekonomik yaşama fikri ve yeteneklerini geliştirme ile daha iyi yaşama yeteneklerini geliştirme hedeflerinin eklendiği; 1995 programının 1968 ile benzerlik gösterdiği ve 1998 programında ise; ünitelerin yurt genelinde ortak ihtiyaçları karşılamak üzere ana maddeler halinde belirlendiği, genel hedeflerin yanında özel hedefler ve her sınıfa göre ünite planlarının detaylarıyla yazılmış olduğu ve ilk kez her sınıfa göre hedef ve davranış sayısının bu programda yer aldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Özden (2006) tarafından yapılan: '2004 Hayat Bilgisi Pilot Programının 1998 Hayat Bilgisi Programıyla Karşılaştırılması' adlı araştırmada: Öğretmenlerin 2004 programının kazanımlarını ve öğrenme-öğretme süreçlerini, 1998 programının hedeflerine ve öğrenme-öğretme süreçlerine göre daha olumlu bulduğu, içerik açısından iki program arasında fark olmadığını düşündükleri, 2004 programını bu açılardan 1998'e göre daha olumlu buldukları, öğretmenlerin pilot program için katılmış oldukları seminerlerin artmasının onların pilot programa yönelik tutumlarının olumlu yönde etkilendiği ve cinsiyet, eğitim düzeyi, kıdem ve sınıf mevcutlarına göre öğretmen görüşlerinde her iki program arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Şahin (2009) tarafından yapılan: 'Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye'de Hayat Bilgisi Dersi Programlarının Gelişimi' adlı araştırmada: 1924 ilköğretim müfredatının Türkiye Cumhuriyeti'nin ihtiyacı ve şartları düşünülerek hazırlanan, geçici bir müfredat niteliğinde olduğu, 1926 Hayat Bilgisi müfredatında ulusal eğitim prensiplerinin verilmeye çalışıldığı, 1936 müfredatının öğrencileri ezbercilikten

kurtarmayı amaçlayıp yurttaşlık bilinci ifadelerinin yoğun olarak işlendiği, 1948 müfredatında konu sayısının ve bilgi yüklü içeriğin olduğu, 1968 müfredatında tüm hedeflerin öğrenciye dönük olup 1948 müfredatına göre ünite sayısının az olduğu, 1998 müfredatının kesintisiz sekiz yıllık ilköğretim uygulamasına geçildikten sonra gelip davranışçı yaklaşıma göre düzenlenen çerçeve müfredat olduğu ve 2005 müfredatında ise; öğretimde hayat boyu öğrenmenin esas alındığı ve yapılandırmacı yaklaşımın temel olması ile önceki müfredatlara göre daha olumlu bir müfredat olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Uğur (2006) tarafından yapılan: '2005 İlköğretim 1.2. ve 3.Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri (Uşak İli Örneği)' adlı araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: 1998 programında uygulanan davranışçı yaklaşım yerine, öğreneni merkeze alan yapılandırmacı yaklaşım anlayışı gerçekleştirilmiştir. Programın 1998 programından daha iyi olduğu kabul görmüştür. Programla birlikte öğretmen kılavuz kitabı da hazırlanmıştır. 2005 İlköğretim 1., 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında: Öğrencilerin topluma uyum sürecini kolaylaştırıcı, gerçek hayattaki ihtiyaçları ile benzer özellikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerine göre olan beceri ve kazanımlar tutarlı bir şekilde sıralanmıştır. Programın uygulanması sırasında öğrencilerin aktif olduğu, yaparak, yaşayarak ve sürece aktif bir şekilde dahil olarak öğrenmesi amaçlanmıştır. Etkinlikler günlük yaşama ve öğrencilerin zekâ alanlarını geliştirmeye yönelik olmuştur.

Yolcu (2014) tarafından yapılan: 'Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim Birinci Kademe Hayat Bilgisi Dersi Programındaki Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler' adlı araştırmada: Son yirmi beş yılda geliştirilen öğretim programının çevre eğitimi açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu ve bu içeriğin çevre şuraları, kalkınma planları, ulusal ve uluslararası sözleşmelerle paralellik gösterdiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada 1968, 1998 ve 2005 yıllarında uygulanan hayat bilgisi dersi öğretim programlarının, bu programlardan mezun olan öğrenci/vatandaşlar üzerindeki etkilerini belirleyebilmek adına öncelikle ilgili literatür taraması yapılarak, konu alanındaki tez, makale, kitap gibi kaynaklardan ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Hayat bilgisi öğretimi kazanımlarının süreç içinde ‘öğrenci-yurttaşlar’ üzerindeki etkilerinin belirlenmesini amaçlayan bu araştırmada olgu bilim deseni esas alınmış olup araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerin, analizlerin kolaylığı, görüşülene kendini ifade etme imkânı, gerektiğinde derinlemesine bilgi sağlama gibi avantajları ve kontrolün kaybedilmesi önemsiz konularda fazla zaman harcanması, görüşme yapılanlara belli standartlarda yaklaşılmadığından güvenilirliğin azalması gibi dezavantajları bulunur (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012: 152).

Görüşme, en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir. Görüşme, araştırmada cevabı aranılan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama şeklinde ifade edilebilir. Görüşme, belirli bir araştırma konusu veya bir soru hakkında derinlemesine bilgi sağlar (Büyüköztürk vd., 2017: 158).

Patton (1987)’a göre “Görüşme formu yöntemi, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır.” (Yıldırım ve şimşek, 2008: 122). Ayrıca araştırmacı ve görüşmeciye zaman esnekliği sağlamaktadır (Yıldırım ve şimşek, 2008: 122). Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde, araştırmacı tarafından hazırlanan sorular görüşülen kişilere bire-bir görüşme yapılarak

yöneltir. Gerekli görülürse görüşülen kişiye yönlendirme yapılmaksızın sorulara ilişkin ek açıklamalarda bulunulabilir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İzmir ilinde yaşayan 1968, 1998 ve 2005 Hayat Bilgisi dersi programını işlemiş en az ilkokul mezunu kişiler oluşturmaktadır. Araştırma evreninin tümüne ulaşmak mümkün olmadığından çalışma grubu belirlenmiştir. Çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma için, İzmir ilinde ikamet eden 1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ile öğrenime başlamış kişilerden (1961 doğumlu) başlanarak 2005 programının uygulandığı son grup (2001 doğumlu) arası 60 kişi seçilmiştir.

Araştırma örneklemeine ilişkin sayısal veriler, Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4, Tablo 5 ve Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 2

Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kadın	35	58.0
Erkek	25	42.0
Toplam	60	100.0

Araştırmaya katılan katılımcıların %58'i (35) kadın, %42'si (25) erkektir.

Tablo 3

Katılımcıların İşlemiş Oldukları Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına Göre Dağılımları

Öğretim Programı	f	%
1968 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	24	40.0
1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	21	35.0
2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	15	25.0
Toplam	60	100.0

Tablo 3'e göre katılımcıların %40'ı 1968 programından mezun (27-56 yaş aralığında), %35'i 1998 programından mezun (26-20 yaş aralığında), %15'i 2005 programından (19-16 yaş aralığında) mezundur.

Tablo 4

1968 Programından Mezun Olan Katılımcıların O Dönemki Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımları

Ekonomik Düzey	F	%
Orta	13	54.2
Düşük	9	37.5
Yüksek	2	8.3
Toplam	24	100.0

Tablo 4'e göre katılımcıların %54.2'sinin o dönemki ekonomik düzeyi orta, %37.5'inin o dönemki ekonomik düzeyi düşük ve %8.3'ünün o dönemki ekonomik düzeyi yüksektir.

Tablo 5

1998 Programından Mezun Olan Katılımcıların O Dönemki Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımları

Ekonomik Düzey	F	%
Orta	19	90.5
Düşük	2	9.5
Yüksek	0	0
Toplam	21	100.0

Tablo 5'e göre katılımcıların %90.5'inin o dönemki ekonomik düzeyi orta, %9.5'inin o dönemki ekonomik düzeyi düşüktür. Bu programdan mezun olan ve örnekleme alınan hiçbir katılımcının o dönemdeki ekonomik düzeyi yüksek değildir.

Tablo 6

2005 Programından Mezun Olan Katılımcıların O Dönemki Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımları

Ekonomik Düzey	f	%
Orta	11	73.3
Yüksek	3	20.0
Düşük	1	6.7
Toplam	15	100.0

Tablo 6'ya göre katılımcıların %73.3'ünün o dönemki ekonomik düzeyi orta, %20'sinin o dönemki ekonomik düzeyi yüksek ve %6.7'sinin o dönemki ekonomik düzeyi düşüktür.

3.3. Veri Toplama Araçları

Veriler 01.05.2017-01.06.2017 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşmeler hem araştırmacının, hem de katılımcıların uygun olduğu zamanlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların ilkokulu bitirme tarihini ve ekonomik düzeyini belirlemeye yönelik 2 soru, ikinci bölümde ise; 1968, 1998 ve 2005 hayat bilgisi dersi öğretim programlarının ortak hedefleri/kazanımları doğrultusunda hazırlanan 8 açık uçlu soru bulunmaktadır. Araştırmaya katılan kişilerle gerçekleştirilen ön görüşmeyle araştırmanın amacı ve araştırma hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Ayrıca görüşmelerin ses kayıt cihazına kaydedileceği, kayıtların araştırmacı dışında, sadece bir uzman tarafından dinleneceğini açıklanmıştır. Ses kaydını kabul etmeyen 20 kişinin görüşleri, kendi el yazılarıyla alınmıştır.

Görüşme formunda yer alan görüşme soruları aşağıda verilmiştir:

1. Okula başladığınız ilk günlerde, sınıf öğretmeniniz okula alışmanız için Hayat Bilgisi dersinde sınıfınızı ve okul ortamınızı tanıtıcı konular işliyordu. İşlediği bu konular, girişimciliğinizi ne yönde etkiledi? Bununla ilgili yaşadığınız örnek var mı?

2. Hayat bilgisi dersinde eviniz, aileniz ve toplum hayatınız ile ilgili konuları işlemek çevrenizle olan ilişkilerinizin gelişmesi ve topluma karşı sorumluluklarınızı yerine getirmeniz üzerinde etkili oldu mu? Bununla ilgili yaşadığınız örnek var mı?

3. Hayat Bilgisi dersinde doğa ile ilgili, pek çok konu vardı. Bu konuları işlemek sizin çevreye olan duyarlılığınızı artırdı mı? Bununla ilgili yaşadığınız örnek var mı?

4. Mustafa Kemal Atatürk ve hayatı ile ilgili olarak Hayat Bilgisi dersinde öğrendikleriniz ve bununla ilgili derste yaptığınız çalışmalar sizi ne yönde etkiledi, bu etkilerin yaşamınızda temel olduğu bir örnek var mı?

5. Hayat Bilgisi dersinde 'Dini Bayramlar ve Milli Bayramlarda yapılan hazırlıklar ve bu bayramların bizler için ne ifade ettiği' ile ilgili konular vardı. Bu konuları işlemenin gelenek-görenek ve dini inanışlarınız üzerinde etkisi oldu mu? Bununla ilgili yaşadığınız örnek var mı?

6. Sağlığını korumak ve sağlıklı büyümek (beslenme, temizlik alışkanlığı gibi) ile ilgili olarak Hayat Bilgisi dersinde işledikleriniz/yaptığınız uygulamalar sizi ne yönde etkiledi ve bunun etkileri yaşamınızda temel oldu mu?

7. Hayat Bilgisi dersinde ‘Yerli Malı’, ‘Bilinçli Tüketecilik, Tutumluluk’ gibi pek çok konu vardı. Bu konuları işlemek sizin sorumluluk duygunuzu geliştirdi mi? Bununla ilgili yaşadığınız örnek var mı?

8. Sınıf öğretmeninizin Hayat Bilgisi dersi aracılığıyla size kazandırdığı özelliklerin seçtiğiniz/yapmakta olduğunuz meslek üzerinde etkisi oldu mu?

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi; amaçların belirlenmesi, kavramların tanımlanması, analiz birimlerinin belirlenmesi, konuyla ilgili verilerin yerinin belirlenmesi, mantıksal yapının geliştirilip kodlama kategorilerinin belirlenmesi, sayma, yorumlama ve sonuçları yazma aşamalarından oluşan bir süreçtir (Büyüköztürk, K. Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017: 260).

Verilerin analizi gerçekleştirilirken öncelikle ses kayıt cihazı ile kaydedilen ve katılımcıların el yazılarıyla alınan görüşmeler yazılı olarak geçirilmiştir. İlişkili bölümler konulara göre ayrılmıştır ve kontrolleri yapılmıştır. Her soruya verilen cevaplar tek tek dosyalanarak bir araya getirilmiştir. Araştırmacılar verileri ayrı ayrı kodlamış ardından birlikte çalışarak kodlanan tüm veriler üzerinde görüş birliği sağlamışlardır. Tema ve alt temalar oluşturulmuş ve veriler düzenlenerek yazılmıştır.

Araştırmanın güvenirlik hesaplaması, Tümnüklü’nün (2000), Croll (1986), Bakeman ve Gottman (1997) ve Robson’dan (1993) aktardığı “Uyuşum Yüzdesi Formülü” kullanılarak hesaplanmıştır.

$$P = (Na \times 100) / (Na + Nd)$$

P: Uyuşum Yüzdesi, Na: Görüş Birliği ve Nd: Görüş Ayrılığı’nı ifade etmektedir (Tümnüklü, 2000).Görüşme kodlama anahtarlarında yer alan soruların güvenirlik yüzdeleri Tablo 7’de verilmiştir:

Tablo 7

Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri

Sorular	Güvenirlik Yüzdelikleri
Soru 1	85.0
Soru 2	88.3
Soru 3	93.3
Soru 4	86.7
Soru 5	86.7
Soru 6	86.7
Soru 7	80.0
Soru 8	81.0

Görüşme kodlama anahtarının güvenilirlik çalışmasında 7.soruda en düşük %80 ve 3.soruda en yüksek %93.3 olarak hesaplanmıştır. Görüşme kodlama anahtarının güvenilirlik ortalaması %86.05 olarak bulunmuştur. Bu değer araştırmanın güvenilir olarak kabul edilebileceğini göstermektedir. Sonraki aşamada iki araştırmacı bir araya gelip kategorileri birlikte incelemişler ve mümkün olduğunca uyumsuzlukları gidermeye çalışmışlardır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırma verilerinin çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Hayat Bilgisi Dersi Kazanımlarının Süreç İçinde ‘Öğrenci-Yurttaşlar’ Üzerindeki Etkilerine Yönelik Bulgular

4.1.1. ‘Vatandaşlık Katılımı’ ile İlgili Bulgular

Bu bölümde görüşme formunun ilk sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgular açıklanmıştır.

Tablo 8

Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Vatandaşlık Katılımını Geliştirdiğine Dair Görüşleri

	Olumlu Etkiledi		Olumsuz Etkiledi		Kısmen Etkiledi		Etkilemedi		Hatırlamıyorum	
İlkokulda Kullanılan Öğretim Programı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	16	66.6	1	4.2	1	4.2	3	12.5	3	12.5
1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	10	47.6	3	14.3	3	14.3	4	19.0	1	4.8
2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	6	40.0	2	13.3	2	13.3	3	20.0	2	13.3
Toplam	32	53.3	6	10.0	6	10.0	10	16.7	6	10.0

Vatandaşlık Katılımı ile ilgili elde edilen bulgulara göre; 1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %66.6'sı bu dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %12.5'i günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu, %12.5'i ders uygulamalarını ve öğretmenin bu dersi nasıl işlediğini hatırlayamadığını, %4.2'si bu dersin günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini ve %4.2'si ise; dersin kısmen etkili olduğunu belirtmiştir. Bu bulguya dayalı olarak 1968 programından mezun olan katılımcıların, Hayat Bilgisi dersini 'Vatandaşlık Katılımı'nı kazandırmada genel olarak olumlu yönde etkili buldukları söylenebilir.

1998 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %47.6'sı bu dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %19'u günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu, %14.3'ü bu dersin günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini, %14.3'ü kısmen etkilediğini ve %4.8'i ise; ders uygulamalarını ve öğretmenin bu dersi nasıl işlediğini hatırlayamadığını belirtmiştir.

2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %40'ı bu dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %20'si günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu, %13.3'ü bu dersin günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini, %13.3'ü kısmen etkilediğini ve %13.3'ü ise; ders uygulamalarını ve öğretmenin bu dersi nasıl işlediğini hatırlayamadığını belirtmiştir.

4.1.2. 'Sosyal Yaşam' ile İlgili Bulgular

Bu bölümde görüşme formunun ikinci sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgular açıklanmıştır.

Tablo 9

Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Sosyal Yaşam'ı Geliştirdiğine Dair Görüşleri

	Olumlu Etkiledi		Olumsuz Etkiledi		Kısmen Etkiledi		Etkilemedi		Hatırlamıyorum	
İlkokulda Kullanılan Öğretim Programı	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%
1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	13	54.2	2	8.3	4	16.7	2	8.3	3	12.5
1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	15	71.4	0	0	2	9.5	3	14.3	1	4.8
2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	10	66.6	0	0	1	6.7	3	20.0	1	6.7
Toplam	38	63.4	2	3.3	7	11.7	8	13.3	5	8.3

Sosyal Yaşam ile ilgili elde edilen bulgulara göre; 1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %54.2'si bu dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %16.7'si kısmen etkilediğini, %12.5'i ders uygulamalarını ve öğretmenin bu dersi nasıl işlediğini hatırlayamadığını, %8.3'ü bu dersin günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini ve %8.3'ü ise; günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu belirtmiştir.

1998 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %71.4'ü bu dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %14.3'ü bu dersin günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu, %9.5'i günlük yaşamlarını kısmen etkilediğini

ve %4.8'i ders uygulamalarını ve öğretmenin bu dersi nasıl işlediğini hatırlayamadığını belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri bu konunun günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini düşünmemektedir.

2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %66.6'sı dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %20'si günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu, %6.7'si günlük yaşamlarını kısmen etkilediğini ve %6.7'si ise; ders uygulamalarını ve öğretmenin bu dersi nasıl işlediğini hatırlayamadığını belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri bu konunun günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini düşünmemektedir.

4.1.3. 'Doğal Çevreye Duyarlılık' ile İlgili Bulgular

Bu bölümde görüşme formunun üçüncü sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgular açıklanmıştır.

Tablo 10

Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Çevreye Olan Duyarlılığı Geliştirdiğine Dair Görüşleri

	Olumlu Etkiledi		Olumsuz Etkiledi		Kısmen Etkiledi		Etkilemedi		Hatırlamıyorum	
İlkokulda Kullanılan Öğretim Programı	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%
1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	20	83.4	0	0	2	8.3	2	8.3	0	0
1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	14	66.7	0	0	4	19.0	1	4.8	2	9.5
2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	6	40.0	0	0	5	33.4	2	13.3	2	13.3
Toplam	40	66.7	0	0	11	18.3	5	8.3	4	6.7

Doğal Çevreye Duyarlılığı Geliştirme ile ilgili elde edilen bulgulara göre; 1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %83.4'ü dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %8.3'ü günlük yaşamlarını kısmen etkilediğini ve %8.3'ü ise; dersin günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri bu konunun günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini düşünmemektedir ve bu gruptaki tüm katılımcılar konu ile ilgili yapılan uygulamaları hatırlamaktadır.

1998 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %66.7'si dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %19'u kısmen etkilediğini, %9.5'i ders uygulamalarını ve öğretmenin bu dersi nasıl işlediğini hatırlayamadığını ve %4.8'i ise; dersin günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri bu konunun günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini düşünmemektedir.

2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %40'ı dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %33.4'ü kısmen etkilediğini, %13.3'ü dersin günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu ve %13.3'ü ise; ders uygulamalarını ve öğretmenin bu dersi nasıl işlediğini hatırlayamadığını belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri bu konunun günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini düşünmemektedir.

4.1.4. 'Mustafa Kemal Atatürk' ile İlgili Bulgular

Bu bölümde görüşme formunun dördüncü sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgular açıklanmıştır.

Tablo 11

Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Mustafa Kemal Atatürk'ü Tanımayı Sağladığına Dair Görüşleri

	Olumlu Etkiledi		Olumsuz Etkiledi		Kısmen Etkiledi		Etkilemedi		Hatırlamıyorum	
İlkokulda Kullanılan Öğretim Programı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	19	79.1	1	4.2	1	4.2	3	12.5	0	0
1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	15	71.5	2	9.5	2	9.5	2	9.5	0	0
2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	11	73.3	1	6.7	1	6.7	2	13.3	0	0
Toplam	45	75.0	4	6.7	4	6.7	7	11.6	0	0

Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili elde edilen bulgulara göre; 1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %79.1'i dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %12.5'i dersin günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu, %4.2'si bu dersin günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini ve %4.2'si ise; kısmen etkilediğini belirtmiştir. Katılımcıların tümü, konu ile ilgili yapılan uygulamaları hatırlamaktadır.

1998 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %71.5'i dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %9.5'i bu dersin günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini, %9.5'i kısmen etkilediğini ve %9.5'i ise; dersin

günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların tümü, konu ile ilgili yapılan uygulamaları hatırlamaktadır.

2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %73.3'ü dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %13.3'ü dersin günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu, %6.7'si bu dersin günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini ve %6.7'si ise; kısmen etkilediğini belirtmiştir. Katılımcıların tümü, konu ile ilgili yapılan uygulamaları hatırlamaktadır.

4.1.5. 'Kültürel Kazanç' ile İlgili Bulgular

Bu bölümde görüşme formunun beşinci sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgular açıklanmıştır.

Tablo 12

Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Kültürel Kazanç Sağladığına Dair Görüşleri

	Olumlu Etkiledi		Olumsuz Etkiledi		Kısmen Etkiledi		Etkilemedi		Hatırlamıyorum	
İlkokulda Kullanılan Öğretim Programı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	16	66.7	2	8.3	6	25.0	0	0	0	0
1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	14	66.7	0	0	5	23.8	2	9.5	0	0
2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	11	73.3	3	20.0	1	6.7	0	0	0	0
Toplam	41	68.4	5	8.3	12	20.0	2	3.3	0	0

Kültürel Kazanç ile ilgili elde edilen bulgulara göre; 1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %66.7'si bu dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %25'i kısmen etkilediğini ve %8.3'ü ise; bu dersin günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri bu konunun günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu düşünmemektedir ve tüm katılımcılar konu ile ilgili yapılan uygulamaları hatırlamaktadır.

1998 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %66.7'si bu dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %23.8'i kısmen etkilediğini ve %9.5'i ise; dersin günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri bu konunun günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini düşünmemektedir ve tüm katılımcılar konu ile ilgili yapılan uygulamaları hatırlamaktadır.

2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %73.3'ü bu dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %20'si bu dersin günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini ve %6.7'si ise; kısmen etkilediğini belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri bu konunun günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu düşünmemektedir ve tüm katılımcılar konu ile ilgili yapılan uygulamaları hatırlamaktadır.

4.1.6. 'Sağlık' ile İlgili Bulgular

Bu bölümde görüşme formunun altıncı sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgular açıklanmıştır.

Tablo 13

Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Sağlıklı Yaşam Becerileri Kazandırdığına Dair Görüşleri

	Olumlu Etkiledi		Olumsuz Etkiledi		Kısmen Etkiledi		Etkilemedi		Hatırlamıyorum	
İlkokulda Kullanılan Öğretim Programı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	20	83.3	3	12.5	0	0	1	4.2	0	0
1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	15	71.5	0	0	2	9.5	4	19.0	0	0
2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	7	46.6	1	6.7	5	33.3	1	6.7	1	6.7
Toplam	42	70.0	4	6.6	7	11.7	6	10.0	1	1.7

Sağlıklı Yaşam Becerileri ile ilgili elde edilen bulgulara göre; 1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %83.3'ü dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %12.5'i bu dersin günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini ve %4.2'si ise; dersin günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri bu dersin günlük yaşamlarını kısmen etkilediğini düşünmemektedir ve tüm katılımcılar konu ile ilgili yapılan uygulamaları hatırlamaktadır.

1998 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %71.5'i bu dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %19'u dersin günlük yaşamları üzerinde etkisiz olduğunu ve %9.5'i ise; bu dersin günlük yaşamlarını kısmen etkilediğini belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri bu konunun günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini düşünmemektedir ve tüm katılımcılar konu ile ilgili yapılan uygulamaları hatırlamaktadır.

2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %46.6'sı bu dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %33.3'ü kısmen etkilediğini, %6.7'si bu dersin günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini, %6.7'si dersin

günlük yaşam üzerinde etkisiz olduğunu ve %6.7'si ise; ders uygulamalarını ve öğretmenin bu dersi nasıl işlediğini hatırlayamadığını belirtmiştir.

4.1.7. 'Ekonomik Yaşam' ile İlgili Bulgular

Bu bölümde görüşme formunun yedinci sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgular açıklanmıştır.

Tablo 14

Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Ekonomik Yaşam Yeteneği Kazandırdığına Dair Görüşleri

	Olumlu Etkiledi		Olumsuz Etkiledi		Kısmen Etkiledi		Etkilemedi		Hatırlamıyorum	
İlkokulda Kullanılan Öğretim Programı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	12	50.0	0	0	9	37.5	2	8.3	1	4.2
1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	9	42.9	0	0	8	38.1	4	19.0	0	0
2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	9	60.0	0	0	2	13.3	3	20.0	1	6.7
Toplam	30	50.0	0	0	19	31.7	9	15.0	2	3.3

Ekonomik Yaşam ile ilgili elde edilen bulgulara göre; 1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %50'si bu dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %37.5'i kısmen etkilediğini, %8.3'ü bu dersin günlük yaşam üzerinde etkisiz olduğunu ve % 4.2'si ise; ders uygulamalarını ve öğretmenin bu dersi nasıl işlediğini hatırlayamadığını belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri bu konunun günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini düşünmemektedir.

1998 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %42.9'u bu dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %38.1'i kısmen etkilediğini ve %19'u ise; bu dersin günlük yaşam üzerinde etkisiz olduğunu

belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri bu konunun günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini düşünmemektedir ve tüm katılımcılar konu ile ilgili yapılan uygulamaları hatırlamaktadır.

2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcıların %60'ı bu dersin günlük yaşamlarını olumlu etkilediğini, %20'si bu dersin günlük yaşam üzerinde etkisiz olduğunu, %13.3'ü kısmen etkilediğini ve %6.7'si ise; ders uygulamalarını ve öğretmenin bu dersi nasıl işlediğini hatırlayamadığını belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri bu konunun günlük yaşamlarını olumsuz etkilediğini düşünmemektedir.

4.1.8. 'Meslek Seçimi ve Meslek Hayatı' ile İlgili Bulgular

Bu bölümde görüşme formunun sekizinci sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgular açıklanmıştır.

Tablo 15

Katılımcıların Hayat Bilgisi Dersinin Meslek Seçimini ve Meslek Hayatını Etkilediğine Dair Görüşleri

	Evet, etkiledi.		Hayır, etkilemedi.		Kısmen etkiledi.	
	f	%	f	%	f	%
İlkokulda Kullanılan Öğretim Programı						
1968 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	17	70.8	6	25.0	1	4.2
1998 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	11	52.4	5	23.8	5	23.8
2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı	6	40.0	5	33.3	4	26.7
Toplam	34	56.7	16	26.7	10	16.6

1968 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndan mezun olan katılımcıların %70.8'i bu dersin meslek seçimini ve meslek hayatını etkilediğini, %25'i etkilemediğini ve katılımcıların %4.2'si ise; bu dersin meslek seçimini ve meslek hayatını kısmen etkilediğini belirtmiştir.

1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndan mezun olan katılımcıların %52.4'ü bu dersin meslek seçimini ve meslek hayatını etkilediğini, %23.8'i

etkilemediğini ve katılımcıların yine %23.8'i ise; bu dersin meslek seçimini ve meslek hayatını kısmen etkilediğini belirtmiştir.

2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndan mezun olan katılımcıların %40'ı bu dersin meslek seçimini ve meslek hayatını etkilediğini, %33.3'ü bu dersin meslek seçimini ve meslek hayatını etkilemediğini ve katılımcıların %26.7'si ise; kısmen etkilediğini belirtmiştir.

Tablo 16

1968 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programından Mezun Olan Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları

Çalışma Durumuna Göre Dağılım	Evet, etkiledi.		Hayır, etkilemedi.		Kısmen etkiledi.	
	f	%	f	%	f	%
İşçi	2	66.7	1	33.3	0	0
Esnaf	2	100.0	0	0	0	0
Psikolog	1	50.0	1	50.0	0	0
Sekreter	1	50.0	0	0	1	50.0
Avukat	2	66.7	1	33.3	0	0
Emekli	1	50.0	1	50.0	0	0
Köylü	2	66.7	1	33.3	0	0
Öğretmen	2	66.7	1	33.3	0	0
İşsiz	1	100.0	0	0	0	0
Ev Hanımı	3	100.0	0	0	0	0
Toplam	17	70.8	6	25.0	1	4.2

Yukarıdaki tabloda 1968 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndan mezun olan katılımcıların görüşlerinin çalışma durumlarına göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 17

**1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programından Mezun Olan Katılımcıların
Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları**

	Evet, etkiledi.		Hayır, etkilemedi.		Kısmen etkiledi.	
Çalışma Durumuna Göre Dağılım	f	%	f	%	f	%
Öğretmen	3	50.0	2	33.3	1	16.7
Üniversite Öğrencisi	7	77.8	2	22.2	0	0
Muhasebeci	0	0	0	0	1	100.0
Hemşire	0	0	0	0	2	100.0
Mimar	0	0	1	100.0	0	0
İşsiz	1	50.0	0	0	1	50.0
Toplam	11	52.4	5	23.8	5	23.8

Yukarıdaki tabloda 1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndan mezun olan katılımcıların görüşlerinin eğitim/meslek gruplarına göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 18

**2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programından Mezun Olan Katılımcıların
Eğitim/Çalışma Durumlarına Göre Dağılımları**

	Evet, etkiledi.		Hayır, etkilemedi.		Kısmen etkiledi.	
Çalışma Durumuna Göre Dağılım	f	%	f	%	f	%
Üniversite Öğrencisi	1	25.0	1	25.0	2	50.0
Lise Öğrencisi	3	60.0	1	20.0	1	20.0
Lise Bitip Sınava Hazırlanan	1	33.3	2	66.7	0	0
Lise Terk/Çalışan	1	33.3	1	33.3	1	33.3
Toplam	4	26.7	7	46.6	4	26.7

Yukarıdaki tabloda 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndan mezun olan katılımcıların görüşlerinin eğitim/meslek gruplarına göre dağılımları verilmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Elde edilen bulgulara yönelik sonuçlar araştırmanın alt problemlerine göre: Vatandaşlık Katılımı, Sosyal Yaşam, Doğal Çevreye Duyarlılık, Mustafa Kemal Atatürk, Kültürel Kazanç, Sağlık, Ekonomik Yaşam ve Meslek Seçimi ve Meslek Hayatı boyutları olmak üzere sekiz alt başlıkta toplanmıştır. Araştırmanın katılımcıları, 1968 programından mezun olanlar A1, A2, .. A24 ; 1998 programından mezun olanlar B1, B2,.. B21 ve 2005 programından mezun olanlar C1,C2,...C15 şeklinde kodlanarak görüşlerinin yanında verilen parantezde ifade edilmiştir. Parantezin içinde yer alan diğer ifade ise; katılımcıların o dönemdeki ekonomik düzeylerini belirtmektedir.

5.1. ‘Vatandaşlık Katılımı’ ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar

Hayat Bilgisi dersinin vatandaşlık katılımını geliştirdiğine yönelik elde edilen bulgularda her üç programdan da mezun olan katılımcıların %53.3’ü, günlük yaşamlarının olumlu etkilendiğini ifade etmiştir; ancak A grubundaki katılımcıların daha büyük bir oranla (%66.6’sının) ‘olumlu’ cevabını verdiği saptanmıştır. O dönemin eğitim koşulları, anaokullarının yaygın olmayıp öğrencilerin ailelerinden sonra ilk tanıştıkları kişinin çoğunlukla sınıf öğretmenleri olması, 1968 programından mezun olan katılımcıların bu cevabı vermesini destekler niteliktedir. Bu katılımcılar çekingenliklerinin geçmesini; öğretmenlerinin aileleriyle iletişim halinde olmasına, o dönemde sahip oldukları koşulların buna elverişli oluşuna ve öğretmenlerinin gösterdiği çabaya bağlamışlardır. Katılımcılar, öğretmenlerinin o zamanlar söylediği sözleri hala hatırladıklarını ve bu sözleri hayatlarında uyguladıklarını ifade etmektedir. Bununla ilgili olarak katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

- “Köy okuluydu bizim herkes çevreyi iyi bilirdi arkadaşlarda tanıdık. Şimdiki gibi tek tek okulu gezme tanıtma pek yoktu yani. Çok içine kapanık ama başarılı bir öğrenciydim. Öğretmenim çok uğraştı. Kesinlikle hatırlıyorum sık sık babamı çağırıyordu. Ona, evde bana nasıl davranması gerektiğini anlatıyormuş. Bizim

zamanımızda küme çalışması falan çok fazlaydı. Genelde grup başkanı seçip bolca sorumluluk verirdi. Öğretmenimi sevdiğim için okulumu sevmiştim. Tüm bunlar şimdi de girişken olmamı etkiledi.” (A5 - Düşük)

-“Öğretmenimiz ilk günler türkü söylettirirdi. Okulu gezdirirdi. Bazı arkadaşlar özellikle kızlar utangaçtı. Öğretmenimiz sert değildi anlayışlıydı. Şimdi ortama girdiğimde rahat alırım. Arkadaşınızı iyi seçin derdi şimdi de dikkatli seçim yaparım.” (A7 - Orta)

-“O yıllar tabii ki radyo televizyonun bizde olmadığı, radyonun her evde olmadığı biz zamandı. Biz okula gitmek için heyecanlanıyorduk. İşte 7 yaşına gelem, annemiz ve babamız önlüğümüzü alsın biz de okula gidelim. Orada öğretmenlerimizi tanıyalım öğrenci arkadaşlarımızla konuşup o ortama girelim hevesi vardı. Öğretmenlerimiz bize okumanın ne demek olduğunu, kültür seviyesini yükseltecek olduğunu, medeniyeti yükseltecek olduğunu, o zamanda işte kız öğrencilerin ne kadar fazla olursa, erkek öğrenciler ne kadar fazla olursa Türkiye’imizin medeniyetimizin kalkınacak olduğunu bize detaylı şekilde anlattığı biz de onu algılamaya çalıştığımız için biz okumanın toplum içerisinde bir adım önde olduğunu bilirdik. Ailemizden de geliyordu içimizdeki o hevesten de.” (A14 - Orta)

-“ İlk günler tabi sıkıntılıydı. Her çocuğun yaşadığı problemler vardı. İstememe gibi ama daha sonra tabi ki öğretmenin yaklaşımı ile okulu sevme daha fazla arttı. Öğretmenimiz daha çok bizi hayata teşvik ediciydi. İlk tanışma anımı pek hatırlamıyorum üzerinden çok uzun zaman geçti ama çat pat hatırladığım kadarıyla konuşkan bir insandı. Yaklaşımıyla hareketleriyle. Hayatla ilgili kendi tecrübelerinden bahsederdi müfredatla birleştirip ortak bir hamur yoğurarak bize sunmuş oldu. Bize verilen temelde şu vardı: ‘Toplum sana uymuyorsa sen topluma uyacaksın.’ Yani bu da ne demek oluyor. Girdiğin ortamlarda çekinme mümkün olduğunca aktif ol ama çok aşırı değil. Bunu sınıf öğretmenimiz aşıladı. Onun gösterdiği çizgiyle gittim.” (A15 - Orta)

5.2. ‘Sosyal Yaşam’ ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar

Hayat Bilgisi dersinin sosyal yaşamı etkilediğine dair elde edilen bulgularda, her üç programdan da mezun olan katılımcıların %63.4’ü günlük yaşamlarının olumlu etkilendiğini ifade etmiştir; ancak B grubundaki katılımcıların daha büyük bir oranla (%71.4’ünün) ‘olumlu’ cevabını verdiği saptanmıştır.

Bu katılımcılar, hayat bilgisi dersinin sosyal yaşamlarını olumlu yönde etkilemesini; dersin içeriğine, derste yapılan etkinliklere ve öğretmenlerinin yaşamdan örnekler verişine bağlamışlardır. Bununla ilgili olarak katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

-“Açıkçası bu konuya yönelik şunu yaptı demek zor olabilir ama şöyle bir şey var sonuç itibariyle hayat bilgisi dersi bizim çok temel dersimiz ve görmemiz gereken birçok şeyi biz onunla öğrendik ve ben her zaman söylüyorum bu ders çok gerekli bir ders. Sadece ders mantığıyla bakılması gereken bir ders değil. Ben birçok şeyi ne yapmam nasıl yapmam gerektiğini bu dersle öğrendim. En basitinden ödevimi ailemle paylaşırken ilişkilerimin geliştiğini fark ediyordum. Hocamız uygulamaya yönelik insandı mesela çok iyi hatırlıyorum, ortaya masayı çekerdi ve kişilere nasıl davranılacağı ile ilgili, toplumdaki bazı kurallarla ilgili hepimizin göreceği şekilde öğrencileri oturtur diyalog kurdururdu. Eve gidince bunu ailenize mutlaka yapın derdi mesela toplantı yapar sorardı. Bir şeyleri çok küçük yaşta öğrenmeye başlıyorsun ailen seni birey olarak kabul ediyor. Bir davranışta ailen daha birey gibi konuşmaya başlıyor şuan ki ilişkilerimi de o günlere borçluyum diyebilirim.” (B4 - Orta)

-“Evet, etkili oldu. Derslerde temel olarak aileyi ve toplumda bireyi işledik. Bu ders sayesinde toplumda nasıl davranmam gerektiğini, aileme ve topluma karşı sorumluluklarımı, insanlarla ilişkilerimi nasıl kurmam gerektiğini öğrendim.” (B8 - Orta)

-“Büyüklerle saygı duyulması gerektiğini kişilerarası ilişkileri, sözünü kesmeme mesela benim ilkokulda öğrendiğim şeylerden birisidir. Bunu ikinci öğretmenim kazandırmıştır çünkü ilkinde kısa vakit geçirmiştik. Arkadaşımı dinlemeyi, biri konuşurken saygı duymayı o tarz şeyleri ondan öğrenmiştim. Dersi işlerken kitabı da kullanıyordu, hayattan örnekler de veriyordu. Dersler sıcak geçiyordu. Hayattan örnekler vermesi daha etkili oldu benim için. Şimdi de ilkokuldaki gibi dışa dönüğümlerim kolay ilişki kurabiliyorum sıcakkanlı olduğumu söylerler.” (B17 - Orta)

-“Özellikle yaşlılara, engelli çocuklara bu konularda tavsiyelerini çok net hatırlıyorum bu yaşımda hala hatırlarım. Söz ile anlatır, okulumuz yol üzerindeydi bir yaşlı insan gördüğümüzde yardım etmemiz gerektiğini ya da engelli insan gördüğümüzde otobüste sürekli yardım etmemiz gerektiğini söylerdi sözlü olarak. Hala aklımdadır. Alt sınıflarla küçüklerle ilgili söyledikleri ya da büyüklerle ilgili ilgi

alın yardım etsinler size tarzında şeyler söylediğini hatırlıyorum. Bende etkili oldu baya. Toplum sevgisi zaten çok iyi aşılandı hiç sorun yoktu. Şuan iletişim, ilişki kurmam öğretmenim sayesinde.'' (B18 - Orta)

5.3. 'Doğal Çevreye Duyarlılık' ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar

Hayat Bilgisi dersinin doğal çevreye duyarlılık geliştirdiğine dair elde edilen bulgularda, her üç programdan da mezun olan katılımcıların %66.7'si günlük yaşamlarının olumlu etkilendiğini ifade etmiştir; ancak A grubundaki katılımcıların daha büyük bir oranla (%83.4'ünün) 'olumlu' cevabını verdiği saptanmıştır. Bu gruptaki katılımcıların o yıllarda içinde bulundukları çevrenin koşulları, okullarının genelde doğa ile iç içe, bahçeli oluşu bu sonucu destekler niteliktedir. Bununla ilgili olarak katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

- "Yeşil bir ilçede yaşıyorduk. Orman haftasında falan sınıf öğretmenimiz bizi fidan dikmemiz konusunda yüreklendirirdi. Beraber gidip herkesin isminin yazılı olduğu ağaçlandırma yaptık suluyorduk dönem dönem. Kendime ait çam ağacını görüp mutlu oluyordum. Büyük şehirde beton yığınlarının arasında kalınca bunun önemini daha iyi anladım. Şimdide tema vakfına bağışta bulunuyorum. Ayrıca mevsim değişikliklerinin üzerinde dururduk. Turşu kurulumunu izlerdim kışa hazırlık konserve yapıtlarına değinir hayat bilgisi dersinde yazlık kışlık sebzelerini öğretirdi. Doğal zamanda doğal ürünleri yerdik. Ancak hayat bilgisi dersinde doğallığı öğrendik gerçek hayatta doğallığın bozulduğunu üzümlere görmekteyim." (A1 - Orta)

- "Ağaç dikmiştik onu hatırlıyorum sınıfça. O zamanlardan onu hatırlıyorum. Bahçeye çıkardık her hafta mı her gün mü bilemiyorum bir sınıf çıkardı ve bahçedeki tüm çöpleri toplardık. Bunu öğretmenimiz aşıladı ve şuan da gördüğüm yerdeki çöpleri almaya çalışıyorum." (A4 - Düşük)

- "Ağaç dikmeye gitmek. Temaydı sanırım hatırlamıyorum ne altında gittiğimizi ama ormana ağaç dikmeye gittiğimizi hatırlıyorum. Pikniğe zaten giderdik. Köy çocuğuyduk arka tarafta zeytinler vardı. Öğretmenimiz zarar vermememizi söylerdi bakımını anlatırdı. Çiçek dikerdik. Bunlar bende doğaya merak uyandırmıştır. Köyde çöp atma kavramı pek yoktur mesela şuan çöpleri çevreye atmamam dikkatli olmam, göstermeden atmayıp saatlerce elimde taşıyıp çöp bulunca atmam öğretmenimle ilgilidir." (A5 - Düşük)

- "Evet, buna katılıyorum arttırdı. Çünkü bizim okulumuzun bahçesi büyüktü. Arka tarafta çimenlik alanlar vardı orada kitap okuma dersi sulu boya resim beden derslerini yapardık hoşumuza giderdi. Bahçenin diğer tarafında şeftali ağaçları vardı. Bitki yetiştiriciliğini görüyorduk. Dışarıda manzarayı izleyip resim yapmak bence çocuğa doğa sevgisi kazandırmak için en güzel yollardan biri çünkü bizim okulun arkası çimenlik ve dereye bakıyor. Tam çocukların resmettiği bir manzara. Bu da yaratıcılığımızı etkiliyor. İyi ki yapmışız. Şuan düşünüyorum ilkokulların büyük bahçeli yeşil olan yerler olmalı. Şuan eksiklikler var bu konuda. Hayvanları görüyorduk çevremizde zaten köydeydim. Tavuk civciv yumurtayı altından taze taze almak kaç günde civciv oluşumu gözlemleyebiliyorduk. Bunlarda hem yaşayarak hem de kalıcı öğrenmeler gerçekleşmesini sağlıyor. Şuan büyük şehirlerde çocuk inek eşek görmüyor. Şimdi sadece kedi köpek karga kafeste kuş görüyor. Büyük şehirlerde çöpten çıkan kedi üstüne atılıyor insanın ama aslında uysal bir hayvan olduğunu bilmiyor çocuklar. Köpekten de çekiniyor. Ben mesela hiçbir hayvandan korkmuyorum. Sadece sağlık açısından dışarıdaki bir hayvanı ellememesini söylerim ama korku aşılamam çocuklarıma." (A9 - Düşük)

5.4. 'Mustafa Kemal Atatürk' ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar

Hayat Bilgisi dersinin Mustafa Kemal Atatürk'ü tanımayı sağladığına dair elde edilen bulgularda, her üç programdan da mezun olan katılımcıların %75'i günlük yaşamlarının olumlu etkilendiğini, bu dersin Mustafa Kemal Atatürk'ü tanıyıp sevmelerini sağladığını ifade etmiştir. Üç grupta da katılımcıların yaklaşık %70'i 'olumlu' cevabını vermiş; ancak A grubundaki katılımcıların daha büyük bir oranla (%79.1'inin) 'olumlu' cevabını verdiği saptanmıştır. Öğretmenlerinin, Atatürk ile ilgili anlattığı anıları katılımcıların hala unutamadığı saptanmıştır. Bununla ilgili olarak katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

- "Bana Mustafa Kemal sevgisini veren öğretmenimizdir. Ona çok şey borçluyum. Anlattığı bir hikâyede Mustafa kemalin mısır tarlasındaki bekçiliğini ileride vatan bekçiliğine dönüştürmesini şimdi anlıyorum. Yıllar sonrada hala hatırlıyorum. Mustafa Kemal'in sözlerini söylerdi, çok aşıladı bu sevgiyi. Bizim dönemlerimiz yoksulluk dönemleriydi. Karaborsa dönemleriydi ülkede koalisyonlar, ihtilaller, kargaşa vardı. Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişimi yoktu öğretmenimiz Mustafa Kemal zamanındaki gelişimleri ve ondan sonra sürdürülemediğini üzümlere anlatırdı. Kendi

işimde de ince eleyip sık dokuyarak en iyisini yapmaya çalışmam biraz da Mustafa Kemal'in başarılı ve disiplinli hayatını örnek almamdadır. Atatürk köşemiz, harf devrimi Anafartalar Çanakkale kahramanlıkları resimleri panosu vardı. Onun resimlerini karakalem çizme kesip yapıştırma yapardık bu etkinlikler de bende Atatürk sevgisini pekiştirdi.” (A1 - Orta)

-“Bu konuda çok fazla detay hatırlamamakla birlikte Mustafa Kemal Atatürk'ün anılarını okurduk sık sık. Hepimizin bildiği matematik öğretmenin kendisine ‘Kemal’ adını verdiği anısından çok etkilendiğimi hatırlarım. Kemal adının anlamı ve okulda yarattığı etki o yaşlarda dehasıyla hayranlığımın temellerini atmıştı. Her geçen gün artan hayranlık duygumda ilkökul öğretmenimin önemli katkısı vardır.” (A15 - Düşük)

-“Öğretmenim Mustafa Kemal Atatürk el yazısını çok güzel yazdığı için onu örnek verirdi. Onun yazısı da Atatürk'e benzerdi hala gözümün önündedir ben de çocuklarıma söylerim. Onun başarılarını söylüyordu ne dediğini hatırlamıyorum ama değindiğini hatırlıyorum. Bu benim sevgi kazanmamı etkiledi. Hayatını onun sayesinde öğrendik.” (A4 - Düşük)

-“Dururdu, aşıladı bize Atatürk sevgisini. Hiç bırakmıyoruz şimdi hala devam ediyoruz sevmeye. Bilmezdik küçükken adını duyardık ama işleyince daha çok sevdik. Ailemiz de söylerdi. Annem derdi Atatürk yaptı bize bu evleri, tarlaları. Öküz verdi bize, damımızı yaptı evimizi yaptı diye. Biz daha çok bağlandık dersi işledikçe. Öğretmenimiz de katkı sağladı. Atatürkçüydü öğretmenimiz.” (A12-Düşük)

5.5. ‘Kültürel Kazanç’ ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar

Hayat Bilgisi dersinin kültürel kazanç sağladığına ilişkin elde edilen bulgularda, her üç programdan da mezun olan katılımcıların %68.4'ü günlük yaşamlarının olumlu etkilendiğini ifade etmiştir; ancak C grubundaki katılımcıların daha büyük bir oranla (%73.3'ünün) ‘olumlu’ cevabını verdiği saptanmıştır. Bununla ilgili olarak katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

-“Evet, oldu. Yani 23 Nisan çalışmaları vardı oyunlar oynuyorduk. Tiyatro oyunları da vardı. Çalışıyorduk. Mesela şeker bayramı için kartondan şekerler yapıyorduk etkinliklerimiz vardı asıyorduk onları. Öğretmenimiz asıyordu hepsini. Milli bayramlara daha fazla değinirdi öğretmenimiz. Dini bayramlardan sonra bayramınız

nasıl geçti diye sorardı anlatırdık. Milli bayramlarda ront gösterilerimiz vardı kıyafet falan seçerdik oynamak için aklıma onlar geliyor.” (C4-Orta)

-“Mesela bayram geldiğinde şarkılar söylerdik bugün bayram gibi. Şekerler dağıtırdı öğretmenimiz. Yani birlikteydik. Milli bayramlarda da şarkılar söyler şiirler okurduk sınıfça veya tek kişilik. Kutlamalar coşkulu olurdu. Bando takımıyla meydanda dolaşıp okulda sunardık. Severek katılırdık. Günümüzde aman aman diyemem azaldı coşku diyebilirim. Çünkü büyüdükçe daha çok kendi sorumluluklarımızı gördüğümüz için ders çalışma falan. Milli bayramlara bir kısım gidebiliyordu lisedeyken. O yüzden çocukluğumuzdaki coşku yok diyebilirim” (C7-Orta)

5.6. ‘Sağlık’ ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar

Hayat Bilgisi dersinin sağlık bilinci geliştirdiğine dair elde edilen bulgularda, her üç programdan da mezun olan katılımcıların %70’i günlük yaşamlarının olumlu etkilendiğini ifade etmiştir; ancak A grubundaki katılımcıların daha büyük bir oranla (%83.3’ünün) ‘olumlu’ cevabını verdiği saptanmıştır. Katılımcılar bunu o dönemki ekonomik düzeylerinin düşük oluşuna, öğretmenlerinden çekinmelerine, onlara saygı duymalarına ve ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumun ‘sağlık’ bilinci kazanmalarını olumlu yönde etkilemesine bağlamışlardır. Bununla ilgili olarak katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

-“Öğretmenimiz dişlerimizi fırçalamamıza tırnak kontrolüne önem verirdi. Bize sağlıklı olmanın temiz ve düzenli olmaktan geçtiğini vurgulardı. Bizim zamanımızda Amerikan yardımı vardı 3.ders aralığında süt tozu yağ gelirdi. Yerdik ve ellerimizi yıkatırdı. Ancak diş fırçalama üstünde durmazdı. Şuan ki diş sağlığıma dikkat etmememde etkisi oldu diyebilirim. Tırnak temizliğine dikkat eder, ellerimizin kıyafetimizin çamurlu olmamasına önem verirdi. Bizde giyim kuşamda titizdik. İleride giyimime dikkat etmem hep bu sebepleydi.” (A1-Orta)

-“Özellikle beslenme konusunda çok uyarılar alırdık. Öğretmenimiz dışarıdan yiyecek almamamız gerektiğini söylerdi. Benim zamanımda leblebi tozu ile ballı ballı okulun önünde satılırdı. Okuldan çıkan herkes koşup alırdı. Ben de biran önce zil çalsın alıyım isterdim. Ama öğretmenimiz bizi uyarırdı almayın diye. Şimdi de o bende kalmış dışarıdan çocuklarıma midye vs almasınlar diye uyarıyorum.” (A2-Düşük)

- "Beslenmemizi evden yerdik zaten dışarıda yoktu bizde yemek. Hatta hala hatırlarım bir tane titrekçi amcamız vardı. Dışarıda haftada ya da 15 günde bir nişasta ile yapılan şöyle bir baklava dilimi gibi tatlı satardı ondan alırdık. Pembeleştirirdi onu satardı yerdik. Ama sınıf öğretmenimiz yememize karşıydı istemezdi. Biz eve gider yerdik küçük yerdeydik zaten. Temizlik alışkanlığımızla ilgili olarak da her pazartesi tırnak kontrolümüz vardı. Mendillerimiz vardı ütüler masaya koyardık. Temizlik başkanımız vardı gelir herkesin tırnaklarına bakar kontrol ederdi. Bu bizi heyecanlandırırdı. Kötü de olsa çok kızmaz uyarırdı öğretmenimiz. İncitmezdi. Şimdi de temizlik alışkanlığında öğretmenimin etkisi olmuştur. Ben de çocuklarımı öyle yetiştiriyorum ama tamamen öğretmenimle ilgiliydi diyemem biraz yapı meselesi de. (A4-Düşük)

- "En hatırladığım şey diş fırçalama konusuydu. Öğretmenimiz bu konularda uygulamalı anlatırdı. Diş fırçası diş macunu aldirtmişti bize. Köyde de bizim öyle bir alışkanlığımız yoktu yani. Birinci sınıfta mı ikinci sınıfta mı tam hatırlamıyorum öğretmenimiz macun ve fırçayı aldirdığında ilk kez o zaman fırçaladım dişlerimi. Ondan öğrendim nasıl fırçalayacağımı. Hatta annemle tartışmıştık o bana sürekli sana bunları yetiştiremem demişti. Ben ağladığımı biliyorum öğretmenim kızacak ama fırçalamamız gerekiyor diye belirttiğini biliyorum. Her hafta tırnak saç kontrolü üstümüzün temizliği konusunda dikkatliydi. Bir defteri vardı hatta bununla ilgili tuttuğu mutlaka artı eksi verir düzenli takip ederdi. Bu olumlu etkiledi doğru buluyorum. Temiz olmayanı uyarır diğer gün bakardı çok kızmazdı, yerindeydi tepkileri. Korkumun sebebi duygusal oluşumdandır onun gözünde iyi olmak isterdim. Beslenme alışkanlığında kahvaltı da süt pek sevmem öğretmenim için elimden geleni yapıp içerdim. Şuan süt içme alışkanlığım yine yok ama o zamanlar çabalamıştım hatırlıyorum. O esnada önem verir bunlara dikkat ederdi ama şuan baktığımda alışkanlık kazanmamda tek etken diyemem ailemin payı büyük. " (A5-Düşük)

5.7. 'Ekonomik Yaşam' ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar

Hayat Bilgisi dersinin ekonomik yaşama yeteneği geliştirdiğine dair elde edilen bulgularda, her üç programdan da mezun olan katılımcıların %50'si günlük yaşamlarının olumlu etkilendiğini ifade etmiştir; ancak C grubundaki katılımcıların daha büyük bir oranla (%60'ının) 'olumlu' cevabını verdiği saptanmıştır.

Bu konu ile ilgili günlük yaşamlarının olumsuz yönde etkilendiğini düşünen katılımcıların olmaması, dersin ekonomik yaşam yeteneği kazandırdığının göstergesi olduğu söylenebilir. Bununla ilgili olarak katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

- *"Biz okulda yerli malı haftası yapıyorduk. Herkes yiyeceklerine dikkat ediyor, evden getiriyordu. O hafta öğretmenimiz öneminden bahsediyor, şiir okutturuyordu. Yediklerimizi kendimiz yapıyor, evden getiriyorduk. Tutumlulukla ilgili de ışıkların açık olup olmadığına dikkat ediyorduk. Bunlara dikkat etmemizi bize söylerdi. Projeksiyon vardı sınıfımızda onları kullanırdık oradan yazılar resimler gösterirdi. Şimdi yerli malı kullanmaya özen göstermem ama ışıkları açık tutmamaya özen gösteririm, tutumluyum."* (C4 - Orta)

- *"Yerli malı sevilen bir etkinlikti. Herkes kendi üzerine düşeni annesine yaptırarak o gün özellikle kızlar ikramları dağıtır ve sorumluluk üstlenirdi. Aynı zamanda paylaşmayı öğrenirdik. Hem dünyamız için tasarruflu olmayı da bu derslerde öğrenirdik."* (C9-Orta)

- *"Kesinlikle geliştirdi. Küçükken annemin babamın verdiği az miktardaki harçlığı hemen harcar ve para biriktirme gibi bir olaya girişmezdim. Öğrendiğim 'tutumluluk' kelimesi ile kumbaramda para biriktirmeyi öğrendim."* (C10-Orta)

- *"Sorumluluk duygumun geliştiğini söylemek mümkün. Verilen görevler doğrultusunda ekipçe yapılan bir işte herkesin yerine getirmesi gereken sorumluluklar elbette vardır. Böylece sorumluluklarımızın bilincine varmamızda yerli malı, bilinçli tüketicilik, tutumluluk gibi konular önemli bir etken olmuştur."* (C11-Orta)

- *"Evet, bu konuları eğlenceli bir şekilde işleyip daha iyi şekilde öğrendim. Yerli malı haftasını çok sevdim."* (C12-Orta)

5.8. 'Meslek Seçimi ve Meslek Hayatı' ile İlgili Bulgulara İlişkin Sonuçlar

Hayat Bilgisi dersinin meslek seçimini ve meslek hayatını etkilediğine dair elde edilen bulgularda, A grubundaki katılımcıların %70.8'i ve B grubundaki katılımcıların %52.4'ü bu dersin meslek seçimini ve meslek hayatını etkilediğini, ifade etmiştir; ancak C grubundaki katılımcıların %46.6'sı bu dersin meslek seçiminde etkili olmadığını belirtmiştir.

Bununla ilgili olarak katılımcıların görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir. Bu görüşlerin yanındaki parantezde belirtilen ilk ifade, hangi hayat bilgisi dersi öğretim programdan mezun olduğunu belirten harfi; ikinci ifade ise; katılımcıların hangi meslekle uğraştığını göstermektedir.

-“Pazarcıyım. Bana insan ilişkilerinde birlik beraberlik dürüst olmayı başkalarına yalan söylememeyi öğretti. Ticarete atılmamda kantinci esnafıdaki tartıda dürüstlüğümlü onun verdiklerine borçluyum. Andımızın sözlerini açıklayıp anlamını vurgulamak mesleğimde baya etkili oldu diyebilirim. Çalışırken hala bu sözleri ve anlamlarını hatırlıyorum.” (A1-Esnaf)

-“Sınıf öğretmeniyim. Öncelikle mesleği seçmemde öğretmenim etkili oldu diyebilirim. Onu çok sevdiğim için beni sürekli takip ettiği için. Şuan işlerken hayat bilgisinde mesela düzen tutum konusunda ben onun düzenliliğini giyimini çok iyi hatırlıyorum. O kadar etkilenmişim. Bende aynı şeyleri uyguluyorum. Daha çok yaparak yaşayarak işlerdik öncede bahsetmişim röportaj gibi bizi cesaretlendirme özelliklerini kendi meslek yaşamımda da uygulamaya çalışıyorum. Onun gibi olmak istemediğim çok konu yoktu ona hayrandım yani yeterli olduğunu düşünüyorum öğretmenimin. Hatta ben kendimi eleştiririm o konuda eksik olduğum yerleri söyleyebilirim. Çünkü eskiden çok daha şeydi. Ben onun kadar mesela aile ve çocuklarla bütün olarak ilgilenemediğimi düşünüyorum.” (A5 –Sınıf Öğretmeni)

-“Okul bitince dükkâna gider öğrenirdim. İşimi yaparken dürüst oluşumu bu derse ve öğretmenime borçluyum. Öğretmenimiz çalışmamızı söylerdi okumayınca çalıştım. Hal hatır sorma, selamlaşma bunları hep dersle öğrendim. Düzenli, disiplinli çalışma hayatımı buna borçluyum.” (A7 - İşçi)

-“Çiftçilikle uğraşıyoruz. İşimle hiç alakası yok. Öğretmen okumamızı istedi bizim hep. Meslek sahibi olmamızı istedi. Okuyamadık, maddi şartlardan dolayı bıraktık. Liseyi bitirdim kaldım evlenince de mecbur çiftçilik yaptık. Ama işimi yaparken de bazı özelliklerimi öğretmenimden aldım. Dürüstlük, hile yapmayın, sattığınız malda şeyde falan onlar aklıma geliyor. Kimisi dolduruyor mesela yarı yarıya süt su şeklinde. Bize bunu öğretti. Öğretmenimizi sevdim güzel şeyler öğrendim.” (A12-Çiftçi)

- "İlkokul öğretmenim bana sınıf farkını, adaletsizliğin bu ülkede var olduğunu ve adalet mücadelesini mağdurlar yani fakirler tarafından zor olduğunu öğrenmişim. Bu da meslek arayışında etkili oldu ve önüne geçebilmek adına avukat olmaya karar verdim." (A21-Avukat)

- "Emekliyim. Sınıf öğretmenimiz ülkemizin askere, memura, bürokrata, çiftçiye ihtiyacı olduğu gibi esnaf ve zanaatkâra da ihtiyacı olduğunu söylerdi. Ben de esnaf olmayı tercih ettim." (A24 - Emekli Esnaf)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Güven (2010) tarafından yapılan: 'Türkiye'de İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Programı Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler' adlı araştırmada Hayat Bilgisi dersine ait her yeni programın hem şekil hem içerik olarak kendinden önceki programdan farklı olduğu, özellikle 2005 programında bu farkın belirgin olarak hissedildiği, programın kapsamının zamanla genişlediği ve çağın gerektirdiği seviyeye yaklaştığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bu çalışmada, 2005 programında öğrenim görmüş katılımcıların 1968 ile 1998 programında öğrenim görmüş kişilere göre dersin işlenmesi sırasında bol bol etkinlik yapıldığını ifade etmesi programın öncekilerden farklı olduğunu göstermektedir; ancak bu katılımcılar Hayat Bilgisi dersinin hayatları üzerinde etkili olmadığını belirtmiş ve bu durumu eleştirmişlerdir.

Hayat Bilgisi dersi bireyin her yönüyle gelişmesini amaçlayan bir derstir. Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze çeşitli öğretim programları uygulanmış, bu programlarda yenilikler yapılmış ve birtakım değişikliklere gidilmiştir. Hayat bilgisi dersinin vizyonu kapsamında, bu dersin öğretim programları değerlendirilmeli, bu değerlendirmeler sonucunda yeni programlar öğrenciler için en iyi şekilde düzenlenmelidir.

1968, 1998 ve 2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programından mezun olan katılımcılarla yapılan görüşmeler karşılaştırıldığında 1968 programından mezun olan katılımcıların sorulan soruları cevaplamaya daha istekli oldukları, diğer katılımcılara oranla öğretmenlerinden daha çok çekindikleri; fakat bu durumun kendilerini olumlu yönde etkilediğini düşündükleri ve hayat bilgisi dersinin konularını, derste yapılan uygulamaları bu dersi daha eski bir tarihte işlemelerine rağmen daha iyi hatırladıkları tespit edilmiştir.

Katılımcılar 'küme çalışması' üzerinde durmuş, en kalıcı öğrenmelerinin bu çalışmalar sayesinde gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. 1968 Hayat bilgisi dersi öğretim programında, dersin işlenişinde ilk defa küme, seviye grupları ve sınıf çalışmaları ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir (Özdemir Özbey, 2001). Bu durum, 1968 Hayat Bilgisi dersi programının, programda belirtilen şekilde uygulanıp olumlu dönüt

alındığını göstermektedir. Bu ders uygulamalarının sınıf içi etkinliklerle işbirliği içerisinde olması, aradan yıllar geçmesine rağmen dersin ve uygulamalarının akılda kalıcı olmasını sağlamış olabileceği düşünülebilir

Hayat Bilgisi dersinin, belirlenen 'Vatandaşlık Katılımı, Doğal Çevreye Duyarlılık, Sağlık ve Meslek Seçimi' başlıkları üzerinde 1968 programını kullanmış olan katılımcılar daha büyük bir oranla, 2005 programını kullanmış olan katılımcılar ise; daha düşük bir oranla dersin kendilerini "olumlu yönde etkilediği" ifadesini kullanmışlardır. Baysal (1995) tarafından yapılan: 'İlkokullarda Hayat Bilgisi Dersinin Etkililiği' adlı araştırmada 1968 programında Hayat Bilgisi dersinin amaçlarının çocuğun hayatında önemli değişim sağladığı, vatan-millet sevgisini kuvvetlendirip çocuğun topluma bağımlı güçlendirdiği; Narin(2007) tarafından yapılan: 'İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerlerini Kazandırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri' adlı araştırmada ise; 2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programının vatandaşlık bilgi ve becerisi kazandırma bakımından yeterli; ancak vatandaşlık değerleri kazandırmada yetersiz olduğu, bu programın daha çok bireysel bir program olduğu ve milli duygulara, vatansal ve kültürel değerleri, Cumhuriyeti koruma ve Atatürkçülük gibi konulara yeterince yer verilmediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Belirlenen Vatandaşlık Katılımı teması için elde edilen bulgular bu iki araştırmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Dersin özünü oluşturan 'Vatandaş' kavramı ve bununla ilgili konuların üzerinde; çocuğun yaşı, yakın çevresi ve içinde yaşadığı toplum dikkate alınarak özenle durulmalıdır.

Yolcu (2014) tarafından yapılan: 'Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim Birinci Kademe Hayat Bilgisi ve Fen ve Teknoloji Öğretim Programlarının 'Çevre Eğitimi' Açısından İncelenmesi' adlı araştırmada: 1968 Hayat Bilgisi öğretim programının günümüz çevre anlayışı ile oldukça uyumlu olup bu programda çevre eğitimi ile ilgili çok sayıda amacın yer aldığı belirtilmiş, 2005 programında ise; 'çevre' temel bir öğrenme alanı olarak belirlenmiştir. Buna rağmen, 2005 programını kullanmış olan katılımcılar, Hayat Bilgisi dersinin 'Doğal Çevreye Duyarlılık' geliştirme konusunda diğer katılımcılara oranla daha az etkili olduğunu düşünmektedirler. 1968 programında öğrenim görmüş katılımcılar ise, yüksek oranda bu dersin doğal çevreye duyarlılıklarını geliştirdiğini ifade etmişler ve bunun temel

sebebinin ise, okullarının doğa ile iç içe oluşu olarak göstermişlerdir. Bu doğrultuda, okulların çevrelerinin öğrenciler için düzenlenerek doğa ile iç içe alanların oluşturulup bu alanların öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Çiftçi, Sünbül ve Köksal (2013) tarafından yapılan: ‘Sınıf Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Düzenlenmiş Mevcut Programa İlişkin Yaklaşımlarının ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi’ adlı araştırmada müfettişler, yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış programlar hakkında sınıf öğretmenlerinin yeterince bilgi sahibi olmaması, veli ve toplumun beklentilerinin öğretmenlerin özen göstermemesine sebep oluşu, öğretmenlerin araç-gereç-materyal hazırlamaması, sınıfların kalabalık oluşundan ve zaman yetersizliğinden yakınması gibi sebeplerle yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış programlar hakkında olumsuz görüş bildirmişlerdir.

Yapılandırmacı yaklaşımın kullanımı ile ilgili yapılan araştırmalarda bu yaklaşımın öğretmenler tarafından yeterince anlaşılamayıp uygulama sırasında öğrencinin aktif, öğretmenin rehber durumunda olmasının, öğretmenin sorumluluğunu azalttığı düşüncesi eleştirilmektedir. Öğretmen, öğretim sürecinin her aşamasını inceleyen, sürece rehber olan ve öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin gelişim seviyelerine uygun, onların etkin katılımını sağlayıcı yöntem ve tekniklerin kullanımını sağlayan kişidir. Öğrencinin süreçte aktif olması, öğretmenin sorumluluğunu azaltmak yerine arttırmalıdır.

1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programını kullanan katılımcıların yüksek oranda bu dersin ‘Meslek Seçimlerini’ etkilediğini düşünüp 2005 programını kullananların ise; düşük bir oranla bu fikirde olması yapılandırmacı, öğrenci merkezli yaklaşımın etkisini göstermektedir.

Yapılandırmacı yaklaşımda öğretmenin rehber konumunda olup öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif rol alması, onların bilgiyi kendi zihinlerinde yapılandırarak almasını sağlar. Bu durum onların karar verme süreçlerine de yansımaktadır. Böylelikle öğrencilerin gerek istedikleri, yapabilecekleri meslek konusunda karar alırken gerekse kendileriyle ilgili konularda karar alırken daha az dışa bağımlı olacağını düşündükleri söylenebilir.

1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programını kullanan bireylerin daha yüksek oranla bu dersten ve sınıf öğretmenlerinden etkilendiklerini belirtmeleri de bu durumu destekler niteliktedir.

'Mustafa Kemal Atatürk ve Kültürel Kazanç' başlıkları ile ilgili hazırlanan sorulara üç programı kullanan tüm katılımcılar birbirine yakın oranlarda bu dersin kendilerini 'olumlu' yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Bu durum; çağın koşulları, derste kullanılan yaklaşım, öğrenme-öğretme süreci nasıl olursa olsun bu dersin milli, kültürel değerleri kazandırdığını gösterir niteliktedir.

'Sosyal Yaşam' başlığı ile ilgili yöneltilen soruya 1998 Hayat Bilgisi dersi programını kullanmış olan katılımcılar daha büyük bir oranla bu dersin sosyal yaşamlarını 'olumlu' yönde etkilediğini ifade ederken, 1968 programını kullanmış olan katılımcılar en düşük oranla bu dersin sosyal yaşamlarını 'olumlu' yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. 1998 programında genel amaçlar yazılırken ilk defa toplumun ihtiyaç ve beklentilerinin yanında bireyin ihtiyaç ve beklentileri de dikkate alınmıştır (Özdemir Özbey, 2001). İhtiyaç ve beklentileri karşılanan bireyin sosyalleşmesi kolaylaşacaktır. Elde edilen veriler, bu bilgi ile örtüşmektedir. Hayat Bilgisi dersi daima bireyi merkeze almalı, öğretmen ise; yol gösterici ve iyi bir rehber olmalıdır.

'Ekonomik Yaşam' ile ilgili yöneltilen soruya ise; 2005 Hayat Bilgisi dersi programını kullanmış olan katılımcılar daha büyük bir oranla bu dersin ekonomik yaşama yeteneklerini 'olumlu' yönde etkilediğini ifade ederken, 1998 programını kullanmış olan katılımcılar en düşük oranla bu dersin Ekonomik Yaşamlarını 'olumlu' yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. 1968 Hayat Bilgisi dersi öğretim programında ilk defa ekonomik yaşama fikri ve yeteneklerini geliştirme ile daha iyi yaşama yeteneklerini geliştirme hedefleri yer almıştır. Bu hedefin uygulandığı ilk program orta düzey başarı göstermiş, sonraki 1998 hayat bilgisi dersi öğretim programında bu oran düşmüş ve 2005 programında ise; tekrar yükselmiş hatta 1968 programının da üstüne çıkmıştır. Bu durum üzerinde, 2005 Hayat Bilgisi dersi öğretim programını işlemiş kişilerin uygulama çalışması olarak bütçe hesabı yapıp aile ekonomisine katkı sağladığı, onları aktif kılacak etkinliklerin etkili olduğu söylenebilir. Hayat Bilgisi dersinde 'Ekonomik Yaşam' ile ilgili olarak öğrencilerin günlük hayatlarıyla daha çok ilişkilendirilen etkinliklerin olması, öğrencilerin katılımlarının sağlandığı uygulamaların yapılması önerilebilir.

Katılımcılara yöneltilen sorularda bu dersin ve sınıf öğretmenlerinin, kendileri için etkisiz veya kısmen etkili olduğunu düşünen katılımcıların bir bölümünün bunun sebebini 'ailelerinden öğrendikleri' olarak göstermesi, anne ve babaların çocuk yetiştirme konusunda dikkatli olup çocukların öğretmenleriyle işbirliği halinde olması gerektiğini ve yetkili merciler tarafından aileleri bilinçlendirici eğitimlerin verilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (2008). **Türk Eğitim Tarihi**. 12.Basım, Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, A. (2003). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**. İstanbul: Alfa Kitabevi.
- Barlas, B. (2015). Hayat Bilgisi Dersi Kazanımlarının Ortak ve Derse Özgü Becerileri Kazandırmadaki Etkililiğinin Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baysal, Z. N. (1995). İlkokullarda Hayat Bilgisi Dersinin Etkililiği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baysal, Z. N. ve Kiroğlu, K. (Ed.). (2006a). **Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Ek Açıklamalar: İlköğretim Programları**. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Baysal, Z. N. ve Öztürk, C. (Ed.). (2006b). **Hayat Bilgisi: Toplumsal ve Doğal Yaşama Bütüncül Bir Bakış. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Bektaş, M., Dünder, H., Horzum, M. B., İnal, S., Karabağ, G., Öztürk, E., ve Selahaddin Öğülmüş (Ed.). (2009). **Hayat Bilgisi Dersinin Dünyü Bugünü: İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen El Kitabı**. Ankara: Pegem Akademi.
- Binbaşıoğlu, C. (1987). **Özel Öğretim Yöntemleri**. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.
- Binbaşıoğlu, C. (2003). **Hayat Bilgisi Öğretimi**. Ankara: Nobel Basımevi.
- Binbaşıoğlu, C. (2014). **Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi**. 2.Basım, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş.,K.Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Pegem Akademi.
- Çelenk, S., Tertemiz, N., Kalaycı, N. ve Tazebay, A. (Ed.). (2000). **İlköğretim Programları ve Gelişmeler (Program Geliştirme İlke ve Teknikleri Açısından Değerlendirilmesi)**. Ankara: Nobel Yayın.
- Çınar, İ. (2008). İlköğretimin Önemi ve Öğretmen. **Eğitim Dergisi**. Sayı 20.

- Çiftçi, S., Sünbül, A. M. ve Köksal, O. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Düzenlenmiş Mevcut Programa İlişkin Yaklaşımlarının ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi. **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Sayı 1(9). 281-295.
- Deliktaş, M. (1999). İlköğretim 1., 2. ve 3.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Programının Amaçlarına Ulaşma Düzeylerinin Saptanması (Konya İli Yunak İlçesi Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demir, M. K. (2016). Hayat Bilgisi Öğretim Programının Değiştirilmesi Gerekçelerine Dair Öğretmen Adayı Görüşleri. **The Journal of Academic Social Science Studies**. Sayı 47. 157-171.
- Demir, S. (1998). Cumhuriyet Döneminde Program Geliştirme Açısından Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demir, S. (2007). İlköğretim Okulu Hayat Bilgisi Dersi Programının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Kayseri İli Örneği). Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, Ö. (2012). **Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı**. 19.Basım, Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2013). **Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya**. 20.Basım, Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, Y. (2007). İlköğretim Çağındaki 10-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Gelişim Özellikleri. **Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Sayı 13.
- Dinçer, M. (2002). Cumhuriyetin İlanından Bu Yana Eğitimde Verimlilik Konusuna Bir Bakış. **Ege Eğitim Dergisi**. Sayı 2(1): 34-46.
- Ergin, H. ve Yıldız, A. (2012). **Gelişim Psikolojisi** (3.Baskı). Ankara: Nobel Yayın.
- Erkan, S. (1996). Cumhuriyetten Günümüze İlkokul Programları ve Hayat Bilgisi Programı. **Çağdaş Eğitim Dergisi**. Sayı 220.
- Ertürk, S. (2013). **Eğitimde 'Program' Geliştirme**. 6.Basım, Ankara: Edge Akademi.
- Fidan, N.(2012). **Okulda Öğrenme ve Öğretme**. 3.Basım, Ankara: Pegem Akademi.
- Güleryüz, H. (2008). **Hayat Bilgisi Öğretimi ve Programı**. Ankara: Pegem Akademi.

- Güven, M. M. (2010). Türkiye'de İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Programı Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kabaday, A. ve Aladağ, K. S. (2010). Farklı İlköğretim Kurumlarına Devam Eden Öğrencilerin Ahlaki Gelişimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**. Sayı 1.
- Kabapınar, Y. (2009). **İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Maya Akademi.
- Karabağ, Ş. G. ve Tay, B. (Ed.). (2009). **Hayat Bilgisi Öğretimi**. Ankara: Maya Akademi.
- Karagülle, M. (1998). İlkokullarda Okunan Hayat Bilgisi Dersi Programlarının Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kılıç, Z. (2010). İlköğretimde Hayat Bilgisi Dersinde Aile Katılımı Çalışmaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kılıç, Z. (2015). Hayat Bilgisi Dersinde Öğrencilerin Yaşam Becerilerinin Geliştirilmesinde Etkin Öğrenme Uygulamaları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kılınç, M. (2011). İlköğretim Hayat Bilgisi Programı Karakter Eğitimi Boyutunun Öğrencilerin Tipik Performanslarına Dayalı Olarak Değerlendirilmesi (Kırşehir Örneği). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Koohang, A., Riley, L., Smith, T. (2009). **E-Learning and Constructivism: From Theory To Application**. Presented at the Informing Science & Information. Technology Education Conference. Macon: Georgia.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1968). **İlkokul Programı**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1995). **İlkokul Programı**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). **İlköğretim 1. 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu**. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). **Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar)**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Mili Eğitim Bakanlığı. (2008). **Öğretmen Yeterlikleri Öğretmenlik Mesleği Genel ve Özel Alan Yeterlikleri**. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). **Cumhuriyet Döneminde Türk Milli Eğitim Sistemindeki Gelişmeler**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Narin, D. (2007). İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerlerini Kazandırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Nas, R. (2006). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Orçan, M. ve Deniz, M. E. (Ed.). (2011). **Erken Çocukluk Döneminde Gelişim** (2.Baskı). Ankara: Maya Akademi.
- Özdemir Özbey, S. (2001). Türkiye’de Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının Tarihsel Gelişimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özden, Y. (2006). 2004 Hayat Bilgisi Pilot Programının, 1998 Hayat Bilgisi Programıyla Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, S. (2015). **Türk Eğitim Tarihi**. 7.Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (Ed.). (2002). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Sarıhan, Z. (2007). **İyi Öğretmen Olmak**. Ankara: Öğretmen Dünyası.
- Schunk, D. H. (2014). **Öğrenme Teorileri Eğitimsel Bir Bakışla**. 3.Basım, Ankara: Nobel.
- Senemoğlu, N. (1993). Her Üniversite Mezunu İlkokul Öğretmeni Olabilir mi?. **Cumhuriyet Gazetesi**.
- Sönmez, V. (2010). **Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu**. 6.Basım, Ankara: Anı Yayıncılık.

- Şahin, M. (2009). Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Türkiye'de Hayat Bilgisi Dersi Programlarının Gelişimi. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**. Sayı 2(8), 402-410.
- Şendil, G. (1995). **Büyüme Gelişme Olgunlaşma**. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Şimşek, N. (2008). **Anne-Baba-Çocuk İlişkisi ve Eğitim Yaklaşımı**. Ankara: Asil Yayın.
- Tay, B. ve Baş, M. (2015). 2009 ve 2015 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması. **Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Sayı 2.
- Türer, A. (2010). **1948-1968-1995 İlkokul ve 2004 İlköğretim Okulu Programlarının Bu Programlara Yansıyan Eğitim Düşüncesi Açısından Değerlendirilmesi**. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi. (13-15 Mayıs 2010). Balıkesir: Necatibey Eğitim Fakültesi.
- Uğur, T. (2006). 2005 İlköğretim 1. ,2. ve 3.Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri (Uşak İl Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ün Açıkgöz, K. (2014). **Aktif Öğrenme**. 13.Basım, İzmir: Biliş Yayınevi.
- Vural, F. S. (2014). **Çocukta Kişilik Oluşumu ve Başarı**. İstanbul: Mendirek Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (1996). **Çocuk ve Suç**. 8.Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2016). **Okul Çağı Çocuğu**. 19.Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yayla, A., Memduhoğlu, H. B. ve Yılmaz, K. (Ed.). (2014). **Eğitim Bilimine Giriş**. Ankara: Pegem Akademi.
- Yazgan İnanç, B., Bilgin, M. ve Kılıç Atıcı, M. (2010). **Gelişim Psikolojisi**. Ankara: Pegem Akademi.
- Yazgan İnanç, B. ve Yerlikaya, E. (2012). **Kişilik Kuramları**. 6.Basım, Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. (2015). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Yolcu, O. (2014). Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim Birinci Kademe Hayat Bilgisi ve Fen ve Teknoloji Öğretim Programlarının 'Çevre Eğitimi' Açısından

İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yüksel, G. (2003). İlköğretim Öğrencilerinin Gelişim Alanları, Gelişim Alanlarının İşaretçisi Olan İhtiyaçlar ve Geliştirilmesi Gereken Beceriler: Bu Süreçte Rehber Öğretmenin İşlevleri: Kurumsal Bir İnceleme. **Milli Eğitim Dergisi**. Sayı 159.

EKLER

Değerli Katılımcı,

Aşağıda yer alan görüşme formu, Hayat Bilgisi dersi kazanımlarının ‘öğrenci-yurttaşlar’ üzerindeki etkilerini belirleyebilmek adına hazırlanmıştır. Bu veri toplama aracının sonuçları, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nde yapılmakta olan yüksek lisans tezinde bilimsel veri olarak kullanılacak olup kimlik bilgileriniz kimse ile paylaşılmayacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

e-posta: gulsahkuru35@gmail.com

Tel: 0507 973 24 63

Gülşah KURU

Dokuz Eylül Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi

İlkokulu Bitirme Tarihiniz:

O Dönemdeki Ekonomik Düzeyiniz:

Düşük ()

Orta ()

Yüksek ()

1) Okula başladığınız ilk günlerde, sınıf öğretmeniniz okula alışmanız için Hayat Bilgisi dersinde sınıfınızı ve okul ortamınızı tanıtıcı konular işliyordu. İşlediği bu konular, girişimciliğinizi ne yönde etkiledi?

2) Hayat bilgisi dersinde eviniz, aileniz ve toplum hayatınız ile ilgili konuları işlemek çevrenizle olan ilişkilerinizin gelişmesi ve topluma karşı sorumluluklarınızı yerine getirmeniz üzerinde etkili oldu mu?

3) Hayat Bilgisi dersinde doğa ile ilgili, pek çok konu vardı. Bu konuları işlemek sizin çevreye olan duyarlılığınızı artırdı mı?

4) Mustafa Kemal Atatürk ve hayatı ile ilgili olarak Hayat Bilgisi dersinde öğrendikleriniz ve bununla ilgili derste yaptığınız çalışmalar sizi ne yönde etkiledi, bu etkiler yaşamınızda temel oldu mu?

5) Hayat Bilgisi dersinde ‘Dini Bayramlar ve Milli Bayramlarda yapılan hazırlıklar ve bu bayramların bizler için ne ifade ettiği’ ile ilgili konular vardı. Bu konuları işlemenin gelenek-görenek ve dini inanışlarınız üzerinde etkisi oldu mu?

- 6) Sağlığınızı korumak ve sağlıklı büyümek (beslenme, temizlik alışkanlığı gibi) ile ilgili olarak Hayat Bilgisi dersinde işledikleriniz/yaptığınız uygulamalar sizi ne yönde etkiledi ve bunun etkileri yaşamınızda temel oldu mu?
- 7) Hayat Bilgisi dersinde ‘Yerli Malı’, ‘Bilinçli T keticilik’, Tutumluluk’ gibi pek çok konu vardı. Bu konuların ders kapsamında yer alması sizi ne yönde etkiledi, bu etkiler yaşamınızda temel oldu mu?
- 8) Sınıf  ğretmeninizin Hayat Bilgisi dersi aracılığıyla size kazandırdığı özelliklerin, seçtiğiniz/yapmakta olduğunuz meslek üzerinde etkisi oldu mu?

Tarih: 29/11/2018

Tez Başlığı:

Hayat Bilgisi Öğretimi Kazanımlarının Süreç İçinde Yurttaşlar Üzerindeki Etkilerini Ölçmeye Yönelik Görüşlerin İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 103 sayfalık kısmına ilişkin, 26/10/2018 tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin **benzerlik oranı % 27'dir**.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz Programı

Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☐

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☒

☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
☐ Kaynakça hariç,
☐ Alıntılar dâhil,
☐ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
☐ Kaynakça dâhil,
☐ Alıntılar dâhil.

EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☒

EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde. ☒

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

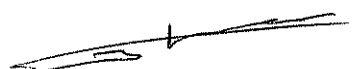
Adı Soyadı : Gülşah Kuru
Öğrenci No : 2015950027
Anabilim Dalı : İlköğretim
Programı : Sınıf Öğretmenliği
Statüsü : Yüksek Lisans ☒ ☐ Doktora

☐

ÖĞRENCİ

DANIŞMAN


Gülşah KURU
29/11/2018


Dr. Öğretim Üyesi Hanife KESKİN
29/11/2018

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (☐) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.